ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΤΑ ΤΕΥΧΗ "ΛΕΞΙΚΟΥ„ ΚΑΙ "ΙΣΤΟΡΙΑΣ„

ΑΘΗΝΑΙ, ΕΤΟΣ Α'-ΑΡΙΘ. 4 — ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 2 — ΚΥΡΙΑΚΗ, 5 ΜΑΪΟΥ 1935

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ: ΙΔΡΥΜΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ | ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ | ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 2 (Β' ΟΡΟΦΟΣ, 8)

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Ὁμιλοῦντες εἰς τὸ προηγούμενο σημείωμά μας διὰ τὸν νοσταλγηθέντα λόγιον, ἀναφέραμε τὰ δικαιώματα τῆς καρδιᾶς. Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ συνεχίσωμεν καὶ σήμερα ἀπὸ τῆς στήλης τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται μόνον γιὰ ἕνα θέμα χρονογραφήματος, ἀλλὰ γιὰ μία ἄποψι ποὺ ἐνδιαφέρει εὐρύτερα τὴν πνευματική μας ζωή: Ἐννοοῦμεν τὴν φιλολογίαν, ὄχι ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ποὺ τῆς ἀποδίδομεν συνήθως, ἀλλ' ὡς μίαν βαθυτέραν ζύμωσιν ἰδεῶν, ἡ ὁποία κανονίζει μὲ τὰς διηθήσεις της ὅλην τὴν διανοητικὴν δραστηριότητα ἑνὸς τόπου. Τὸ ἴδιον ἄλλωστε ζήτημα ἀπασχολεῖ ὅλα τὰ σύγχρονα κράτη, τοὐλάχιστον τὰ ἀποφασισμένα νὰ ἀντιδράσουν κατὰ τῶν κινδύνων ποὺ ἐδημιούργησεν ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος. Ἡ οἰκονομικὴ κρίσις παρακολουθεῖται βέβαια ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδικούς. Τὰ γεγονότα πάντως τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν κίνησιν τοῦ πνεύματος ἀνήκουν εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν διανουμένων, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶνε ἁπλῶς λόγιοι, ἀλλὰ φρουροὶ ἑνὸς ἄλλου κεφαλαίου τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, πιὸ ἐσωτερικοῦ, καὶ γι' αὐτὸ περισσότερον πολυτίμου. Ἐκεῖθεν τὸ πρόβλημα τῆς νεότητος θεμελιώδους σημασίας ὅπως ἐτέθη μετὰ τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Μπέρξωνα, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἄλλας φοβερὰς συνεπείας του, ἀπεστείρωσε τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν ἠθικὸν κόσμον. Ἡ νέα γενεὰ ἔχασε παντοῦ τὸν προσανατολισμόν της. Δὲν ὑπάρχουν ἀνώτερα ἰδεώδη. Δὲν παρουσιάζονται ἔργα ποιήσεως μὲ καινούργιο γυαλί.

Τί συμβαίνει; Τὰ νειᾶτα, βγαλμένα ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη τοῦ πολέμου, ἔπεσαν μέσα σὲ μία περίοδο ἐπικινδύνου ματεριαλισμοῦ, ὅπου φθείρονται ὁλοένα περισσότερο. Ὅλοι οἱ νέοι βιάζονται νὰ πραγματοποιήσουν τὶς ὑλικὲς φιλοδοξίες των, νὰ φθάσουν τὸ ταχύτερον κάπου. Τὰ ἠθικὰ γεγονότα, αἱ εὐγενεῖς τάσεις, αἱ μεγάλαι ἀφοσιώσεις, ἀκόμη καὶ ὡραῖαι πλάναι τοῦ προπολεμικοῦ καιροῦ, ὅλα ἐξάφρισαν. Κυριαρχεῖ ὁ πόθος τοῦ ὑλικοῦ ἀποτελέσματος, ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀμέσου ἐπιτυχίας, ἡ εὔκολη τέρψις, μὲ ἄλλα λόγια ἕνας ἔξαλλος ρεαλισμός, χωρὶς περιέργεια γιὰ τὶς αἰώνιες ἰδέες καὶ χωρὶς γοῦστο γιὰ τὰ πνευματικὰ ζητήματα. Παραλλήλως ἐπῆλθε ἡ μηχανικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία κατέφερε ἄλλο καίριον πλῆγμα. Αἱ πρόοδοι τοῦ κινηματογράφου καὶ τοῦ ραδιοφώνου ἐσκότωσαν τὸ πνεῦμα τῆς λεπτότητος καὶ τῆς καθαρᾶς σπουδῆς. Ἡ ἀνάγνωσις κατήντησεν ἀπώλεια χρόνου. Ὅλαι αἱ μεγάλαι διανοητικαὶ ἀπολαύσεις παρεμερίσθησαν, ἀπὸ προτίμησιν πρὸς ὅ,τι εἶνε πρόχειρο, ἕτοιμο καὶ χωνευτικό.

Ποῦ θὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ ἀνησυχαστικὸ κατάντημα ποὺ παρατηρεῖται σ' ὅλον σχεδὸν τὸν σημερινὸ κόσμο; Ἕνας ξένος συγγραφεὺς παρωμοίασε τὴν ἐποχή μας μὲ μία γιγαντιαία πτώχευσι. Αἱ περισσότεραι θεωρίαι, πολιτικὰ συστήματα, θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις, τὰ πάντα εὑρίσκονται ἐν παρακμῇ. Ἡ νεότης χάνει κάθε μέρα τὴν εὐαισθησία της. Τὸ ὄνειρο, στοιχεῖον ἐν τούτοις τῆς ἀγνότητος, ἡ προσήλωσις εἰς τὰ ἰδανικά, τόσον ἀπαραίτητα, ἐπὶ τέλους γιὰ νὰ γίνεται ἡ ἀνανέωσις τῆς ἀνθρωπίνης ἐλπίδος, ὅλαι αἱ πηγαὶ τῆς ὠμορφιᾶς, ἡ τέχνη, ἡ ἀγάπη, ἡ θυσία, ἡ αὐταπάρνησις, ἀποξηραίνονται λίγο-λίγο, γιὰ νὰ μεταβληθοῦν σὲ ἴλιγγο, ἱκανοποιοῦντα μόνον τὰ νεῦρα τοῦ ζῴου, σὲ δίψα ὑλικῶν συμφερόντων, σὲ ἐγωϊσμό. Ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ κινδύνου τῆς ἠθικῆς πτωχεύσεως, ἡ ὁποία ἐπηρεάζει βαθύτατα τὴν οἰκονομικήν, διάφοροι Εὐρωπαῖοι διανοούμενοι συνιστοῦν ἐπείγοντα μέτρα. Ἡ κρίσις τῆς νεότητος τονίζεται ὅτι πρέπει νὰ λήξῃ τοὐλάχιστον γιὰ τοὺς μικροτέρους τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Ἐκεῖ συγκεντρώνεται τελευταίως ὅλη ἡ προσοχὴ τῶν ἐπιλέκτων πνευματικῶν τάξεων. Τὸ σπίτι, τὸ σχολεῖο, τὸ πανεπιστήμιο, ἡ ἐφημερίδα, οἱ ἐκδόται, τὰ περιοδικά, πρέπει νὰ συντονίσουν τὰς προσπαθείας των. Εἰς αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀποβλέπει ἡ ἐξαπολυθεῖσα Γαλλικὴ σταυροφορία ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν παράδοσιν τῶν «ὑμανιτέ». Κατά τινα γνώμην, ἡ ὁποία ἔχει μάλιστα πλείστους διαπρεπεῖς ὑποστηρικτάς, ἡ παντοειδὴς ἀταξία τοῦ σημερινοῦ κόσμου, ἀνεξαρτήτως πρὸς τὰς ἀμέσους οἰκονομικὰς αἰτίας της, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν βαθμιαίαν χαλάρωσιν τῶν κλασικῶν σπουδῶν, εἰδικώτερον δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, θυσιασθέντος «διὰ τὰς γλώσσας τῶν ἐργοστασίων, τῶν ἐμπορικῶν γραφείων καὶ τῶν διαφημίσεων». Περαιτέρω συνιστᾶται νὰ ἐννοήσῃ ὁ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος ὅτι εἶνε ὑπεύθυνος ἔναντι τῆς νέας γενεᾶς. Ἔναντι δηλαδὴ τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἀτμόσφαιρα χρηματιστηρίου, ὅπως τείνει νὰ καταντήσῃ ἡ σημερινὴ ζωή, ἡ φρενῖτις τῆς ὑλικῆς ἐπικρατήσεως ποὺ μαστίζει τοὺς σημερινοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἀσέβεια πρὸς ὅ,τι συμβολίζει τὴν ἠθικὴ τάξι, ἡ περιφρόνησις πρὸς ὅ,τι ἐκφράζει τὰ ἰδεώδη, καταγγέλλονται ὡς ἑστίαι μολύσματος. Αἱ ὁποῖαι εἶνε καθῆκον πρὸς τὴν διάρκειαν καὶ πρὸς τὴν ἀναζωογόνησιν κάθε ράτσας νὰ ἐκκαθαρισθοῦν. Ἡ φιλολογία ἔχει ἐν προκειμένῳ νὰ παίξῃ δεσπόζοντα ρόλον, μὲ τὸ νὰ δώσῃ πάλι εἰς τὴ νέα γενεὰ τὴν ὄρεξι τῆς ποιότητος.

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ

Ὁ Δάντης στὰ ἑλληνικά.

ΓΙΑ ΚΕΙΝΟΝ ποὺ θάθελε νὰποδώσῃ τὸ ἔπος σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς περιοχὲς τοῦ πνεύματος, τὸ μεθοδικὸ σύνορο μεταξὺ Τέχνης καὶ Ἠθικῆς θάταν ἕνα φράγμα ἀπαράδεχτο. Τὸ μεγάλο ἔπος, σύνοψη τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἐνεργεῖ σὰ στοχασμὸς καὶ συνάμα σὰν πράξη κι ἀγκαλιάζει, κατὰ τὸ λόγο τοῦ Κήτς, τὸν πλανήτη σὰν τὸ δαχτυλίδι τοῦ Κρόνου. Ἡ ἐπικὴ δημιουργία εἶναι τὸ γέννημα μιᾶς καθολικῆς πνευματικῆς δραστηριότητας ποὺ θρέφει τὰ φτερὰ τῆς ψυχῆς καὶ δημιουργεῖ τὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σύμβολο τοῦ ἐπικοῦ δὲν εἶναι τὸ φτερό, παρὰ τὸ σπαθί. Ἔτσι φαντάστηκε ὁ Δάντης τὸν Ὅμηρο:

«Τὸν ἥσκιο αὐτὸ μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι
τήρα πῶς προσπερνάει τοὺς τρεῖς σὰ ρήγας!
Ἐτοῦτος ὁ Ὅμηρος ὁ μέγας βάρδος».
(Κόλαση, Δ' 86-88)

Ἔτσι φαντάστηκε κ' ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ τοὺς Εὐαγγελιστές, μισὸ πολεμιστὲς καὶ μισὸ συγγραφεῖς, καὶ τὰ σύμβολά τους τὸ μαρτυροῦνε.

Ἂν λοιπὸν σήμερα, στοὺς δύσκολους καιροὺς ποὺ περνοῦμε, ζητοῦμε μέσα στὸ ἔπος καὶ στὴν παληκαρίσια ψυχὴ ποὺ τὸ γέννησε ἕνα ἀνώτερο πρότυπο κ' ἕνα μέτρο τοῦ ἀνθρώπου ἀπαρασάλευτο, τὸ αἴτημα τοῦτο εἶναι θεμιτὸ καὶ σὰ νὰ ποῦμε καθιερωμένο. Ἡ «Θεία Κωμωδία» τοῦ Δάντη εἶναι ἐκεῖ γιὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἴσαμε ποιό βαθμὸ μπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ ἕνα γέννημα τοῦ στοχασμοῦ πάνω στὸ ἦθος τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι συνάμα γιὰ νὰποδείξῃ πῶς ἡ παρουσία του καὶ μόνη, ὡσὰν ἕνας θρύλος ποὺ διαιωνίζει τὶς μεγάλες πράξεις, μπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ στὴν ἀρετή. Ὁ Δάντης ἀνῆκει—ἀνῆκε μάλιστα ἀπ' ὅταν ἐζοῦσε—στὸ θρῦλο καὶ μοιάζει μ' ἕναν Ἄη Γιώργη, ποὺ τὸ μυθικό του παράδειγμα προπονεῖ τὶς ψυχὲς γιὰ τἀνώτατα. Σήμερο ἀκόμα, ποὺ ὁ συμβολικὸς μύθος τοῦ φανταστικοῦ ταξιδιοῦ στὸν Ἅδη, τῆς προοδευτικῆς κάθαρσης καὶ τῆς τελειωτικῆς λύτρωσης ἐφθάρηκε γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὸ ἔπος τοῦ Δάντη, μὲ ἀγέραστη δύναμη, ἐξακολουθεῖ νὰ πλάθῃ ψυχές.

Δὲν ξέρω ἂν ἡ νέα Ἑλλάδα ἐννόησε μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν Ἰταλὸ ποιητὴ κι ἂν πρέπη νἀποδώσω σὲ μιὰν πραγματικὴ κατανόηση τὶς πολλαπλὲς προσπάθειες ποὺ γίνανε νὰ

μια λιόπαρδη άλαφριά και γοργοπόδα,
δερμάτι παρδαλόπλουμο γυρεύω,
ασάλευτη στεκόταν ξάγναντά μου . . .

Κόλαση Α (32-34)

τυπωμένη ἀπὸ τὸν Οἶκο Ἐλευθερουδάκη καὶ προλογισμένη ἀπὸ ἕναν ἀνώνυμο, ποὺ μετέφερε ἐδῶ ἀνθολογικὰ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ ἔκδοση τῆς Κυρίας Λεσπινάς τὸ φλογερὸ πρόλογο τοῦ Κάρολου Μωρράς, ἀποτελοῦσε γιὰ τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστη τὸ μόνον ἄξιον εἰσηγητὴ στὸ ἄφθαρτο μνημεῖο τῆς Ἰταλικῆς γλώσσας. Στὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ κείμενο, ποὺ, ἂν δὲν εἶχε τῆ ῥώμη καὶ τὴν ὠμορφιὰ τοῦ πρωτότυπου, ἔμενε τοὐλάχιστο πιστὸ στὸ γράμμα του, μποροῦσες νὰ παρακολουθήσῃς τὸ ταξίδι τοῦ Δάντη στοὺς ἐννιὰ κύκλους τοῦ Ἅδη. Τὸ Καθαρτήρι καὶ τὸν Παράδεισο, τὸν ἐξαγνισμό, τὴ θεία χάρη καὶ τὴν ἕνωση τῆς ψυχῆς μὲ τὸ Θεό, ἔπρεπε νὰ σκύψῃς πάνω ἀπὸ τὶς αἰώνιες τερτσίνες τοῦ πρωτότυπου γιὰ νὰ τὶς χαρῇς. Καὶ τὴ χαρὰ τούτη λίγοι τήνε χαιρόνταν,

*

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1932 ζοῦσα μονάχος σὲ μιὰν ξαίθρα τοῦ δάσους τῆς Μπουλώνης καὶ γείτονά μου εἶχα τὸ Νίκο Καζαντζάκη. Κάθε βράδυ ἀνταμώναμε καί, μακριὰ ἀπὸ τοὺς θόρυβους καὶ τὶς ἔγνοιες τῆς πολιτείας, πασκίζαμε νὰ τονώσουμε τὴν ψυχή μας μὲ ποίηση καὶ μὲ χίμαιρες. Κάθε βράδυ γύριζε κι ὁ Δάντης στὸ στόμα μας, σὰ μεγάλο ὑπόδειγμα καρτερίας, ἄσκησης καὶ καθαροῦ πάθους. Ὄχι μιὰ φορά, τὸ Β' Ἆσμα τοῦ «Παράδεισου», μὲ τὴν τεράστια συμβολικὴ σημασία του γιὰ ὅσους δουλεύουνε τὴν Τέχνη, ἀνέβηκε στὰ χείλη μας:

O voi che siete in picciolетta barca,
desiderosi d'ascoltar, seguiti
dietro al mio legno che cantando varca...

Ἡ μετάφραση τοῦ Καλοσγούρου περνοῦσε συχνὰ ἀπὸ τὰ χέρια μας, κι ὁ Καζαντζάκης, σὰν καλύτερος γνώστης τοῦ πρωτότυπου, διόρθωνε ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸ στίχο μὲ μιὰ λέξη ζωηρότερη κι ἀκριβέστερη κ' ἔδειχνε τῆ δυνατότητα μιᾶς νέας μετάφρασης ἀντάξιας τοῦ πρωτότυπου. Ἕνα βράδυ μοῦ φύλαγε τοῦτο τὸ ξάφνισμα: Μοῦβαλε στὸ ἕνα χέρι τὸν Καλοσγούρο, στὸ ἄλλο μιὰ μικρὴ φλωρεντίνικη ἔκδοση τοῦ Δάντη, ποὺ δὲν τὴν ἀποχωριζότανε ποτέ, κι ἄρχισε νὰ μοῦ διαβάζῃ ἀπὸ τὰ χαρτιά του:

Στὸ μεσοστράτι ἁπάνω τῆς ζωῆς μας
σὲ σκοτεινὸ πλανέθηκα ρουμάνι
γιατὶ 'ταν ἡ ἴσια στράτα ἀστοχημένη...

Τὸ ἰταλικὸ κείμενο, λέξη μὲ λέξη, συμφωνοῦσε μὲ τὸ λαμπρὸν ἑλληνικὸ στίχο, ποὺ βάδιζε ὅπως κι ὁ ἰταλικὸς σὲ ἕντεκα συλλαβές:

Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura,
chè la diritta via era smarrita...

Ὅλο τὸ πρῶτο Ἆσμα τῆς «Κόλασης», μὲ θρησκευτικὴ πίστη στὸ γράμμα τοῦ κείμενου, σ' ἐντεκασύλλαβο στίχο, μὲ χάρη, μὲ ἄνεση καὶ μὲ λυγεράδα, εἶχε μεταφερθῆ στὴν καθαρώτατη καὶ πλούσια γλῶσσα μας. Τὸν «ἅρτο τῶν ἀγγέλων» ποὺ τραγούδησε ὁ Δάντης, τόνε κρατοῦσα πιὰ μὲς στὰ χέρια μου.

Ἀπὸ κεῖνο τὸ βράδυ καὶ πέρα, μέσα σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα πραγματικοῦ ἐνθουσιασμοῦ κ' ἔξαρσης, ὁ Καζαντζάκης πελέκησε πάνω στὸ πολυτιμότερο ὑλικὸ τῆς γλώσσας μας τὸ ἔπος τοῦ Δάντη. Οἱ 14.250 στίχοι, λέξη πρὸς λέ-

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΕΝΑ ΑΝΕΞΗΓΗΤΟ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑ
Διήγημα τοῦ Κ. Καρθαίου

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΑΜΜΕΛΗΣ
Τοῦ Τ. Ἄγρα

ΤΡΥΓΟΣ *ποίημα*
Τοῦ Β. Ῥώτα

ΜΕΣΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΛΕΠΤΑ
Διάλογος τοῦ Ἠ. Σουργκούτσωφ

ΣΩΤ. ΚΡΟΚΙΔΑΣ
Τοῦ Φ. Γιαφύλλη

ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
Τοῦ Π. Πρεβελάκη

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ
(Συνέχεια) Τοῦ Ἔρτσεϋ

ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 2
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ
Λουκιανοῦ 23
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΣΚΑΖΙΚΗΣ
Παπαδιαμαντοπούλου 59

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

ΜΕ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ *μεταβολὲς τὰ δύο Πανεπιστήμια ἔμειναν μὲ ἀδειανὲς τὶς ἕδρες τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Τὸ μάθημα δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ δευτερεύοντα κ' ἐλπίζουμε πὼς δὲ θὰ μείνουν οἱ φοιτητὲς ξένοι ἀπὸ τὴ σχετικὴ διδασκαλία. Πρέπει νὰ βρεθοῦνε τὰ κατάλληλα πρόσωπα, γιὰ νὰ μὴν ἀφεθοῦνε οἱ ἕδρες ὀρφανές. Ἡ νέα λογοτεχνία μας, ποὺ καθρεφτίζει τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ σταδιοδρομία τοῦ ἐλευθερωμένου ἔθνους, ἀνάγκη νὰ θεωρεῖται ἡ βάση γιὰ τὴν καθαυτὸ μόρφωση τῶν αὐριανῶν φιλολόγων. Καὶ ἀκόμα, εἶναι ἀνάγκη οἱ νέοι καθηγητὲς νὰ διαλεχτοῦνε μεταξὺ τῶν πιὸ προοδευτικῶν στοιχείων, ποὺ νὰ κατέχουν καὶ ν' ἀναγνωρίζουν τὴ μεγάλη λογοτεχνικὴ προσπάθεια τῶν τελευταίων χρόνων, αὐτὴ ποὺ δημιούργησε τὴ σύγχρονη ποιητικὴ καὶ πεζογραφική μας παράδοση.*

●

Η ΙΔΕΑ *τῶν «φίλων τῆς κοντέσσας ντὲ Νοάϊγ» νὰ ἱδρύσουν ἕνα μνημεῖο γιὰ τὴν ποιήτρια σ' ἕναν κῆπο ἀφιερωμένο στ' ὄνομά της, πλάϊ στὴ λίμνη τῆς Γενεύης, εἶναι μιὰ ὡραία ἰδέα, ποὺ μακάρι νὰ βρεῖ μιμητὲς καὶ στὸν τόπο μας. Ἡ πρόταση ὅμως τοῦ κ. Ν. Πολίτη καὶ τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, ποὺ τὴν ἐπιστολή του δημοσιεύουμε στὴν 5 σελίδα μας, δέ μᾶς ἐνθουσιάζει. Τὸ ὅτι στὴ Γαλλία—ὅπως λέει ὁ κ. Ν. Πολίτης—θεωρούσανε τὴν ποιήτρια περισσότερο Ἑλληνίδα παρὰ Γαλλίδα ἢ Ρουμανίδα (ἡ μητέρα της ἤτανε κόρη τοῦ Μουσούρη Πασᾶ, Τούρκου διπλωμάτη, ποὺ ἤτανε Ἕλληνας στὴν καταγωγὴ καὶ λόγιος) δὲν εἶναι ἀρκετὸς λόγος γιὰ νὰ λάβει μέρος καὶ τὸ ἑλληνικὸ κράτος σ' αὐτὸ τὸ ἔργο καὶ οὔτε γιὰ νὰ σχηματιστεῖ ἐπιτροπὴ ποιητῶν, ποὺ νὰ συνάζει ἐράνους. Τὸ ἑλληνικὸ κράτος καὶ οἱ ἐπιτροπὲς τῶν ποιητῶν θὰ εἶχαν νὰ κάνουν πολλὰ ἄλλα πράγματα, πιὸ ἀναγκαῖα, ἂν ἤθελαν νὰ φροντίσουν γιὰ τὴ μνήμη τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ ἐργατῶν τοῦ πνεύματος, ποὺ τίμησαν τὸν τόπο μὲ τὸ ἔργο τους. Ἡ ἀδιαφορία μας γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα ὡς τώρα θὰ μποροῦσε νὰ δικαιολογηθῆ ἀπὸ τὶς δυσκολίες ποὺ εἶχε νὰ περάσει καὶ ποὺ περνᾶ ἀκόμα ἡ πατρίδα μας. Θὰ μποροῦσε ἀκόμα νὰ χαρακτηριστεῖ, τελοσπάντων, καὶ ὡς φιλοσοφία. Ὅμως, ἂν ἐνθουσιαζόμαστε μὲ τὴν πρόταση τοῦ κ. Ν. Πολίτη, θὰ χάναμε κάθε δικαιολογία καὶ θὰ δείχναμε κάποια ἐπιπολαιότητα καὶ κάποια ματαιοδοξία.*

●

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ *φέρνουνε στὴ μνήμη μας πὼς στὸ σπίτι, γωνία ὁδὸς Φιλελλήνων καὶ Ξενοφῶντος, ἡ ἕνωση τῶν Ἑλλήνων λογοτεχνῶν ἔχει ἐντειχίσει μιὰ πλάκα γιὰ νὰ θυμίζει πὼς σ' αὐτὸ τὸ σπίτι γεννήθηκε ὁ Ζὰν Μωρεάς. Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἔχει ἀντίρρηση; Ὅμως γιατὶ μιὰ τέτοια τιμὴ μόνο στὸν Ἕλληνα ποιητή, ποὺ τιμήθηκε ἔξω καὶ ποὺ πλούτισε τὴν ξένη μονάχα λογοτεχνία; Οἱ ντόπιοι πεθαίνουνε, χωρὶς νὰ γίνεται καλὰ καλὰ λόγος γι' αὐτούς. Δὲν ξέρω ἂν σκέφτηκε κανένας Ἀθηναῖος νὰ ἐντειχίσει πλάκα στὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ἢ ὅπου πέθανε ὁ Καρκαβίτσας ἢ ὁ Πορφύρας. Ὁ Καρκαβίτσας πέθανε στὸ Μαρούσι, καὶ μόλις δυὸ λογοτέχνες καὶ πέντε ἢ ἕξη ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν συνώδεψαν ὡς τὸν τάφο. Εἶναι ἀλήθεια πὼς ὁ Μωρεὰς εἶταν μεγάλος τεχνίτης. Ὡστόσο γιὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μεγαλύτεροι εἶταν οἱ δυὸ δικοί μας. Ἀκόμα καὶ τοῦτο: στὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ Ζὰν Μωρεάς, ἔζησε καὶ πέθανε ὁ Βασίλειος Οἰκονομίδης, μεγάλος νομοδιδάσκαλος καὶ σπουδαία προσωπικότητα τῆς νεώτερης Ἑλλάδας. Γι' αὐτὸν κανένας δικηγορικὸς ἢ ἄλλου εἴδους σύλλογος δὲ σκέφτηκε νὰ κολλήσει στὸ ἴδιο σπίτι ἀναμνηστικὴ πλάκα. Οἱ πλάκες δὲν ἔχουνε βέβαια μεγάλη σημασία. Τὰ παλιὰ σπίτια γκρεμίζονται, καὶ στὴ θέση τους σηκώνονται σήμερα πολυκατοικίες. Σημασία ἔχει ὁ δρόμος ποὺ ἀκολουθεῖ ἡ σκέψη μας ὅταν ἀποφασίζουμε νὰ τιμήσουμε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος.*

— Μοῦ φαίνεται, δεσποινίς, πῶς σᾶς ἔχω ἤδη κάπου γνωρίσει...
— Δὲν πιστεύω.
— Ἴσως στὸ βασίλειο τῶν ὀνείρων.
— Μὰ ἐγὼ δὲν ὑποφέρω ἀπὸ νυχτερινοὺς ἐφιάλτες.

(Ἀπὸ τὸ «Εἰκονογραφημένο Βῆμα» τῆς Ρώμης)

Ο ΠΑΣΑΤΕΜΠΑΣ

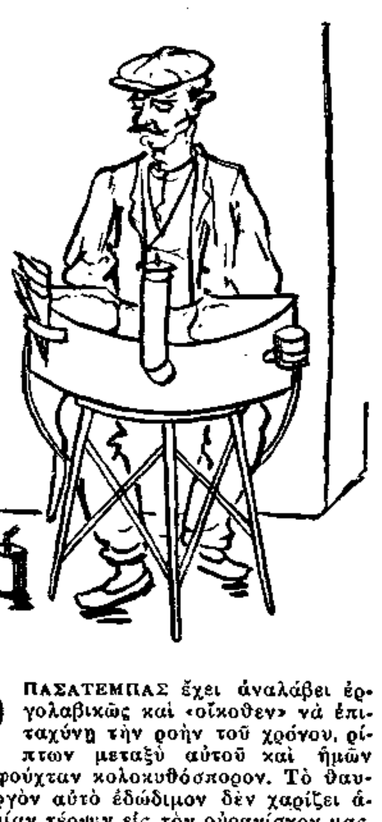

Ο ΠΑΣΑΤΕΜΠΑΣ ἔχει ἀναλάβει ἐργολαβικῶς καὶ «οἴκοθεν» νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ροὴν τοῦ χρόνου, ρίπτων μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν μίαν φούχταν κολοκυθόσπορον. Τὸ θαυματουργὸν αὐτὸ ἐδώδιμον δὲν χαρίζει ἁπλῶς μίαν τέρψιν εἰς τὸν οὐρανίσκον μας. Ὁ κυριώτερός του ρόλος εἶναι ἡ βοήθεια ποὺ μᾶς παρέχει νὰ περνοῦμε χωρὶς κόπον τὸν καιρόν μας, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν τόπον αὐτὸν εἶναι μέγα πρόβλημα.

Διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα μία ὥρα, δὲν ἀρκεῖ νὰ προχωρήσῃ ὁ ὡροδείκτης μερικὰ χιλιοστόμετρα ἐμπρός. Πρέπει νὰ μασσηθῇ καὶ μία ποσότης πασατέμπου. Τότε μόνον ὁ χρόνος τοῦ Ἕλληνος ἀποκτᾷ περιεχόμενον καὶ περνᾷ ἐπισήμως καὶ αὐθεντικῶς. Ἄλλως περνᾷ δωρεὰν καὶ ἐρήμην, στὰ κούφια ὅπως λέγομεν κοινῶς.

Εἰς τὰς μηχανὰς τῶν τροχοφόρων χύνομεν «λάδι», διὰ νὰ ἔχωμεν καλὴν λειτουργίαν καὶ ταχύτητα. Ἡ μηχανὴ τοῦ χρόνου θέλει πασατέμπον. Μόνον μὲ αὐτὸν λαδώνεται. Χωρὶς τὸν πασατέμπον δὲν γίνεται τίποτα. Ὁ χρόνος περνᾷ βαρύς, βραδύς, καταθλιπτικὸς καὶ ἀδικαιολόγητος, Ἀμαρκάριστος. Μὲ τὸν πασατέμπον ὅμως μαρκάρεται. Αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ τσοῦφλια, τὰ ὁποῖα ἀποπτύομεν αἰσθητικώτατα εἰς τὸ πεζοδρόμιον, εἶναι ἡ μάρκα του. Δηλοῦν ὅτι ὁ χρόνος ἐπέρασε καὶ ἄφησεν ἔργον καὶ ἀντίκρυσμα. Δὲν κατηναλώθη ἐπὶ ματαίῳ οὔτε ἐπέρασε λαθραῖος.

Προτείνω νὰ εἰσαχθῇ ὁ πασατέμπος εἰς τὴν μετρικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ χρόνου. Θὰ ἔχωμεν ἔτσι ἕνα εὐθηνὸν καὶ τερπνὸν ὡρολόγιον, μίαν μοντέρναν κλεψύδραν εἰς τὴν ὁποίαν θὰ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ νεροῦ κολοκυθόσπορος. Ἠμποροῦμεν ἀξιόλογα νὰ προσδιορίζωμεν τὸν χρόνον, συμβουλευόμενοι τὸν λόφον τῶν ἀπορριμμάτων τοῦ πασατέμπου, τὸν ὁποῖον καταναλίσκομεν μέσα εἰς ἕνα χρονικὸν διάστημα.

Πάντα ταῦτα τὰ ὀφείλομεν εἰς τὸν πασατεμπᾶν, τὸν μετριόφρονα αὐτὸν ἀεριτζῆν τῆς αἰωνιότητος, ὁ ὁποῖος μᾶς χορηγεῖ τὰ μέσα νὰ ροκανίζωμεν τὸν χρόνον, ὅπως ροκανίζουν οἱ ποντικοὶ τὸ χαρτόνιον.

Θέμος ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον **Σ. Π. Γ.**, Ἀργοστόλι. Ἡ «Ἐπιστροφή», κατὰ διασκευὴ ἀπὸ τὴν «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις», ἀρκετὰ καλή. Μπορεῖ νὰ δημοσιευτεῖ ὅταν βρεθεῖ ἡ κατάλληλη στιγμὴ καὶ ὁ κατάλληλος χῶρος. Ἔχετε ὑπ' ὄψει σας πὼς εἴμαστε πλημμυρισμένοι ἀπὸ ὕλη νέων λογοτεχνῶν, καὶ πὼς οἱ στίχοι, ἐπειδὴ πιάνουνε διπλὲς στῆλες, βρίσκουνε κάπως δυσκολώτερα τὴ θέση ποὺ τοὺς χρειάζεται.—Κον **Πέτρ. Ρουσ.**, ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμε. Τὰ κουπόνια θὰ εἶνε πάντοτε σὲ τέτια θέση, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει ὕλη ἀπὸ τὴν ἄλλη ὄψη τοῦ κομματιοῦ ποὺ θὰ κοπεῖ.—Κον **Τ. Θεοδωρ.**, Παλαιόχωρα Χανίων. Εὐχαριστοῦμε. Τὸ φύλλο μας πουλιέται μόνο μὲ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων. Συνδρομητὲς δὲ θὰ κάνουμε. Γράφτε μας ἂν τυχὸν δυσκολεύεστε νὰ τὸ προμηθευθεῖτε, γιὰ νὰ λάβουμε τὰ μέτρα ποὺ πρέπει.—Κον **Γ. Ζαφ.**, Ἔδεσσα. Γράφετε γιὰ νὰ γυμνάζεστε στὴ διατύπωση καὶ στὰ μέτρα, μὰ μὴ βιάζεστε νὰ δημοσιέψετε. Διαβάστε πρῶτα μὲ προσοχὴ τοὺς ποιητές μας, γιὰ νὰ διδαχθεῖτε καὶ γιὰ νὰ μὴ γράφετε πράγματα, ποὺ ἂν δὲν εἶνε κακά, εἶνε περιττά, γιατὶ τὰ ἔχουν ἤδη εἰπωμένα ἄλλοι καλύτερα. Προπάντων προσπαθεῖστε νὰ βρεῖτε τὸν ἑαυτό σας.—Κον **Ἀχ. Στεφ.**, «Σωτηρία». Ἡ συγκίνηση ὑπάρχει, μὰ ἡ τέχνη ποὺ τὴ δίνει εἶνε κομμάτι ἀδύναμη. Συγκινητικὴ ἡ σκέψη:

Ψυχὲς ἑτοιμοθάνατες,—
—τί τραγικὴ εἰρωνεία!—
ὁρκίζονται ἀπόψε τὴν
ἀγάπην αἰωνία.

Μὰ μὴ βάζετε τέτιες σκέψεις. Αὐτοῦ χρειάζεται αἰσιοδοξία γιὰ νὰ ἔρθη ἡ ὑγεία. Ἔπειτα ὅλοι ὅσοι ὁρκίζονται αἰώνια ἀγάπη εἶνε μελλοθάνατοι, καὶ ἡ ἀγάπη ποὺ ὁρκίζονται πεθαίνει σχεδὸν πάντοτε πρὶν ἀπ' αὐτούς.—**Χρ. Χρ.**, Νέα Τεν. Εὐχαριστοῦμε. Οἱ πρόζες μᾶλλον καλές, μὰ χωρὶς πρωτοτυπία στὴν ἰδέα ἢ τὸ ὕφος καὶ γι' αὐτὸ μᾶλλον περιττές. Στὴ «Χαρτορίχτρα» φαίνεται πὼς ἡ ἔμπνευση ἔρχεται ἀπὸ τὴν τέχνη καὶ ἡ φόρμα ἀπὸ τὴν φύση, δηλαδὴ τὸ ἀντίθετο ἴσως ἀπὸ τὸ ὅ,τι θὰ ἔπρεπε. Νὰ παρακολουθοῦμε τὴν καλλιτεχνική, ἀθλητικὴ καὶ κοσμική(;) κίνηση τῶν συνοικισμῶν καὶ τῶν ἐπαρχιῶν, κάπως δύσκολο γιὰ τὸν περιωρισμένο χῶρο ποὺ διαθέτουμε. Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως, ἂν βρεθοῦνε καὶ τὰ κατάλληλα πρόσωπα νὰ μᾶς βοηθήσουν, μπορεῖ νὰ δίνουμε καὶ μερικὲς πληροφορίες γιὰ ὅ,τι μπορεῖ νὰ ἔχει βέβαια γενικώτερο ἐνδιαφέρο. Ὅμως γιατὶ τόση καθαρεύουσα στὸ γράμμα σας, ἐνῶ στὴ φιλολογική σας παραγωγὴ γράφετε—μὲ μερικὰ περιττὰ καθαρευουσιάνικα παραμίγματα—δημοτική; Λέτε νὰ διαιωνίσουμε τὸ κακὸ τῆς διγλωσσίας;—Κον **Κ. Σιδ.**, ἐνταῦθα. Καλὴ ἡ στιχουργία, φτωχὸ τὸ περιεχόμενο, κοινὴ ἡ φράση. Τὸ τέλος:

...καὶ ὁ Μάϊος τὔνοιωσε(;)
κι ἔρχεται μὲ χάρη(!)

πολὺ κακό,—σόκιν ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς αἰσθητικῆς ἠθικῆς! Ἀνορθογραφίες βαριές. Ὁ Μάης φορεῖ φράκο καὶ γίνεται Μάϊος!—**Ν. Σταθ.**, φοιτητὴν Νομ., ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμε. Ἡ Κοσσιανὴ ἔχει πολλὲς φορὲς μεταφραστεῖ καὶ καλύτερα ἀπ' ὅ,τι τὸ κάνατε ἐσεῖς. Γράφτε πρῶτα «ἐκ τοῦ φυσικοῦ». Γιατὶ τόση καθαρεύουσα στὸ γράμμα σας; Γυμνάζεστε στὴ γλώσσα τῶν νόμων καὶ τῶν δικογράφων; Ὅσο νὰ μεγαλώσετε, ἴσως δὲ θὰ σᾶς χρειάζεται.—Κον **Ἐμμ. Σ. Ἀν.**, ἐνταῦθα. Εὐχαριστοῦμε. Θὰ δημοσιεύονται ὅταν μᾶς τὸ ἐπιτρέπει ὁ χῶρος. Γιὰ τὰ καθέκαστα παρακαλοῦμε νὰ περάσετε 6-8 μ.μ. ἀπὸ τὸ γραφεῖο μας.

ξη, στίχος πρὸς στίχο, χωρὶς καμιὰ παράλειψη καὶ χωρὶς κανένα παραγέμισμα, μεταφερθήκανε στὴ γλῶσσα μας.

●

Μὲ τὴν πρόθεση νὰ βοηθήσω τὸν ἀναγνώστη νἀποτιμήση τὴν ἔχταση καὶ τὴ σημασία τοῦ μεταφραστικοῦ αὐτοῦ ἔργου καὶ συνάμα νὰ ἐννοήση τὸ βαθμὸ τῆς εἰλικρίνειας καὶ τῆς γενναιοφροσύνης ποὺ ἐμψυχώσανε τὸν Ἕλληνα ποιητή, θὰ παρουσιάσω ἐδῶ συνοπτικὰ μερικοὺς στοχασμοὺς ποὺ μοῦ γεννήθηκαν ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ χάρηκα τὸ πνευματικὸ δῶρο ποὺ ἀπολαβαίνει σήμερο ἡ Ἑλλάδα.

1. Ἡ γλῶσσα. Δὲν εἶναι ἄγνωστο γιὰ ὅσους παρακολουθοῦνε τὰ νεοελληνικὰ γράμματα πὼς ἀπὸ δέκα κάτου χρόνια ὁ Νίκος Καζαντζάκης ἔχει ἀφοσιωθῆ μὲ ἐργατικότητα καὶ μὲ πάθος στὴ συγγραφὴ ἑνὸς μεγάλου ἔπους, τοῦ ἔπους τοῦ πνευματικῶς ἀγωνιζόμενου ἀνθρώπου, ποὺ τὄχει ὀνομάσει «Ὀδύσσεια». Ἀποσπάσματα τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ἔχουνε δημοσιευτῆ κατὰ καιροὺς στὰ περιοδικὰ «Ἀναγέννηση», «Ἠλύσια», «Κύκλος» κ.λ.π. Ἡ συγκέντρωση τούτη τῆς πνευματικῆς δραστηριότητας τοῦ Νίκου Καζαντζάκη ἀπόδωσε, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, μιὰν τόσο τέλεια καὶ ὁριστικὴ γνώση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τοῦ πλούτου της καὶ τῆς πλαστικῆς ἱκανότητάς της, ποὺ δὲ θὰ μποροῦσες νὰ τὴν ἀπαιτήσης πληρέστερη. Τὸ ἰδανικὸ κι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ Καζαντζάκη εἴτανε νὰ προσφέρη, μαζὶ μ' ἕνα μεγάλο ποίημα, ἕνα τέλειο ὑπόδειγμα γραπτοῦ λόγου, ποὺ θἄχε ἀντικρύσει καὶ νικήσει κάθε δυσκολία καὶ ποὺ θἄχε ἐκφράσει τὰ λεπτότατα αἰσθήματα καὶ τοὺς πιὸ περίπλοκους στοχασμούς. Στὴ φιλοδοξία αὐτή, ποὺ ἀρκεῖ γιὰ νὰ γεμίση μιὰ ζωή, ἐνσωματώνεται ὁ ἄθλος τῆς μετάφρασης τοῦ Δάντη. Ὅπως ὁ μεγάλος Φλωρεντῖνος διάλεξε ἀπὸ τὰ δεκάξη ἰταλικὰ ἰδιώματα τοῦ καιροῦ του τὶς λέξεις καὶ τὶς ἐκφράσεις ποὺ ἀποτελέσανε τὴ γλῶσσα τοῦ ἔπους του καὶ κατ' ἀκολουθία τὴν κοινή, τὴν πανιταλικὴ γλῶσσα, ὅμοια κι ὁ Ἕλληνας ποιητὴς μέσα ἀπὸ τὸν ἀναρίθμητο πλοῦτο τῆς νέας ἑλληνικῆς γύρεψε νὰ ξεκακαθαρίση καὶ ν' ἀνασύρη στὸ φῶς κάθε λέξη ἢ ἔκφραση ποὺ τὸ δαιμόνιο τοῦ λαοῦ ἔχει δημιουργήσει. Πιὸ πλούσιο, πιὸ εὔπλαστο, πιὸ ἐκφραστικὸ ὑλικὸ δὲ μεταχειρίστηκε ποτὲ κανεὶς στὴν Ἑλλάδα. Ποτὲ ἡ λέξη σ' ἑλληνικὸ ποίημα δὲ βάλθηκε μὲ περισσότερη ἀκρίβεια, συντομία καὶ δύναμη. Οἱ δυσκολίες ποὺ παρουσίασε τὸ κείμενο καὶ τὸ μέτρο, στάθηκαν ὡσὰν ἕνα κίνητρο γιὰ τὸ μεταφραστὴ γιὰ ν' ἀποδείξη τοὺς ἀνεξάντλητους πόρους τῆς γλώσσας του.

Οἱ συμβολικοὶ στίχοι τοῦ «Παράδεισου» ποὺ ἀνάφερα πιὸ πάνω εἶναι δῶ γιὰ νὰ τὸ μαρτυρήσουν:

Ὦ σεῖς, ποὺ σὲ μικρή, μικρὴ βαρκούλα,
ποθῶντας νὰ μὲ ἀκοῦστε, ἀκολουθᾶτε
τὸ σκάφος μου ποὺ τραγουδῶντας πλέει,
στὰ πρῶτα γυρογιάλια σας γυρίστε·
στὸ πέλαο μὴν ἀνοίγεστε, γιατὶ ἴσως
μεσόστρατα, ἂν μὲ χάστε, θὰ χαθῆτε.
Τὸ κῦμα ποὺ ἀρμενῶ κανεὶς δὲ διάβη·
φυσᾶ ἡ Ἀθηνᾶ κι ὁ Ἀπόλλωνας πλωρίτης
κ' οἱ ἐννιὰ μοῦ δείχνουν Μοῦσες τὸ βορράστρι.
(Παράδ. Β' 1-9).

Ἢ τοῦτο τὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ «Καθαρτήρι» (ΚΗ' 25-33):

Καὶ νά, ποτάμι κόβει μου τὸ δρόμο
ζερβά, καὶ τὰ πραγὰ νερά του ἐλύγουν
τὰ χόρτα ποὺ φυτρῶναν στὴν ὀχτιά του.
Πέρα στὴ γῆς, τὰ πιὸ κρυσταλονέρια
θὰ φαίνουνταν θολὰ μπροστὰ σὲ τοῦτα,
ποὺ ὡς τὸ βυθὸ τους τίποτα δὲν κρύβουν
σκοταδερά, σκοταδερὰ ἂν καὶ τρέχουν
σὲ ἥσκιο παντοτεινό, ποὺ δὲν ἀφήνει
ἥλιος ποτὲ νὰ τὸν διαβῆ ἢ φεγγάρι.

2. Ὁ στίχος. Ὁ ἑντεκασύλλαβος, ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐφαρμόζεται στὴ μετάφραση τοῦ Νίκου Καζαντζάκη, παρουσίαζε γιὰ τοὺς προγενέστερους μεταφραστὲς τούτη τὴν ἀνυπέρβλητη δυσκολία, πὼς δὲν μποροῦσε νὰ περιλάβη χωρὶς παράλειψη τὶς ἕντεκα συλλαβὲς τοῦ ἰταλικοῦ κειμένου. Τὸ νὰ ποδοθῆ σήμερα ὁ δαντικὸς στίχος μὲ ἑλληνικὸ ἰσοσύλλαβο εἶναι μιὰ πρόσθετη, κι ὄχι ἡ μικρότερη, ἀξία τῆς γλώσσας. Ἀπόδειξε μὲ τοῦτο πλοῦτον, πλαστικότητα κ' ἐκφραστικὴ δύναμη. Ἡ ἀρετὴ τοῦ στίχου καθ' ἑαυτὸν βρίσκεται πρὶν ἀπ' ὅλα στὴν τέλεια ἀντιστοιχία του μὲ τὸν ἰταλικὸ καὶ συνάμα στὴν ποικιλία του σὲ ρυθμοὺς καὶ σὲ ἠχητικοὺς καλλωπισμοὺς ποὺ τοῦ ἐπέβαλε ὁ μεταφραστής.

Ὁ ἑντεκασύλλαβος στίχος εἶναι, μαζὶ μὲ τὸ 15σύλλαβο, ὁ ἐθνικὸς στίχος μας, ποὺ θὰ τὸν ἀνταμώσῃς στὰ χορικὰ τοῦ Κρητικοῦ θέατρου, στὴν «Εὔμορφη βοσκοπούλα», σὲ πλῆθος δημοτικὰ τραγούδια, Κρητικὰ καὶ Κυπριώτικα, καὶ σὲ ὅλους σχεδὸν τοὺς νεώτερους ποιητές μας. Εἶναι ἴσως ὁ ποικιλώτερος ἑλληνικὸς στίχος, κ' οἱ τονικὲς μορφὲς ποὺ ἐπιδέχεται φτάνουνε τὶς εἴκοσι ὀχτώ. Ὁ Ἕλληνας μεταφραστὴς τοῦ Δάντη, θρεμμένος ἀπὸ τὰ ἰταλικὰ ἔπη, τὰ σονέττα καὶ τὰ ἔμμετρα δράματα, ὅλα γραμμένα σ' ἑντεκασύλλαβο, γνώστης ἀπαράμιλλος τῆς δημοτικῆς μας ποίησης καὶ τοῦ Κρητικοῦ θέατρου, εἶχε μέσα στὸ αὐτί του τὸν ἑντεκασύλλαβο, τὸ βάδισμα αὐτὸ τοῦ εἴτανε περίσσα γνωστό. Ὅ τι γιὰ τοὺς ἄλλους θἄπαιτοῦσε ἄσκηση καὶ ὑπολογισμό, γιὰ τὸν Καζαντζάκη ὑπῆρξε ἐσωτερικὸς ρυθμὸς πειστικὸς καὶ αὐθόρμητος. Παραθέτω μερικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴ «Θεία Κωμωδία» γιὰ νὰ γίνῃ φανερὴ ἡ ποικιλία τοῦ στίχου:

Τονικὴ ἰαμβικὴ ἑξαποδία. Τόνος στὴν ς' συλλαβή:

Στὸ μεσοστράτι ἀπάνω τῆς ζωῆς μας.

Τόνος στὴν δ' καὶ η' συλλαβή:

τὸ ἄγριο, δασό, θεριακωμένο δάσο.

Τόνος στὴν δ' καὶ η' συλλαβή. Ἡ δαντικὴ παραλλαγή. Ὁ ἑντεκασύλλαβος ἐδῶ ἀκούεται σὰ δαχτυλικὴ τετραποδία:

ἔρχομαι ὁποῦθε λαχτάρουν νὰ γύρω.

Τόνος στὴν ς' συλλαβή, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν γ' ζωηρὰ τονισμένη. Ὁ ἑντεκασύλλαβος παρουσιάζεται ἐδῶ σὰ μέτρο σύνθετο ἀπὸ μιὰν ἀναπαιστικὴ διποδία κ' ἕνα μονόμετρο ἰαμβικό:

Τὸ κατῶφλι ὡς περάσαμε τῆς πόρτας.

Μὲ τὶς ρυθμικὲς αὐτὲς μετατροπὲς πρέπει νἀναφερθῆ καὶ μιὰ ἄλλη, ποὺ κάνει τὸν ἑντεκασύλλαβο νὰ συνεχιστῆ στὸν ἀκόλουθο καὶ νἀκουστῆ ἀκέραιος δεκαπεντασύλλαβος (τετράμετρος ἰαμβικός):

Στάρι γιὰ χόρτο ζῶντας του δὲν τρώει
μὰ μόνο δάκρυα ἀπ' λιβανιοῦ κι ἀμῶμι

Τὰ λίγα αὐτὰ παραδείγματα παρουσιάζουνε τὶς κυριώτερες τονικὲς μορφὲς ἀπ' ὅσες ὁ μεταφραστὴς ἐπέβαλε στὸ στίχο του γιὰ νὰ τὸν κάμη μουσικὸ καὶ ποικίλο καὶ γιὰ νὰ τὸν ταιριάση μὲ τὸ νόημα τοῦ κειμένου.

3. Ἡ ποιητικὴ πνοή. Ὁ πλοῦτος κ' ἡ ἀκρίβεια τῆς γλώσσας, ἡ μουσικότητα κ' ἡ ποικιλία τοῦ στίχου θἄτανε πολὺ φτενὰ χαρίσματα ἂν ἐπήγαζαν μονάχα ἀπὸ ἕναν εὐσυνείδητο μόχθο. Ἀφήνω δὰ ποὺ σ' ἕνα μνημεῖο ὅπως ἡ «Θεία Κωμωδία» κάθε μόχθος θἄμενεν ἄκαρπος ἂν δὲν ἐνεργοῦσε ἡ ποιητικὴ ψυχή, ἡ ἔμφυτη σοφία τοῦ δαιμονιου, ποὺ αὐτὴ μόνη μπορεῖ νὰ νικήση ἢ νὰ λειάνη τὶς ἀναρίθμητες δυσκολίες. Ὁ Νίκος Καζαντζάκης καταπιάστηκε τὴ μετάφραση τοῦ Δάντη πάνω στὴν ὥρα τῆς πνευματικῆς του ὡριμότητας, πάνω στὴν καλύτερη στιγμὴ τῆς ζωῆς του, κ' ἡ ἐπιχείρησή του ἄντλησε ἀπὸ ἕνα περίσσευμα δύναμης. Τὸ βαθμὸ τῆς συγκέντρωσης καὶ τῆς ἔμπνευσης ποὺ ἐνυπάρχουν μέσα στὸ ποίημά του θὰ μπορέσουν νὰ τὸν ἐχτιμήσουν μόνο ὅσοι ἔχουν ἀναλάβει καὶ περατώσει, μέσα στὴν ἀπόλυτη καὶ τὴν πιὸ καθαρὴ μοναξιά, δύσκολα ἔργα. Τοῦτοι εἶναι ποὺ θἀναγνωρίσουνε μέσα στὸ ἑλληνικὸ κείμενο τὸν ἀγέρα τῶν κορυφῶν ποὺ οὐρανίζει τὸ δαντικὸ στίχο καὶ θὰ νιώσουνε τὴν τραχειὰ καὶ ἀντρίκια ὠμορφιά του, τὴν ὠμορφιὰ κείνη ποὺ εὐχότανε γιὰ τὸ τραγούδι του ὁ ἴδιος ὁ Δάντης:

S'io avesse le rime e aspre e chiocce!

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΕΔΩ ΚΑΙ δεκαπέντε χρόνια ἐδιάβασα γιὰ πρώτη φορὰ στίχους τοῦ Μαμμέλη. Τοὺς διάβασα στὸ «Λόγο» τῆς Πόλης, ποὺ τὸν ἐξέδιδαν ἐκεῖ οἱ ποιηταὶ Α. Πράσινος καὶ Ὅμηρος Μπεκές, σύγχρόνως μὲ τὴ «Ζωὴ» τοῦ Μελαχρινοῦ. Μὲ τὴν ἐπιστασία τοῦ Κ. Θεοτόκη, ἐφροντίζαμε τότε τοὺς «Νέους», τὴν ποιητικὴν ἀνθολογία τῶν συγχρόνων μας—ποὺ ἐτύπωσεν ὁ κ. Ἐλευθερουδάκης—κ' ἐζητήσαμε συνεργασία ἀπὸ τὸν ποιητή, ποὺ πρωτοφαινόταν μὲ τὶς ἀκαθόριστες ἀκόμη καὶ συγκεχυμένες τάσεις. Τέσσερα χρόνια ἀργότερα, ἐκδίδοντας τὴν πρώτη του συλλογὴ στὴν Ἀθήνα («Ἀπ' τὰ σκότη στὸ φῶς»), ἄφησεν ὁ ἴδιος ἔξω ἀπὸ τὸ βιβλίο του τὰ ποιήματα ποὺ μᾶς εἶχε στείλει. Ἀληθινά, τὰ εἶχε τόσο προσπεράσει, ὥστε δὲν τὰ καταδεχόταν πιά. Ἡ ἀφοσίωσή του στὴν τέχνη του ἦ ταν τόσο ἀποκλειστική, ὥστε ἡ ἐξέλιξή του εἶχε προχωρήσει μὲ γοργότατο βῆμα.

Μετανάστην ἀπὸ τὴν Πόλη, μετὰ τὴ μικρασιατική μας καταστροφή, τὸν ἐγνώρισα στὴν Ἀθήνα. Πῶς νὰ πῶ ὅμως ὅτι μ' ἐγνώρισε κ' ἐκεῖνος, ὅταν γιὰ νὰ γνωρίσῃ κανεὶς τοῦ χρειάζεται, ἀλλοίμονο! τὸ πολυτιμότατον αἰσθητήριο—ποὺ ἔλειπεν ἀπὸ τὸν ποιητή; Μὲ ἄκουσε, μ' ἔψαυσε μὲ τὸ χέρι, ὡσὰν ἄλλος Ἰσαὰκ στὸ βαθὺ του γῆρας,—κι' αὐτὸ ἦταν ὅλο... Παρουσιάσθηκα σὰν ἄρρωστος ἔδωσα ἁπλῶς τὸ πραγματικό μου ὄνομα στὴν ἀνεψιά του (τὴν «ὁδηγήτρα» ὅπως τὴν ἔλεγεν ἐκεῖνος), ποὺ ἐκρατοῦσε τὸ κατάστιχο τῶν ἀρρώστων. Καὶ ὅμως ὁ Μαμμέλης, μὲ διαίσθηση ἀληθινὰ ἀνεξήγητη, ἀνεκάλυψεν ἔξαφνα τὸ ψευδώνυμό μου, τὴν ἰδιότητα ποὺ ἤθελα νὰ κρύψω, ὅλα.

Ἐγίναμε φίλοι. Στὰ μακρινὰ κιόλας ἐκεῖνα χρόνια, ὅταν ὅλα ἦσαν ἁπλούστερα κι' ὀλιγώτερα ἀπὸ σήμερα, τὸν ἔβλεπα συχνά, περνώντας ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ μένοντας μαζί του ὡς ἀργὰ τὸ βράδυ. Πόσα θὰ εἶχα νὰ μάθω ἀπὸ τὸ στόμα του γιὰ τὴ θάλασσα, γιὰ τὴ φύση, γιὰ τὴ ζωή! Ὀλίγοι, πραγματικῶς, ποιηταὶ μᾶς εἶχαν τόσον πλοῦτον καὶ τόσην ἀκρίβεια ἐντυπώσεων, ὀλίγοι δὲν θὰ ἐχρειάσθηκαν ποτὲ γιὰ τὶς ποιητικὲς εἰκόνες τὴν «ποιητικὴν ἄδεια», ὅσον ἐκεῖνος. Ὅμως ποτὲ δὲν μοῦ μιλοῦσε γι' αὐτά.—«Καὶ μὲς στὴν τέχνη ξεκουράζομαι, ἀπ' τὴ δουλεψή της» λέγει κάπου ὁ Καβάφης. Ἔτσι καὶ ὁ Μαμμέλης. Ὅταν δὲν ἐδούλευε τοὺς στίχους του, τὸ ξεκούρασμά του ἦταν νὰ τοὺς ἀπαγγέλλη. Ἡσύχαζε ποτὲ ὁ νοῦς του; Τὴ νύχτα, ἄγρυπνος, τοὺς ἐσύνθετε, τοὺς ἀπομνημόνευε, ἕναν-ἕναν· ἐχάραζε ἴσως καὶ μερικὰ ἄμορφα ψηφία, μὲ τὸ μολύβι, στὸ χαρτί,—πλατειὰ καὶ συγκεχυμένα, καθὼς κ' ἡ ὑπογραφή του, ποὺ ἔβαζε—τὸ μόνο ἰδιόχειρό του σημάδι—κάτω ἀπὸ τὶς ἀφιερώσεις τῶν βιβλίων του καὶ κάτω ἀπὸ τὶς ἰατρικὲς συνταγές. Τὴν ἡμέρα, ἄγρυπνος πάλι, τοὺς ἀπήγγελλε. Εἶχα ἀντικρύ μου τὸν ἄνδρα τὸν ἀθλητικό, ἀληθινὸν «Οἰδίποδα τῆς θάλασσας», ὅπως ὁ νεαρώτατος κ. Πρόκος τὸν ἔγραψε σ' ἕνα ποιημά του. Ὅμως δὲν τὸν ἔβλεπα ἔτσι. Ὅ,τι ἔβλεπα κ' αἰσθανόμουν, ἦταν ἕνα νευρικὸ σύστημα ποὺ ὁλόκληρο πονοῦσε, ἕνας ἐγκέφαλος ποὺ ἄφηνε λυγμοὺς ἀπὸ τὴν ἐξάντληση, ἐνῷ τὰ μάτια του ἐγέμιζαν δάκρυα κ' ἡ φωνή του ἔτρεμε. Περισσότερον ἀπὸ τὴ συμπάθεια, ἡ ψυχή μου ἐγέμιζεν ἀπὸ τὸ δέος ἑνὸς πάθους, ἑνὸς μοιραίου.

Ἀπόστολος Μαμμέλης.

Τὰ ποιητικὰ του βιβλία, τὰ ὀχτὼ-ἐννέα, ὅσα ἐτύπωσεν ἀπὸ τότε, οὔτ' ἐκεῖνα δὲν τὰ εἶδε. Δὲν ἠμποροῦσε νὰ χαρῆ, ὅπως ὅλοι, μήτε τὸ χαρτί τους, μήτε τὴν τυπογραφική τους ἐμφάνιση. Τὰ ἔψαυε μόνον, ὅπως τοὺς φίλους του. Ἐξοῦσε μὲ τὴν ἀφή. Μὰ προπάντων μὲ τὴν ἀκοή. Κ' ἔπειτα, μὲ τὴ φαντασία.

Εἶχε τὴν ἀπέραντη φιλοδοξία νὰ δώσῃ κάτι τὸ ἀπολύτως νέο στὴν ποίηση τοῦ τόπου, τόσο στὴ μορφή, ὅσο καὶ στὸ περιεχόμενο. Στὴ μορφή—καθὼς ἀναγκαστικὰ ἡ φύσις της τὸ ἀπαιτεῖ—ἦταν ὑπομονητικός. Στὸ περιεχόμενο—καθὼς πάλι τὸ ἀπαιτεῖ ἡ δική του φύσις — ἦταν ὁρμητικός, ἀπότολμος, ἄφοβος. Κι' ἀληθινά, μεγάλη τόλμη τοῦ ἔπρεπε, γιὰ ν' ἀντιμετωπίζῃ μέρα καὶ νύχτα τὰ μεταφυσικὰ ὁράματα, ποὺ εἶναι τ' ἀποκλειστικὰ θέματα τῶν κυριωτέρων του βιβλίων. Ὕστερα ἀπὸ τὸ «Ἀπ' τὰ σκότη στὸ φῶς», στὸ «Πέρ' ἀπ' τ' ἀνθρώπινα» ζωγράφισε ἰδίως ζωηρὰ ἐκεῖνον τὸν αἱματηρὸν ἀγῶνα.. Ἦταν καὶ τὸ ἀκρότατο σημεῖο ὅπου κατώρθωσεν ὁ νοῦς του νὰ σταθῆ.

Ἡ γλῶσσα του δὲν εἶναι τυχαία. Εἶχε συνείδηση τοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου καὶ τῶν πολλῶν τρόπων, μὲ τοὺς ὁποίους ἠμποροῦσε τοῦτο νὰ δουλευθῆ. Ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι κ' ἐπλούτισε τὸν ποιητικό μας λόγο μὲ λέξεις καὶ μὲ παράγωγα καὶ μὲ σύνθετα πρωτότυπα, ἰδικά του, κι' ὅτι σὲ ἄλλες ἐφύσησε, πρῶτος αὐτός, τὴ δημοτικὴ πνοή. Καὶ ὅλες αὐτὲς δὲν εἶνε ὀλίγες.

Ἐκαλλιέργησε τὸν βαρύ, τὸν ἐπίσημο, τὸν τραγικό, τὸν θρησκευτικὸ τέλος τόνο. Ἂν λείπη κάτι ἀπὸ τὸ ἔργο του, εἶναι κάποια γεῦσις γλυκύτητος, κάποια ἀνθρώπινη ἠδυπάθεια· καὶ στὶς πιὸ τρυφερές του στιγμές, ἡ συγκίνησίς του μένει κάπως ἔξω ἀπ' αὐτά... Ἠμπορεῖ καὶ τοῦτο ν' ἀποδοθῆ ἴσως στὴν τραγικὴ του τύχη... Πῶς νὰ ζητήσῃ κανεὶς τὸ χρῶμα,—ὅσο κι' ἂν ἡ ἔννοια τοῦ χρώματος εἶν' ἐδῶ μεταφορική,—ἀπὸ τὸν ποιητὴ ποὺ ἔχασε τὸ «βλέφαρο τῆς χρυσῆς ἡμέρας»;

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΠΑΝΤΕΛΗ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ
ΔΟΚΙΜΙΟ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Περιεχόμενα
Α') Ἡ μαρτυρία τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ πνεύματος.—Συνάρτηση τῆς Ἱστορίας τῆς Τέχνης πρὸς τὴ Γενικὴ Ἱστορία. Πρόβλημα πρῶτο.—Προκαταρχτικὰ περὶ ἱστορικοῦ χρόνου.—Ἀνάπτυξη καὶ κριτικὴ τῶν θεωριῶν ποὺ ἑρμηνεύουν τὸ ἔργο τῆς τέχνης ὡς γέννημα τοῦ ἱστορικοῦ ἀνθρώπου.—Οἱ Γερμανοὶ ἰδεαλιστὲς τοῦ ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα. Ὁ Ἔρντερ.—Ἡ νατουραλιστικὴ θεωρία τοῦ Ταὶν.—Ἡ ματεριαλιστικὴ θεωρία τοῦ Μάρξ. Πλατειὰ ἀνάλυση καὶ κριτική.—Περὶ ἀτομικῆς ψυχολογίας καὶ «φυσιολογίας τοῦ ρυθμοῦ».—Τὸ πρόβλημα τῆς προσωπικότητας. Ἡ ἀσταπάτη τῆς ἐλευτερίας, πηγὴ ἐλευτερης ἐνέργειας.
Β') Τὸ αὐτόνομο πρόβλημα τῶν μορφῶν στὴν τέχνη.—Ἡ μορφολογία ὡς μέθοδος ἐρευνας τῆς τέχνης. Κριτικὴ τῆς περιγραφικῆς καὶ συγκριτικῆς μεθόδου.—Οἱ θεωρητικοὶ τῆς τέχνης Σέμπερ, Γιοῦλιους Λάγκε, Ρήγκλ, Βίκχωφ καὶ Σμάρσοφ.—Ὁ Ἐρρῖκος Βαίλφλιν κ' ἡ θεωρία του. Συνοπτικὴ ἀνάλυση καὶ κριτική.—Ὁ Εὐγένιος ντ' Ὄρς, συνεχιστὴς τοῦ Βαίλφλιν.—Ὁ Ὄσβαλντ Σπέγκλερ κ' ἡ θεωρία τῆς «συγκριτικῆς ἱστορικῆς μορφολογίας» ἐφαρμοσμένη στὴν Ἱστορία τῆς Τέχνης.—Ἀντίστοιχες θεωρίες: Ἐρρῖκος Λεσά, Ἐρρῖκος Φοσιγιόν. Ὁ «νόμος τῶν τριῶν καταστάσεων» τοῦ Ἐρρίκου Φοσιγιόν. Πειραματικό, κλασικὸ καὶ ρομαντικὸ στάδιο τῆς τέχνης.—Μεθοδικὸς προσδιορισμὸς τῶν ἀξιῶν.—Σύνοψη τῆς θεωρίας κ' ἐφαρμογές.—Ἀνακεφαλαίωση καὶ συμπέρασμα.
Σελίδες 60 .... Δραχμὲς 20
ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

Ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΜΕΛΑΧΡΟΙΝΟΥ. **Φίλτρα ἐπωδῶν.** Ἀθήνα 1934. Ἔκδοση «Κύκλου» σελίδες 110.

Η ΠΟΙΗΣΗ τοῦ κ. Μελαχρινοῦ ἔχει μιὰ δική της πληρότητα. Εἶν' ἕνας ὁλόκληρος κόσμος χτισμένος μὲ τὴ φαντασία του ἀπάνου σὲ ὀνειρεμένη γῆ. Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τριγυρίζει ὁλοένα ὁ ποιητής, ζῇ καὶ ὑπάρχει, αἰσθάνεται κ' ἐρωτεύεται καὶ τραγουδεῖ. Μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ φανταστικοῦ, τοῦ παραμυθένιου καὶ τοῦ ὑπερφυσικοῦ τρέφει καὶ πλουτίζει καὶ φανερώνει τὶς εἰκόνες καὶ τὰ αἰσθήματά του. Σύμφωνα μὲ τὴν ποιητικὴ του θεωρία μυθοποιεῖ τὰ γεγονότα καὶ τὰ πράγματα τοῦ ὑλικοῦ κόσμου καὶ μᾶς τὰ παρουσιάζει σ' ἕνα ὑψηλότερο διανοητικὸ κ' αἰσθηματικὸ ἐπίπεδο. «Τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι ποιητὴς εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους» (Πλάτων).

Μὰ τὸ βάθος, τὸ φόντο ἀπ' ὅπου παίρνει ὁ ποιητὴς τὴ λυρικὴ του πανοπλία, εἶναι τὸ ποιητικὸ καὶ γλωσσικὸ ὑλικὸ ποὺ ἔχει θησαυρίσει ὁ λαὸς μας στοὺς θρύλους, τὰ παραμύθια καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ὁ κ. Μελαχρινὸς μὲ τὸ ὑλικὸ αὐτὸ δημιουργεῖ τὴ δική του προσωπικὴ καὶ ἰδιότυπη ποίηση. Τὸ κατεργάζεται, τὸ ἀφομοιώνει, τὸ ἀναχωνεύει. Φεύγει ἀπὸ τὰ λαϊκὰ μοτίβα καὶ τοὺς παραδομένους τύπους καὶ κρατὰ μόνο τὴν οὐσία τοῦ τέτοιου ποιητικοῦ θησαυροῦ. Μὲ τὴν οὐσία αὐτὴ ἐκφράζει τὴν ποιητικὴ του διάθεση, πολιτισμένη, ἐκλεπτισμένη, εὐρωπαϊσμένη.

Δένει ἔτσι μὲ τὸ ἔργο του τὴ στερεὰ καὶ ρωμαλέα λαϊκὴ παράδοση μὲ τὴ γοητεία τῆς δικῆς του προσωπικῆς, ἀποκλειστικῆς καὶ γοητευτικῆς τεχνοτροπίας. Ἀνεβάζει τὴ μούσα σ' ἕνα σκαλὶ πολιτισμοῦ καὶ προσθέτει στὴ λυρική μας ποίηση ἕνα καινούργιο, ἄγνωστο καὶ ζωηρὸ τόνο. Βέβαια ἡ ποίηση τοῦ κ. Μελαχρινοῦ εἶναι καθαρὴ καὶ ἄδολη καὶ γιὰ τοῦτο εἶναι μοιραῖο ν' ἀνταποκρίνεται στὴν ἀνάγκη ὀλιγαρίθμου κοινοῦ. Μὰ ὁ ποιητὴς μένει ἐκεῖ ποὺ ἐτάχθηκε καὶ καλλιεργεῖ τὸ δικό του κῆπο, παράγοντας τὰ φυτώρια ἐκεῖνα ποὺ θὰ χρησιμοποιηθοῦν κατόπι ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἕνας ἔρωτας ἐξωτικός, γεμάτος φίλτρα, μυστήρια καὶ ἀρώματα, κυριαρχεῖ στὴ φαντασία τοῦ ποιητῆ. Κι ὁ ἔρωτας αὐτὸς ὑφαίνεται σὲ μακρυνὲς χῶρες, ξεχασμένους πύργους, σύθαμπα δειλά, σὲ μεθυστικὲς εὐωδιές, πορφυροὺς δρόμους, λιτανεῖες ἀνθῶν, ὄνειρα μενεξεδένια, ἀπομεσήμερα ἠρεμα, γλυκόθροα συντριβάνια σὲ κήπους ἐδεμικούς. Μέσα σὲ τέτοια ἀρωματισμένη μαγευτικὴ ἀτμόσφαιρα ἀνοίγονται οἱ λυρικοὶ δρόμοι ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ ὁ στίχος του. Στίχος ἐργασμένος ἐπίμονα ἀπάνω στὸ ἀμόνι μιᾶς πλούσιας γλωσσικῆς ἔκφρασης. Καὶ πρωτοτυπία. Πρωτοτυπία στὴ σύνθεση τῆς λέξης, στὸ νόημα καὶ στὴ μεταφορά του, στὴ ζωγραφικὴ παράσταση τῆς ποιητικῆς του ἰδέας.

Κι ἀκόμα ὁ κ. Μελαχρινὸς δὲν ξέρει μόνο νὰ ἐπιβάλῃ μὰ καὶ νὰ ὑποβάλῃ τὰ ποιητικὰ του νοήματα, μ' ἕνα τρόπο ἁλαφρὸ καὶ ἁπαλό, σὰν ὕπνου ἄρωμα ἢ σὰ μεθύσι ὀνείρου, μὲ ἀβρὰ τραγούδια ποὺ κλείνουν τὸ ἀπόσταγμα μιᾶς νιότης αἰσθαντικῆς,

ψηλὰ βεργολυγίζοντας τὴ ρίμα
τῶν ρόδων τὸ ζευγάρωμα.

Ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς μᾶς ἐξομολογεῖται πὼς ἡ ἀβρὴ καὶ ἀργὴ ψυχὴ του ἔκανε τὴ ζωὴ του ἄζωη καὶ ὑπνοβάτης μέσα στοὺς ξύπνιους εἶδε τὰ ὄνειρά της. Σὰ μιὰ σταξιὰ πολύτιμου μύρου πῆγε ἡ νιότη του χαμένη. Καὶ ὅσα ἐπόθησε τὰ ἐχάρηκε ἄσωστα καὶ φευγαλέα.

Καὶ τὰ μάτια ὡς τ' ἄνοιγε
— ποιὸς θὰ τὸ πιστέψῃ —
μπρός του ὁ Ἥλιος στέκονταν
κι ἄστραφτε σὰ σκέψη.

Μὲ τὴ φωτεινὴ αὐτὴ σκέψη λαμπρύνει τὸ λυρικὸ του δημιούργημα. Ὁ στίχος του μουσικός. Ρίμες καινούργιες κι ἀσυνήθιστες. Λέξεις σπάνιες. Ἐπίθετα σύνθετα. Ζευγαρώματα ἐπιτυχημένα. Ὅλη του ἡ ποίηση πλέει σ' ἕναν ἀχνὸ μέσα ἡδονικό, μὲ θαμπὸ φῶς μακάριο, καὶ κάπου κάπου μὲ μιὰ διάθεση θρησκευτική, σὰ νὰ λατρεύῃ ἡ ψυχή γονατισμένη κάτι τὸ παλιό, τὸ ἐξαϋλωμένο, τὸ μυστικόπαθο.

ΛΙΛΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗ ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ: **Σαράντα τραγούδια.** Ἀθήνα 1934.

ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ συνηθίζουνε ν' ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὴ γυναικεία ποίηση προσφορὰ παθητικῆς τρυφερότητας, ζωγραφιὰ στιγμῶν ἀδυναμίας κ' ἔκφραση αἰσθημάτων τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς. Νομίζουν πὼς τ' ἀρρενωπὰ χαρίσματα τῆς μούσας δὲν ταιριάζουν σὲ κοντύλι κρατημένο ἀπὸ λεπτὰ καὶ ὄμορφα χέρια. Ἡ περίπτωση τῆς κ. Λιλῆς Ἰακωβίδη Πατρικίου τοὺς διαψεύδει ἄλλη μιὰ φορά. Γιατὶ πρὶν ἀπὸ τὴ δική μας ποιήτρια, τέτοια χαρίσματα ἀντρειεμένης μούσας, φανέρωσε στὸ γαλλικὸ παρνασσὸ τὸ λυρικὸ ἔργο τῆς Κοντέσας Ντὲ Νοάϊγ. Στοὺς στίχους της μέσα ξεχωρίζουν ἡ ψυχικὴ ἀνάσταση καὶ ἡ δυνατὴ ἐκείνη ἔξαρση, στοιχεῖα ποίησης ἀρρενωπῆς, χωρὶς διόλου βέβαια νὰ χάνεται,—κι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό της—ἡ θηλυκή της προέλευση.

Ἔτσι καὶ στὰ «Σαράντα Τραγούδια» τῆς κ. Ἰακωβίδη, μιλεῖ ἡ γυναικεία της ψυχὴ μ' ἕνα τόνο στερεὸ καὶ θεληματικό, χωρὶς νὰ παραπατᾶ σὲ ἀδύναμες τρυφερότητες. Τὰ ποιήματά της εἶναι εἰκόνες φυσικὲς δεμένες μὲ λογὶς ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα βέβαια κυριαρχεῖ ἡ ἀγάπη. Μὰ εἶναι μι' ἀγάπη θαρραλέα καὶ ὑπερήφανη, ζωηρὴ κ' ἐμψυχωμένη, ποὺ δυναμώνει τὴ ζωή, δὲν τὴ λυγίζει, δὲν τὴν ἐξαφανίζει μέσα στὸ κρῖμα καὶ στὸ ἔλεος.

Καθάρισέ μου τὸ αἷμα
μέσα μου ἀπ' ὅ,τι ψέμα
κι' ἀπ' ὅτι ἀνάπηρο,
νὰ βρῶ μ' ἐσέ, ἔρωτά μου,
τὸ μυστικὸ τοῦ γάμου
ποὺ θὰ μ' ἀνοίξη τὸ ἄπειρο.

Ἡ ἀγάπη φανερώνεται σὰν ἕνα ἀπὸ τῆς ζωῆς τ' ἀγαθά, ἁπλό, ἄδολο κι ἀληθινό, χωρὶς νὰ συνοδεύεται ἀπὸ τὸ βαρὺ ἐκεῖνο πένθος καὶ τὸ μαῦρο δάκρι, ποὺ ὥς τώρα συνηθίζανε νὰ μᾶς τὴν παρουσιάζουν. Ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ ρωμαντισμοῦ μιὰ θολὴ σκέπη ἔμεινε τυλιγμένη γύρω ἀπὸ τὰ πιὸ γνήσια καὶ πραγματικὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Μέσα στὴν καρδιά μας, κάτου ἀπὸ τὸ σκοτάδι τοῦ πόνου, δὲν μποροῦνε νὰ φυτρώσουν μοσχοβολισμένα ποιητικὰ λουλούδια. Ὁ πόνος πρέπει νὰ βγῆ στὸ φῶς τὸ ξέσκεπο καὶ τὸ πλούσιο καὶ νὰ δοκιμαστῆ ἂν ἀντέχη στὸν ἥλιο τῆς ἐλπίδας. Ὁ παρηγορητικὸς αὐτὸς ἥλιος εἶναι τὸ ἀκατανίκητο δῶρο τῶν θεῶν στοὺς ἀνθρώπους. Πῶς ἐμεῖς μὲ τὸ στανιὸ θὰ τὸν ἀγνοήσουμε καὶ θὰ τὸν σβήσουμε;

Ἡ κ. Ἰακωβίδη ξέρει νὰ τραγουδῆ τὴν ἀγάπη σὰ στοιχεῖο ζωῆς καὶ χαρᾶς. Κι ἂν οἱ φροντίδες μέσα στὴν πάλη τῆς ζωῆς τὴν κρατοῦνε διστακτικὴ καὶ ἀμφίβολη, ὅμως οἱ σπόροι αὐτῆς τῆς ζωῆς, τὸ μῖσος, ἡ ὁρμή, ἡ μανία ζητοῦνε νὰ βροῦνε στοὺς στίχους της μιὰ αἰώνια ἄνθηση. Ἂν θυμηθοῦμε μὲ ποιὸ τρόπο τραγουδοῦσαν οἱ ποιήτριες τῆς περασμένης γενεᾶς τὰ πάθη καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ συγκρίνουμε τοὺς στίχους τῆς κ. Ἰακωβίδη, θὰ πιστοποιήσουμε μιὰ διαφορὰ σημαντική. Τὸ ἀδιάκοπο παράπονο τριγύριζε μέσα σ' ἕνα τόνο ἀπελπισίας, ποὺ κι αὐτὴ δὲν εἶχε οὐσιαστικὸ περιεχόμενο γιὰ νὰ στηρίζεται τουλάχιστο. Ἡ Φωτεινὴ Οἰκονομίδη—λησμονημένη τώρα πιά—ἀντιπροσωπεύοντας τὶς ποιήτριες τῆς ἐποχῆς της, τολμοῦσε ν' ἀντιτάσσεται στὴ θρηνητικὴ ἐκείνη διάθεση κ' ἔγραφε στὸν Ἀχιλλέα Παράσχο:

Οἰκτρὸς ὡρίσθη, ἄθλιος
τῶν ποιητῶν ὁ βίος.
Μὴ θρήνει, μὴ τὸ δάκρυ σου
ματαίως ἀναλίσκῃς.
Ἂν πόνον μόνον πανταχοῦ
εὑρήσκῃς καὶ εὑρίσκῃς,
ὤ, μὴ θρηνῇς· ὁ βίος μας
δὲν γίνεται ἀλλοῖος.

Μὰ ἡ κ. Λιλὴ Ἰακωβίδη αἰσθάνεται κατηγορηματικὰ πὼς ὁ βίος μας εἶναι «ἀλλοῖος», κι ἂν ὁ πόνος βέβαια δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ λείψη ἀπὸ τὴ ζωή, μὰ δὲν εἶναι ὁ μόνος κυβερνήτης τῆς τύχης μας. Ἡ μούσα, μπορεῖ νὰ σταθῆ ἀνάμεσα στὶς χαρὲς καὶ στὶς ἐναντιότητες καὶ νὰ ἰσορροπήση τὴν ἀνθρώπινη μοίρα. Αὐτὴ τὴν ἰσορροπία μᾶς ἐκφράζει μὲ τὸ ἔργο της ἡ ποιήτρια τῶν «Σαράντα Τραγουδιῶν», κι ὁ στίχος της μὲ χυμό, μὲ τέχνη καὶ μὲ πνεῦμα καμωμένος, μᾶς ἱκανοποιεῖ.

Ρήγας ΓΚΟΛΦΗΣ

ΑΘΗΝΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ
ΚΑΣΤΡΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΟΡΙΑ
Μὲ ἄνω τῶν 200 σχεδίων καὶ εἰκόνων τῆς ἰδίας συγγραφέως καὶ μὲ 40 χαλκογραφίας παλαιῶν ξένων περιηγητῶν.
Ἔπαινος Ἀκαδημίας 1935
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
Δρχ. 200

ΑΘΗΝΑΣ ΤΑΡΣΟΥΛΗ
ΕΛΕΝΗ ΑΛΤΑΜΟΥΡΑ
Η ΠΡΩΤΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ
Δρχ. 30

ΠΩΣ ἐγνώρισα 16 Πρωθυπουργούς

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΗ

3.—Σωτ. Κροκιδᾶς:

Ο ΘΡΥΛΟΣ ΕΝΟΣ «ΚΟΥΜΠΑΡΟΥ»...—Ο ΝΟΜΟΜΑΘΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΤΗΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΚΑΜΕ ΠΟΤΕ ΑΓΡΙΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ.—ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ.—ΠΩΣ ΤΟΝ ΕΓΝΩΡΙΣΑ ΑΠΟ ΚΟΝΤΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΨΗΦΟΦΟΡΩΝ ΤΟΥ.—ΠΩΣ Μ' ΕΔΕΧΘΗ ΩΣ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΩΣ ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ

ΣΑΝ ΜΑΚΡΙΝΟΣ θρύλος ἐφτερούγιζε γύρω μου, ἀπὸ ὅταν ἄρχισα νὰ νοιώθω τὸν κόσμο, ἡ φήμη ἑνὸς ἀόρατου προσώπου. Μέσα στὸ πατρικό μου σπίτι — σπίτι κινητὸ σὰν τσιγγάνικο τσαντῆρι, σπίτι ποὺ ἐγύριζε χωριὰ καὶ χῶρες «σὰν τὴν ἄδικη κατάρα», σπίτι δημοσίου ὑπαλλήλου,— μέσα κεῖ ἕνα πρᾶμα ἀόρατο καὶ ἐπιβλητικὸ ἔμεινεν ἀμετάβλητο. Ποιό; «Ὁ κουμπάρος». Μὰ ποιὸς ἦταν αὐτὸς ὁ κουμπάρος; Αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ποὺ βέβαια ὁ πατέρας τὸ ἤξερε κ' ἡ μητέρα τὸ ἴδιο, μὰ ἐγὼ δὲν τὸ εἶχα ἰδῆ, οὔτε τὸ ἤξερα καθόλου... Καὶ ὅμως, κάπου μακριά, ὑπῆρχεν αὐτὸς «ὁ κουμπάρος»... Ἀπὸ ὅσα μάλιστα ἄκουγα γι' αὐτόν, ἦταν ἄνθρωπος καλός, γεμάτος ἀγαθότητα... Κάτι σὰν προστάτης, κάτι σὰν ἄγγελος μὲ ἀνοιχτὲς φτεροῦγες, ποὺ κατώρθωνε νὰ σκεπάζῃ ἀπὸ κάτω τους τὸ περιπλανώμενο σπίτι μας... Αὐτὸς ὁ «κουμπάρος» ἔρχονταν στὴ μνήμη τοῦ πατέρα στὶς δύσκολες στιγμές, αὐτὸς ἔρχονταν μπροστὰ στὶς στιγμὲς τῆς χαρᾶς... Νᾆταν ἐδῶ κι' ὁ κουμπάρος... Αὐτὸς ἐβάφτιζε τ' ἀδέρφια μου κι' αὐτὸς ἔδειχνε ἐνδιαφέρον γιὰ ὅλους μας...

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἀόρατος «κουμπάρος» ἦταν πολιτευτὴς καὶ ἀργότερα ἔγινε καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος. Ἦταν ὁ Σωτήρης Κροκιδᾶς.

*

Σιγά-σιγὰ ὁ θρύλος τοῦ «κουμπάρου» ἔπερνε στὴ παιδική μου ἀντίληψη τὴν μορφὴ ἀνθρώπου μὲ σάρκα καὶ κόκκαλα. Ἀπὸ ἄγγελος μὲ πλατειὰ φτερὰ ἔγινε ἀργότερα, ὅταν εἶδα τὴ φωτογραφία του, ἕνας ἄνθρωπος μὲ περήφανη μορφή, μὲ ζωηρὰ μάτια καὶ πυκνὰ μουστάκια καὶ μὲ σουβλερὸ μοῦσι.

Πραγματικὰ ὁ πατέρας μου, δικαστὴς καὶ ἄνθρωπος ποὺ τοῦ ἄρεσε νὰ γνωρίζῃ ἀνθρώπους μορφωμένους, εἶχε γνωρίσει τὸν Σωτ. Κροκιδᾶ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ πολιτευτὴς αὐτὸς ἦταν δήμαρχος Σικυῶνος. Ὁ δικαστὴς καὶ ὁ δήμαρχος ἔπιασαν φιλία. Καὶ ὁ δεύτερος ἐβάφτισε καὶ τὸ πρῶτο παιδὶ τοῦ φίλου του. Κι' ὄχι μόνον αὐτό. Τοῦ εἶχε πῇ:

—Ἐγὼ θὰ σοῦ βαφτίσω ὅλα σου τὰ παιδιά.

Ὁ ὑπάλληλος τότε, περισσότερο ἀπὸ σήμερα, ἦταν παιγνιδάκι στὰ χέρια τῶν Κυβερνήσεων ποὺ ἀνεβοκατέβαιναν. Οἱ δικαστὲς εἶχαν μονιμότητα καὶ δὲν παύονταν. Ὡστόσο μὲ τὸ παραμικρὸ μποροῦσε ὁ ὑπουργὸς νὰ τοὺς μεταθέσῃ. Ἀρκοῦσε ἕνα μπιλλιετάκι ἑνὸς ἀσήμαντου βουλευτῆ... Συμβούλια δὲν ὑπῆρχαν τότε...

Ἔτσι κι' ὁ δικαστὴς πατέρας μου βρέθηκε στὴν Κέρκυρα κ' ἔπειτα ἀλλοῦ κι' ἀλλοῦ...

Μὰ ὁ «κουμπάρος» ἀπαιτοῦσε νὰ τοῦ βαφτίζῃ τὰ παιδιά. Πῶς; Ὅλο τοῦ ἔγραφε πὼς θὰ πάῃ νὰ τὸν ἰδῇ καὶ νὰ τὰ βαφτίσῃ... Μὰ αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο. Ἔπειτα ἀποφάσισε νὰ τὰ βαφτίζῃ μὲ ἀντιπρόσωπο. Ἔβαλε τὸν [illegible] τό του νὰ βαφτίζῃ τ' ἀδέρφια του. Ἔτσι δυὸ παιδιὰ ἐπῆραν τ' ὄνομά του καὶ τῆς κυρίας του: Σωτήριος καὶ Αἰκατερίνη...

Μὰ τί ἐνδιαφέρουν αὐτά;

Τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ δείξουν πὼς ὁ «κουμπάρος» αὐτὸς ἦταν ἕνα πνεῦμα ἀγαθοποιό, ποὺ ἔπνεε καὶ ἔδινε τὴν προστασία του ἀόρατη σ' ἕνα μακρινὸ καὶ κινητὸ σπίτι...

*

Πραγματικὰ ὁ Σωτήριος Κροκιδᾶς ἦταν ἀγαθώτατος καὶ μορφωμένος ἄνθρωπος. Καὶ ἡ πολιτική του καρριέρα δὲν ἦταν πολυσήμαντη. Δὲν εἶχε γνωρίσει ὁ Κροκιδᾶς ἄγριους ἀγῶνες, φοβερὲς συγκρούσεις, πεισματώδεις μάχες... Ἐπέρασε ἥρεμα καὶ ἀγαθὰ καὶ σοφά... Ὡστόσο ὁ Κροκιδᾶς ἔφθασε καὶ ἕως τὸ ἀνώτατο ἀξίωμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

Πρὶν διηγηθῶ πῶς ἐγνώρισα ἀπὸ κοντὰ τὸν ἀόρατο καὶ φασματώδη «κουμπάρο», ἂς δώσω τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς του. Μ' αὐτὰ θὰ φανῇ ἡ σταδιοδρομία ἑνὸς ἥσεμου καὶ ἀγαθοῦ πολιτικοῦ, χωρὶς βίαια σημεῖα τῆς πολιτικῆς του ζωῆς.

Ὁ Σωτήριος Κροκιδᾶς ἦταν ἕνας βέρος Μωραΐτης ἀπὸ τοὺς πιὸ ἔξυπνους καὶ τετράγωνους σὲ ὅλα. Γεννήθηκε στὴ Σικυῶνα τὸ 1852 καί, ἀφοῦ τελείωσε τὸ Γυμνάσιο στὴν Κόρινθο, ἐσπούδασε νομικὰ στὴν Ἀθήνα. Ἐπῆρε τὸ δίπλωμα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ κατόπιν ἔφυγε γιὰ τὴ Γαλλία, ὅπου κατέγινεν εἰδικώτερα στὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον. Ὁ πατέρας του, ποὺ ἦταν ἕνας γερὸς νοικοκύρης καὶ κτηματίας τῆς Κορινθίας, τὸν ἄφισε νὰ τελειώσῃ ἄνετα τὶς σπουδές του στὸ Παρίσι.

Ὅταν γύρισε στὴν Ἑλλάδα, ἔκαμε καὶ ὑπέβαλε στὸ Πανεπιστήμιο μιὰ διατριβὴ γιὰ ὑφηγεσία μὲ τίτλο «Περὶ παραγγελίας ἐν γένει» καὶ κατόπι ἀπ' αὐτό, τὸ 1880, διωρίστηκε ὑφηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο.

Ὡστόσο, ἂν καὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς κορυφαίους νομομαθεῖς τοῦ καιροῦ του, δὲν ἐδίδασκε ταχτικὰ καὶ ποτὲ δὲν ἔγινε καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο. Τὸν τραβοῦσε περισσότερο ἡ πολιτική. Ἔτσι τρία χρόνια κατόπι, τὸ 1883, ἔβαλε ὑποψηφιότητα γιὰ δήμαρχος Σικυῶνος. Ἐπέτυχε κ' ἔμεινεν ἐκεῖ στὴ πατρίδα του δήμαρχος ὡς τὸ 1887.

Ἀργότερα ἐπέτυχε ὡς βουλευτὴ Κορινθίας καὶ ἐξακολούθησε νὰ ἐκλέγεται σὲ πέντε περιόδους, δηλαδὴ εἴκοσι χρόνια περίπου.

Στὸ διάστημα ποὺ ἦταν βουλευτὴς δὲν εἶχε ἀφίσει καὶ τὶς ἐπιστημονικές του ἐργασίες. Παρακολούθησε ἰδιαίτερα τὸ Ἐμπορικὸ Δίκαιο καὶ ἐξέδωκε ἕνα «Ἐγχειρίδιον Ἐμπορικοῦ Δικαίου». Λίγο ἀργότερα ἔκαμε μιὰ πλήρη μετάφραση τῆς «Πολιτικῆς Οἰκονομίας» τοῦ Ζίντ.

Στὴν πολιτικὴ εἶχε μιὰ σχετικὴ δράση. Ἦταν πολιτικὸς φίλος τοῦ Γ. Θεοτόκη καὶ σπουδαῖος παράγων στὴν Κορινθία, ποὺ ὁ λαὸς τὸν ἀγαποῦσε ἐξαιρετικά. Ὡστόσο ὁ Θεοτόκης δὲν τὸν ἔκαμε ποτὲ ὑπουργό.

Μόνον ἀργότερα, ἀπὸ τὸ 1917 ἕως τὸ 1920, ὁ Βενιζέλος ποὺ ἐκατάλαβε τὴν ἀξία τοῦ Κροκιδᾶ τὸν διώρισε Γενικὸν Διοικητὴν τῆς Κρήτης.

Μὰ ξαφνικά, δυὸ χρόνια ἀργότερα ὁ Κροκιδᾶς ἔγινε Πρωθυπουργός.

Εἶχε ἀφίσει τὴν πολιτικὴ πιὰ καὶ ἐφαίνετο κάπως ἀηδιασμένος ἀπὸ τὴν ρουτίνα της... Δὲν ἔδειχνε νὰ ἀνήκῃ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ γνωστὰ τότε προσωπικὰ κόμματα... Ἐφαίνετο πὼς παρακολουθοῦσε τὴν κατάσταση, χωρὶς νὰ ἀνακατεύεται στοὺς πολυθόρυβους πολιτικοὺς ἀγῶνας βενιζελικῶν καὶ ἀντιβενιζελικῶν... Ἔμενε ἐκεῖ κάτου στὴν ὡραία παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κ' εἶχε συγκεντρωθῆ στὸν ἑαυτό του. Ἐμελετοῦσε καὶ ἐσκέπτετο..

Ξαφνικὰ τὸν Αὔγουστο τοῦ 1922 κατέρρευσε τὸ μέτωπο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἦρθε ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ ἐπανάσταση... Ὅλα ἀναστατώθηκαν... Καὶ ἡ ἐπανάσταση ζητοῦσε μὲ τὸ φανάρι σὰν ἄλλος Διογένης ἕναν «ἄνθρωπο»... Μὰ τί ἄνθρωπο; Ἕνα πρόσωπο ποὺ νᾆναι πολιτικὸς μὲ ἀξία καὶ μὲ μυαλό, μὰ νὰ μὴν εἶναι ἀνακατωμένος στὴν πολιτική. Ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο ἐζητοῦσαν γιὰ νὰ τὸν κάμουν ἀμέσως Πρωθυπουργό!

Ἔτσι συλλογίστηκαν τότε τὸν Κροκιδᾶ.

Κι' ὁ ἐρημίτης ἄφισε τὰ ἀγαπημένα του ἀκρογιάλια καὶ ἦρθε στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἀμέσως ἀνέλαβε νὰ ταχτοποιήσῃ τὰ πράγματα. Ἔγινε Πρωθυπουργός.

Ὁ ἀποφασιστικὸς καὶ ἀγαθὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ἐπάλαισε μὲ ὅλα τὰ ἐμπόδια, μὲ ὅλες τὶς ἀντιθέσεις, μὲ ὅλα τὰ πείσματα στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν... Εἶχε τετράγωνο μυαλὸ ὅμως καὶ ἐπροχωροῦσε. Ἔτσι ἔμεινε πρωθυπουργὸς ἀπὸ τὸν Σεπτέβρη ὡς τὸ Νοέμβρη τοῦ 1922. Δυὸ μῆνες μόνο περίπου...

Ἔπειτα;

Ἔπειτα ἐμπῆκε στὴ μέση τὸ μεγάλο ζήτημα τῆς δίκης τῶν Ἕξη. Στὴν πράξη αὐτή, ποὺ ὁ Κροκιδᾶς προέβλεπε πὼς θὰ εἶχε ἐλεεινὰ ἀποτελέσματα, δὲν ἤθελε νὰ ἀνακατευθῇ. Κι' ἔτσι ξαφνικὰ ἄφησε τὸ πρωθυπουργικὸ ἀξίωμα μὲ τὰ χέρια του καθαρὰ ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου...

Μὲ τὴν χριστιανικὴ αὐτὴ πράξη τελειώνει τὸ πολιτικὸ στάδιο τοῦ Κροκιδᾶ.

Δυὸ χρόνια κατόπι, μόνος καὶ ἥσυχος, ἐκεῖ κάτω στὸ περιγιάλι τῆς Κορινθίας, ὁ Κροκιδᾶς ἀπέθανε. Καὶ ἄφισε μιὰ μνήμη ἀγαθοῦ καὶ ἀκάκου ἀνθρώπου καὶ πολιτικοῦ χωρὶς μίση καὶ πάθη...

*

Ἀπὸ κοντὰ τὸν Κροκιδᾶ τὸν ἐγνώρισα τὸ τέλος τοῦ 1907.

Εἶχα ἔρθει στὴν Ἀθήνα καὶ ἄρχισα τὸ δημοσιογραφικό μου στάδιο ὡς συντάκτης στὴν «Ἀκρόπολη» τοῦ Γαβριηλίδη. Καὶ πρὶν φύγω ἀπὸ τὸ κινητὸ πατρικὸ σπίτι, καὶ μόλις ἔφτασα στὴν Ἀθήνα, ἔλαβα τὴν συμβουλὴ τοῦ πατέρα μου ἔντονη: «Νὰ πᾷς νὰ γνωρίσῃς τὸν κουμπάρο».

Στὴν ἀρχὴ ἀνέβαλα...

Ἔπειτα ἀπεφάσισα μιὰ μέρα νὰ πάω.

Ὁ τότε βουλευτὴς Κορινθίας καὶ φίλος τοῦ πρωθυπουργοῦ Γ. Θεοτόκη Σωτήριος Κροκιδᾶς κατοικοῦσε στὸ ξενοδοχεῖο «Μέγας Ἀλέξανδρος», ποὺ ἦταν καὶ εἶναι ἀμετάβλητο σχεδὸν στὴν πλατεῖα τῆς Ὁμονοίας. Τὸν ἐζήτησα, μὲ ὡδήγησαν καὶ ἀνέβηκα. Ἦταν σ' ἕνα σαλονάκι, ποὺ τοῦ εἶχαν παραχωρήσει ἐπίτηδες γιὰ νὰ δέχεται τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ψηφοφόρους του... Ἐκεῖ μέσα εὑρίσκοντο χωριάτες μὲ μακρυὲς φουστανέλες καὶ μεγάλα κομπολόγια στὸ χέρι, κύριοι σοβαροὶ μὲ ζακέ, μὲ σκληρὰ κολλάρα καὶ ἡμίψηλο, μὰ καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ μὲ φτωχικὰ σακκάκια καὶ χωρὶς κολλάρα καὶ φτωχοὶ χωριάτες μὲ ἁπλὲς καὶ καθαρὲς πουκαμίσες... Τέλεια δημοκρατία...

— Τὰ θαύματα τῆς «καθολικῆς ψηφοφορίας», ἐσυλλογίστηκα.

Κατάφερα τέλος νὰ μπῶ ἀνάμεσα σ' αὐτὸ τὸ πλῆθος καὶ ν' ἀντικρύσω τὸν Κροκιδᾶ. Ἦταν ὀρθὸς πλάϊ σ' ἕνα γραφεῖο κ' ἔλεγε λίγα λόγια κάθε τόσο σ' ἕνα νέο γραμματέα του, ποὺ ἐκρατοῦσε σημειώσεις. Ἐμιλοῦσε γοργὰ μὲ ἕνα-ἕνα ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ ψηφοφόρους του κ' ἔπειτα ἔδινε ἐντολὲς στὸ γραμματέα νὰ πάρῃ σημείωση... Ἦταν ὅμοιος ἀκριβῶς ὁ «κουμπάρος» τῆς φωτογραφίας. Μὲ τὸ ἴδιο βλέμμα, μὲ τὸ ἴδιο μουστάκι, μὲ τὸ ἴδιο σουβλερὸ μοῦσι...

Ὁλοένα ἐπροχωροῦσα... Μὰ κάποιος μὲ κατάλαβε.

— Ἀνοῖξτε, εἶπαν ἀμέσως, νὰ προχωρήσῃ ὁ κύριος δημοσιογράφος.

Ἔτσι ἄνοιξε τὸ πλῆθος καὶ στὴ στιγμὴ βρέθηκα πλάϊ στὸν Κροκιδᾶ.

Τοῦ εἶπα ποιὸς εἶμαι. Ἐκεῖνος μ' ἐγκαρδιότητα μοῦ ἔπιασε τὸ χέρι μὲ τὰ δυὸ χέρια του.

— Εἶσαι λοιπὸν ἐσύ; Μοὔγραφε ὁ πατέρας σου πὼς θἄρθῃς... Ἄ, λαμπρά... Χαίρω ποὺ βλέπω τὸ παιδὶ τοῦ ἀγαπημένου μου *κουμπάρου*...

Μὲ ρώτησε μερικὲς λεπτομέρειες γιὰ τὸ σπίτι. Ἔπειτα μὲ παρακάλεσε νὰ πηγαίνω νὰ τὸν βλέπω συχνά. Μιλοῦσε μὲ καλωσύνη καὶ μὲ λεπτότητα.

Ἔπειτα ἐπλησίασε ἄλλος. Ἦταν ἕνας τύπος κουτσαβάκη μὲ μιὰ χοντρὴ μαγκούρα.

— Τί θέλεις μωρέ; τοὔκαμε ἀμέσως ὁ Κροκιδᾶς.

Εἶχεν ἀλλάξει ὕφος καὶ τρόπους, μόλις εἶδε πὼς εἶχε νὰ κάμῃ μὲ ἄνθρωπο ἄλλου εἴδους. Ἔπειτα ἐμίλησε μ' ἕνα καθηγητὴ σὲ ὕφος ἐντελῶς σχολαστικό, μ' ἕνα χωριάτη σὲ γλῶσσα χωριάτικη μὲ γεωργικοὺς ὅρους, μ' ἕνα χαμάλη ἔπειτα γιὰ κάποια θέση καθαριστοῦ μὲ ἀρκετὴ βιαιότητα, γιατὶ ὁ χαμάλης ἐκεῖνος ἤθελε ἀργομισθία...

Ἤξερε ὁ πολιτικὸς ἐκεῖνος νὰ μιλήσῃ σὲ καθέναν «τὴ γλῶσσά του»... Ἤξερε νὰ μεταχειρισθῇ καθένα μὲ τὸν τρόπο ποὺ τοῦ ἅρμοζε.

Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ γιατὶ ὁ λαὸς τὸν ἀγαποῦσε τόσο.

*

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἐπήγαινα συχνὰ καὶ τὸν ἔβλεπα στὸ σαλονάκι τοῦ ξενοδοχείου «Μέγας Ἀλέξανδρος». Ἦταν πάντα μέσα σ' ἕνα πλῆθος φίλους καὶ ψηφοφόρους.

Καὶ τότε τὸν ἐπρόσεξα πόσο προσεχτικὸς ἦταν σ' ὅλα τὰ ζητήματα. Ἡ ἀντίληψή του ἦταν γοργή, ἡ κρίση του τετράγωνη καὶ ἀσφαλής. Ἔπειτα παρατήρησα πὼς ἐπροτιμοῦσε πάντα νὰ κάνῃ τὰ ρουσφέτια ποὺ εἶχαν γενικώτερη σημασία καὶ ἄφινε γιὰ δευτερώτερα τὰ προσωπικά...

Ἔτσι γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωή μου ἄρχισα νὰ σπουδάζω ἀπὸ κοντὰ τὸν «κοινοβουλευτισμό», τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά του, τὶς μεθόδους του καὶ τὰ κόλπα του...

*

Μιὰ μέρα ξαφνικὰ μὲ καλοῦν στὸ τηλέφωνο. Ἐργαζόμουν στὰ γραφεῖα τῆς ἐφημερίδος «Χρόνος» τοῦ Χαιροπούλου. Ἦταν Γενάρης τοῦ 1908.

— Σᾶς φωνάζουν ἀπὸ τὴν Βουλὴ στὸ τηλέφωνο, μοῦ εἶπεν ὁ γέρω Φελούρης, ὁ ἀθάνατος κλητήρας, τὸ στοιχειὸ τοῦ «Χρόνου», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ μακαρίτης Γρανίτσας,

Ἔτρεξα στὸ τηλέφωνο. Ἀπὸ τὴν Βουλὴ μ' ἐκαλοῦσε ὁ Κροκιδᾶς νὰ πάω ἀμέσως ἐκεῖ.

Ἐπῆγα καὶ χωρὶς ἀργοπορία ὁ Κροκιδᾶς μοῦ λέει:

—Ὁ φίλος μου βουλευτὴς κ. Καυτατζόγλου θέλει ἕνα γραμματέα. Θέλει παιδὶ καλὸ καὶ μὲ ἀνατροφή. Πᾶς ἐσύ; Ἂν καὶ δὲν μοῦ εἶπες πὼς θέλεις ἄλλη δουλειὰ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δημοσιογραφία, σὲ συλλογίστηκα. Θέλω κ' ἐγὼ νὰ τὸν περιποιηθῶ. Ἐξ ἄλλου αὐτὸς εἶναι κύριος εὐγενικὸς καὶ πλούσιος.

Δὲν μποροῦσα νὰ δυσαρεστήσω τὸν *«κουμπάρο»*. *Κ' ἔτσι ἀπὸ τ' ἄλλο πρωΐ* γίνηκα καὶ ἰδιαίτερος γραμματέας τοῦ μακαρίτη πιὰ πολιτευτῆ Ι. Καυτατζόγλου. Πραγματικὰ ἦταν εὐγενικὸς καὶ πλούσιος. Τότε γνώρισα καὶ τὴ σεβαστή του μητέρα ποὺ εἶχε πολλὲς σχέσεις μὲ τὸ παλάτι τοῦ βασιλέα Γεωργίου τοῦ Α΄ καὶ μάλιστα λένε πὼς ἦταν καὶ ἡ πρόεδρος τοῦ ὁμίλου τῆς τότε Ἀθηναΐκῆς ἀριστοκρατίας, τοῦ γνωστοῦ μὲ τὸ ὄνομα «Φίφτυ-τοὺ» (ποὺ ἀγγλικὰ θὰ πῇ 52).

Ἐπέρασαν χρόνια.

Ἔχασα σιγὰ σιγὰ τὰ ἴχνη τοῦ «κουμπάρου». Ἔλειψε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ πολιτικὴ καὶ δὲν τὸν ἐπισκεπτόμουν συχνά, γιατὶ τὸν περισσότερο καιρὸ ἔμενε στὶς ἀκρογιαλιὲς τῆς ἀγαπημένης του Κορινθίας.

Μὰ ἦρθε καὶ ἡ μέρα ποὺ γίνηκε Πρωθυπουργός. Ἔτρεξα τότε νὰ τὸν συγχαρῶ. Ἦταν στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἐσωτερικῶν. Καὶ πρὶν μπῶ στὸ γραφεῖό του, ἀντίκρυσα στὸν προθάλαμο τὸν ποιητὴ Ρῶμο Φιλύρα. Εἶχε ἀναλάβει αὐθαίρετα ὁ συμπαθητικὸς ποιητὴς τὴν θέση ἰδιαιτέρου γραμματέως... Ὁ Κροκιδᾶς δὲν τὸν εἶχε διορίσει, μὰ ἐλυπεῖτο καὶ νὰ τὸν διώξῃ...

Μπῆκα στὸ πρωθυπουργικὸ γραφεῖο. Καὶ συγχάρηκα τὸ νέο πρωθυπουργό. Ἐκεῖνος μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι. Καὶ πάλι, ἄφισε κατὰ μέρος τοὺς ἄλλους καὶ μὲ ρώτησε γιὰ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τοῦ σπιτιοῦ μας... Ὁ πατέρας εἶχε πεθάνει, μὰ ζοῦσε ἡ μητέρα, τ' ἀδέρφια... Μὲ ρώτησε γιὰ ὅλους μ' ἐνδιαφέρον. Ἦταν πάντα ὁ «κουμπάρος». Ἀμετάβλητος καὶ τώρα ποὺ γίνηκε Πρωθυπουργός...

Μοῦ εἶπε νὰ πηγαίνω νὰ μοῦ δίνῃ καὶ εἰδήσεις, γιὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ καὶ ὡς δημοσιογράφο στὴ δουλειά μου. Μὰ ἀπὸ τότε ἐλάχιστες φορὲς πῆγα νὰ τὸν ξαναϊδῶ. Δύο ἢ τρεῖς.

Δυὸ χρόνια κατόπι, τὸ 1924, ἔμαθα τὸν θάνατο τοῦ «κουμπάρου».

ΦΩΤΟΣ ΓΙΟΦΥΛΛΗΣ

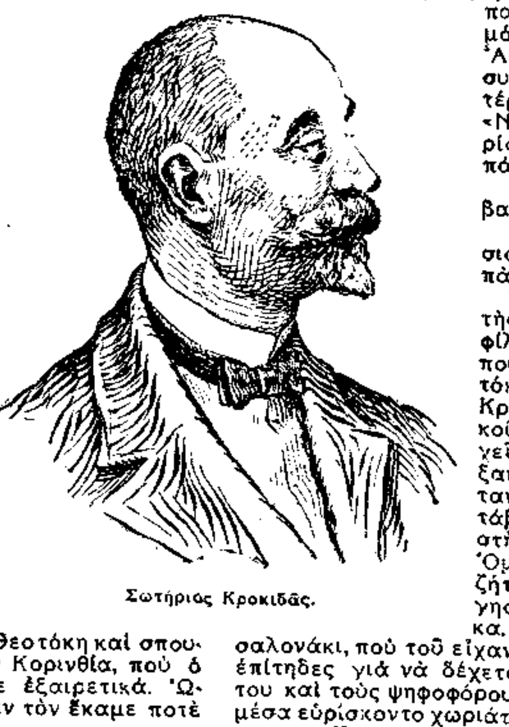

Σωτήριος Κροκιδᾶς.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Κύριε Διευθυντά,

Πληρωμὴ φόρου ποὺ τὸν ἐμπνέουν ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ τιμὴ πρὸς τὴν μνήμη φημισμένης μεγάλης ποιητρίας συγκινεῖ τὴν ὥρ' αὐτὴ τὴ Γαλλία. Ἱδρύθηκεν ἐκεῖ συνεταιρισμὸς ὠνομασμένος *«Φίλων τῆς κομήσσης* de Noailles» μὲ τὴ διπλὴ προεδρεία τῶν διασημοτάτων ποιητῶν τῆς Γαλλίας, τοῦ Henri de Régnier καὶ τοῦ Paul Valéry, καὶ τῶν δύο μελῶν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Τοῦ Συνεταιρισμοῦ τούτου ὁ κύριος σκοπὸς εἶναι νὰ ἐγερθῇ μνημεῖο ποὺ θὰ ἐνθυμίζῃ καὶ θὰ διαιωνίζῃ τὴ μνήμη τῆς ποιητρίας, ἕνας Κῆπος, καθὼς ἐπῆρε τ' ὄνομα, τῆς Ἄννας Νοάγι. Θὰ ἱδρυθῇ σὲ μέρος ποὺ εἶναι κτῆμα τῆς οἰκογενείας Brancovan χαρισμένο στὸ Συνεταιρισμό. *Τὸ μέρος* εἶναι στὴ λίμνη τῆς Γενεύης, σιμὰ στὴν πόλι ποὺ ὀνομάζεται Ἀμφίων καὶ ποὺ δείχνει μὲ τὸ μυθικό του αὐτὸ ὄνομα, καθὼς γράφει στοχαστικὰ ὁ Βαλερύ, «τὴν παντοδυναμία τῆς λυρικῆς δημιουργίας». Ἐκεῖ, συνεχίζει ὁ ἴδιος, πέρασε ἡ δοξασμένη γυναίκα τὰ πρῶτα της χρόνια καὶ ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ γοητευτικὴ φύση τοῦ χωριοῦ τούτου ἐμυήθη τὴν ποίηση ἀπὸ τὴν ὁποίαν καὶ μεγάλη ἔμελλε νὰ ζήσῃ καὶ νὰ πεθάνῃ.

Τὸ σχέδιο τοῦ εἰρημένου κήπου, σύμφωνα μὲ λεπτονόητη ἰδιόρρυθμη ἀρχιτεκτονικὴ τεχνοτροπία, συνδυάζει φυσικὰ τοπία πρὸς γλυπτικὰ γνωρίσματα, τὸ σκιερὸ δάσος πρὸς τὴ φωτεινὴ τέχνη, ἐκφράζει μαζὶ καὶ συμβολίζει τὴ φυσικὴ καὶ τὴν ἠθικὴ ἑνότητα τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἰδέα τῆς ποιητρίας.

Ὅσο κι ἂν μὲ συγκίνησεν ἡ λατρεία τῆς φημισμένης ποιητρίας ἀπὸ τὸ ἔθνος ποὺ τὸ ἐλάμπρυνε ἡ συγγένεια, ἡ ἀγάπη, τὸ ἔργο καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ στίχου τῆς Noailles, ὅσο κι ἂν μὲ *παρώτρυνε* νὰ κινηθῶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς ἐκείνη ποὺ τιμητικὰ ἐσημείωσε τὸ δειλό μου πέρασμα στὸ χορὸ τῶν Μουσῶν, δὲν θὰ εἶχα, νομίζω, τὸ θάρρος καθυστερημένος καὶ ἀπὸ τὸ ἔλλειμμα τῆς ὑγείας νὰ καταφύγω στὴ δημοσιότητα, ἂν δὲν μοῦ ξυπνοῦσε τὴν ἱερότητα τοῦ χρέους ἕνα γράμμα πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὸ Παρίσι ἐξόχου φίλου, τοῦ Νικολάου Πολίτη, ποὺ εἶναι πρέσβυς τῆς Γαλλίας. Γνωρίζοντάς μου τὴν ἵδρυση τοῦ Συνεταιρισμοῦ τῶν διανοουμένων ποὺ ἀναφέρω στὴν *ἀρχή*, μὲ καλεῖ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν εἰσφορὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ὁμοεθνῶν, ὅσο μικρή, τόσο βαρύτιμη. Ὁ κ. Πολίτης σημειώνει μέσα στὸ γράμμα του αὐτά: «Ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ (δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ ὥρισε ὁ Συνεταιρισμὸς γιὰ νὰ διευθετήσῃ τὰ καθέκαστα καὶ σύγκειται ἀπὸ γνωρίμους ἐκλεκτοὺς διανοουμένους μέσα στοὺς ὁποίους μέλος εἶναι καὶ ὁ κ. Πολίτης), ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλπίζει πὼς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ θελήσῃ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καθόσον ἐνταῦθα ἡ Ctesse de Noailles, ἐθεωρεῖτο ἑλληνὶς μᾶλλον ἢ γαλλὶς ἢ ρουμανίς, καὶ διότι ἡ ἰδία δὲν ἔπαυε λέγουσα ἢ γράφουσα ὅτι ἐνεπνέετο ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτῆς αἵματος.» «Ἡ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην», παρατηρεῖ στὸ ἴδιο γράμμα του ὁ κ. Πολίτης, «προσφερθησομένη εἰσφορὰ δύναται νὰ ὁρισθῇ εἰς εὐτελέστατον ποσόν, λ.χ. δρχ. 50». Καὶ προσθέτει ἀκόμη: «Θὰ ἦτο ἐπίσης ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ἐὰν κατωρθοῦτο ὁ σχηματισμὸς αὐτόθι Ἐπιτροπῆς ποιητῶν πρὸς συλλογὴν διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐράνων. Τοῦτο δὲ ὄχι βεβαίως διὰ τὴν χρηματικὴν συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ζητήματος καὶ δυνηθῶμεν οὕτω, παρουσιάζοντες ἐνταῦθα μεγάλον κατάλογον συνδρομητῶν, ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἀναγνωρίζουσα τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῆς Ctesse de Noailles, δὲν ἔπαυσεν ἐνδιαφερομένη εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ ὀνόματός της».

Τολμῶ κ' ἐγὼ νὰ ἐλπίζω πὼς δὲν θὰ ἀδιαφορήσουν οἱ δυνάμενοι, ὅσοι κρατοῦν σὲ κάποια γωνιὰ τῆς καρδιᾶς των καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ποιήτρια καὶ γενικὰ πρὸς τὴν ποίηση καὶ καθολικὰ πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ πατρίδα. Ὁ κ. Πολίτης καθορίζει ὁμοίως εἰς τὴν ἐπιστολήν του ὅτι ἡ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Συνεταιρισμοῦ «προσφερθησομένη συνδρομὴ δύναται νὰ ὁρισθῇ εἰς εὐτελέστατον ποσόν, λ.χ. δρχ. 50». Ἡ διεύθυνσις τοῦ ταμίου M. Bernard Gretry), τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, εἶναι: «Association des Amis de la Comtesse de Noailles, rue Taitbout 1, Paris IXe».

Ὅθεν τολμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω, κύριε Διευθυντά, νὰ φιλοξενήσετε στὸ ἔγκριτο φύλλο σας τὴν ἐπιστολή μου.

Μὲ φιλικώτατα τιμῆς
καὶ ἀγάπης συναισθήματα
Κωστῆς ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18ῃ Ἀπριλίου 1935.

ΑΝΘΟΥΛΑ ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑ ΓΛΥΚΥΤΑΤΟ πλάσμα ἔσβυσε αὐτὲς τὶς μέρες, μιὰ τρυφερώτατη ποιήτρια. Ἡ Ἀνθούλα Βαφοπούλου.

Τὴν εἶχα γνωρίσει ἀπ' τὸ βιβλίο της: «Νύχτες ἀγρύπνιας», καὶ σὰν παντρεύτηκε κι' ἦρθε ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη, ποὺ ζοῦσε, γιὰ λίγες *μέρες ἐδῶ*, τὴ γνώρισα κι' ἀπὸ κοντά. Τὴν ἀγάπησα. Μοῦ κινοῦσε τὸ ἐνδιαφέρον ἐξαιρετικὰ ἡ νευρικὴ καὶ ὑπερευαίσθητη ἐκείνη κοπέλα. Ἄρρωστη ἀπὸ τότε, μοῦ ἔκαμε κατάπληξη ἡ ζωτικότητα τοῦ παθιασμένου της κορμιοῦ. Μιλοῦσε κι' ἐπάλλονταν ὁλάκερη. Χυνόταν ἡ ζωὴ ἀπ' τὸ στόμα, τὰ μάτια, τὰ χέρια της, σὰν τὸ νερὸ ἀπ' τὴν κρήνη. Γεννημένη ποιήτρια. Μοὔλεγε: «Χρόνια ζοῦσα σὲ μιὰ κάμαρα ποὺ δὲν τὴν ἔβλεπε ποτὲ ὁ ἥλιος. Τὸ μοναδικό της παράθυρο ἦταν σιδερόφραχτο κι' ἀπὸ κεῖ μέσα ἐγώ, μιὰ μικρὴ τραγουδίστρα, πολεμοῦσα ν' ἀγναντέψω τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ. Δὲν εἶχα ποτὲ καμμιὰν ἀνάπαψη. Οὔτ' ἕνα κλαράκι ν' ἀκουμπήσω καὶ νὰ εἰπῶ τὰ τραγούδια μου καθὼς τὸ τζιτζίκι...».

Πόνεσε, βασανίστηκε. Ἔχασε τὴ μανούλα της, τὸν ἀδελφό, τὴν ἀδελφή της, τῆς ἔμεινε ὁ ἐρωτάς της, μὰ κι' αὐτὸν πόσο πρόκανε νὰ τὸν χαρῇ! Τὴν τυραννοῦσε κ' ἡ φτώχια. Ἡ φυματίωση δὲν εἶναι *γιὰ τοὺς φτωχούς*, εἶναι *ἀρρώστεια πολυτελείας*. Μόνον οἱ πλούσιοι μποροῦν νὰ τὰ βάλουν μαζί της.

Στὴ Θεσσαλονίκη ἦταν πολὺ ἀγαπητὴ καὶ μερικοὶ φίλοι εἶν' ἀλήθεια πὼς ἔκαναν ὅ,τι μπόρεσαν γι' αὐτήν. Ἀπάνω ἀπ' ὅλους μάλιστα προσπάθησε μὲ συγκινητικὴ στοργὴ νὰ τὴ σώσῃ μιὰ ἄλλη αἰσθαντικιὰ καὶ ξεχωριστὴ ποιήτρια, ἡ κυρία Μαρία Ράλλη. Μὰ ἔφτασε ἀργά. Ἡ ἀμείλικτη κληρονομικότητα τὴν εἶχε πιὰ κλείσει στὰ βρόχια της.

Κ' ἡ μικρὴ τραγουδίστρα σώπασε γιὰ πάντα. *Ἦταν μιὰ ὕπαρξη θερμὴ καὶ τόσο ἁγνή!* Στὰ γράμματά της, μὴ ξαίροντας πὼς νὰ μοῦ ἐκδηλώσῃ τὴν ἄπειρη ἀγάπη της, μὲ ἔλεγε: «Μανοῦλα».

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

Ἕνα τραγούδι.

Πῶς τρελλὰ τὴν ψυχή μου ὁ χειμῶνας τρομάζει.
Οἱ μακρές, οἱ ἀτέλειωτες νύχτες ποὺ θἄρτουν,
οἱ βροχὲς ποὺ τραβοῦν, οἱ ξηροὶ παγετῶνες,
καὶ τ' ἀγέρι ποὺ κάτω τὰ δέντρα θὰ σπάζῃ.

Καὶ στὸ ἀβέβαιο φῶς τῆς ὠχρῆς μου ἐλπίδας
θὰ ζητῶ νὰ ζεστάνω τὴν κρύα καρδιά μου,
πάντοτε ἄρρωστη, πάντα μονάχη καὶ ξένη
στὴ γλυκειὰ θαλπωρὴ ποὺ θὰ βλέπω μπροστά μου.

Θὰ στεγνώνουν τὰ δάκρυα στὰ μάγουλα ἀπάνω
καὶ θὰ βλέπω ὅλη δέος τὸ φῶς μου πὼς σβύνει
θὰ φωνάζω σὰν πάντα: «Θεέ, νὰ πεθάνω!
Νὰ ὑποφέρω κουράστηκα, θέλω γαλήνη».

Θὰ νομίζω πὼς ὅλα τελειῶσαν. Καὶ πάλι
θὰ πετιέμαι ὀργισμένη στὴ μοίρα μου ἐνάντια,
καὶ θὰ νοιώθω πὼς ἔχω δυνάμεις ἀκόμα
στὴ θανάσιμη τούτη καὶ πείσμονη πάλη.

Καὶ θὰ φύγουν οἱ νύχτες, πικρές, παγωμένες,
καὶ θὰ φεύγῃ μαζί τους κ' ἡ λίγη ζωή μου,
καὶ μονάχα ἡ ἐλπίδα κοντά μου θὰ μείνῃ
ἀμυδρὰ νὰ φωτᾷ ὡς τὴν ὕστατη πνοή μου.

Ἀνθούλα ΒΑΦΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑ ΑΝΕΞΗΓΗΤΟ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑ

ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὸ βράδι, κατὰ τὶς ἑφτά, ἀνεβαίνοντας ἕναν ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς δρόμους—εἴτανε πλημμυρισμένος ἀπὸ σημαῖες καὶ ἀνθρώπους—, εἶδε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀντίθετη μεριὰ ἕνα πολὺ γνωστό του πρόσωπο. Ἕνας ἄντρας, ἕνας κάπου ἑξηντάρης κύριος, κοντοπάχουλος, ἥμερος, μὲ ἄσπρο γενάκι στὴν ἄκρη τοῦ στρογγυλοῦ σαγονιοῦ του. Βήματα κοντά, γρήγορα, μὰ ὄχι σβέλτα.

Τὸν θυμότανε ὁ Γιάννης Δημητρίου πολὺ καλά. Πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια εἶχε κάνει τὸ καλοκαίρι του στὴ Τζιά, τὸ φιλόξενο νησί. Μὲ τὸν κοντοπάχουλο κύριο εἶχε περάσει πολλὲς ὧρες, συντροφιά, κοντὰ στὴν ἀκρογιαλιά, στὰ μαγαζιὰ τοῦ Λιβαδιοῦ καὶ τοῦ Βουρκαριοῦ. Μὰ τώρα ποὺ τὸν ἀντίκρυζε ἔτσι ἀπροσδόκητα μέσα στὸν κεντρικὸ πολύκοσμο δρόμο τῆς Ἀθήνας, τοῦ εἴτανε ἀδύνατο νὰ ξαναφέρει στὸ νοῦ του τὄνομα τοῦ φίλου του.

Ἡ γρήγορη προσπάθεια τῆς μνήμης του ἔφερε περισσότερο ἀνακάτωμα. Καὶ τώρα ὁ κοντοπάχουλος κύριος βρισκότανε τρία βήματα ἀπόσταση ἀπέναντί του. Δὲν εἶχε νὰ χάσει καιρό. Τὸν ἐζύγωσε μὲ ἀνυπόκριτη χαρά, τοῦ ἔδωκε τὸ χέρι χαμογελῶντας. Τοῦ εἶπε:

— Καλωσωρίσατε!..

Μὰ τὸ πρόσωπο τοῦ κοντοπάχουλου κυρίου ἔμεινε σοβαρὸ καὶ ἀγέλαστο. Τὰ μάτια του ἄνοιξαν σὰν ξαφνισμένα καὶ τρομαγμένα. Τὸ χέρι δόθηκε μὲ δειλία. Τρόμαξε καὶ ὁ Γιάννης. Ξαφνικὰ ὁ παλιὸς φίλος εἶχε μεταμορφωθεῖ σὲ ξένο.

— Δὲν εἶστε ἀπὸ τὴν Τζιά; τὸν ἐρώτησε σὰ χαμένος, μὴν ξέροντας νὰ πεῖ τὄνομά του.

—Ὄχι, ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος, κοφτά, καὶ τὰ μάτια του ἄνοιξαν ἀκόμα περισσότερο. Εἶμαι ἀπὸ τὰ Θερμιά.

—Ἄ, μὲ συγχωρεῖτε... λάθος...

Ἔφυγε χωρὶς νὰ περιμένει τὴν ἀπάντηση τοῦ ἀγαθοῦ νησιώτη. Μέσα στὸ νοῦ του καὶ τὴν ψυχή του εἶχε ξαφνικὰ ἀνοιχτεῖ ἕνα χάος.

Ἄπιστος καὶ ἐχτρὸς κάθε δαιμονικοῦ καὶ κάθε δεισιδαιμονίας, μὰ καὶ μὲ πολὺ ἀδύνατα νεῦρα, ἔνιωθε πάντα του μεγάλη ταραχὴ ὅταν τοῦ τύχαινε κάτι ποὺ δύσκολα μποροῦσε νὰ τὸ ἐξηγήσει κανεὶς μὲ τὸ φυσικὸ νόμο.

Ἔνιωσε πὼς τὸ αἷμα του εἶχε φύγει ἀπὸ τὸ πρόσωπό του καὶ ἀπὸ τὸ κεφάλι του.

— Σύμπτωση, συλλογίστηκε, διπλὴ σύμπτωση. Μιὰ σύμπτωση νὰ μοιάζουνε τόσο πολὺ αὐτοὶ οἱ δυὸ ἄνθρωποι. Δεύτερη σύμπτωση νὰ εἶνε ἀπὸ δυὸ γειτονικὰ νησιά, τῆς ἰδίας ἐπαρχίας. «Τζιὰ Θερμιὰ πολλὰ τὰ ἔτη», λένε οἱ Τζιῶτες. Δηλαδὴ οἱ κάτοικοι αὐτῶν τῶν νησιῶν μποροῦνε νὰ χαιρετιοῦνται φωνάζοντας ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου ἀπὸ τὸ ἕνα ἀκρογιάλι στὸ ἄλλο. Τόσο κοντὰ βρίσκονται.

Ἔξαφνα, καθὼς συλλογιότανε πηγαίνοντας, θυμήθηκε. Ὁ Σταυρῆς ὁ Φραγκίδης—τώρα θυμότανε καὶ τὄνομά του—εἶχε κάποιον ἀδερφὸ ἢ ἐξάδερφο στὰ Θερμιά. Τὸ πρᾶγμα εἴτανε τώρα φανερό. Ὁ κοντοπάχουλος κύριος θὰ εἴτανε σίγουρα ὁ ἀδερφὸς ἢ ὁ ἐξάδερφος τοῦ Σταυρῆ. Ὁ Γιάννης γέλασε μονάχος του:

— Τὰ πράγματα εἶνε τόσο ἁπλὰ σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἡ μεταφυσικὴ εἶναι ἐντελῶς περιττή...

Εἴτανε σχεδὸν βέβαιος πὼς ὁ Σταυρῆς Φραγκίδης εἶχε κάποιο δικό του στὰ Θερμιά. Μὰ θὰ τὸ βεβαιωνόταν καλύτερα σὲ πρώτη εὐκαιρία. Δὲν ἔπρεπε νὰ τοῦ μένει καμιὰ ἀμφιβολία. Ἡ διπλὴ σύμπτωση τὸν τρόμαζε.

Ἡ εὐκαιρία δὲν ἄργησε νὰ δοθῇ. Ὁ Γιάννης περνοῦσε πολὺ συχνὰ ἀπὸ τὴν πλατεία Λαυρείου. Τὸν ἔφερνε ὁ δρόμος του, γιατὶ καθότανε στὴν ὁδὸ Ἀχαρνῶν. Σ' αὐτὴ τὴν πλατεία, μπροστὰ σ' ἕνα καφενεῖο, σταθμεύουνε τὰ αὐτοκίνητα τοῦ Λαυρείου. Οἱ περισσότεροι Τζιῶτες συγκοινωνοῦνε μὲ τὸ νησί τους μέσω Λαυρείου. Ὡς ἐκεῖ πηγαίνουν κι ἔρχονται μὲ τὸ βενζινόπλοιο.

—Ἔτσι ταξιδεύεις γρηγορότερα, ξοδεύεις λιγότερα καὶ πνίγεσαι εὐκολότερα, ἔλεγε συχνὰ ὁ Σταυρῆς ὁ Φραγκίδης.

Περνῶντας δίπλα ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο ποὺ φόρτωνε γιὰ τὸ Λαύρειο, εἶδε ὁ Γιάννης μιὰ γνωστὴ φυσιογνωμία. Εἴταν ὁ Γιωργῆς ὁ Φιοράκης, Τζιώτης, δημοδιδάσκαλος στὴ Χώρα τῆς Τζιᾶς, φίλος του κι αὐτὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο καλοκαίρι. Ἐκάθισαν στὸ καφενεῖο, καὶ ὕστερ' ἀπὸ λίγο ὁ Γιάννης ἔφερε τὴν ὁμιλία στὸ Σταυρῆ τὸ Φραγκίδη.

—Ἄ, ὁ καημένος ὁ Σταυρῆς, ἔκανε ὁ Φιοράκης, ὁ δάσκαλος, πέθανε ἀπὸ γρίππη τὴν περασμένη ἄνοιξη.

— Πέθανε ὁ Σταυρῆς!

— Πάει.

Ὁ Γιάννης ἔμεινε συλλογισμένος.

— Δὲ μοῦ λές, τοῦ λέει ὕστερ' ἀπὸ λίγο, δὲν εἶχε, μοῦ φαίνεται, κάποιον ἀδερφό, ὁ Σταυρῆς, στὰ Θερμιά;

— Στὰ Θερμιά; Ὄχι· δὲν εἶχε κανέναν ἐκεῖ πέρα. Ἕνα ἐξάδερφο εἶχε μονάχα στὸ Λαύρειο. Ὁ πατέρας του εἴτανε Λαυρειώτης, ἡ μητέρα του γνήσια Τζιώτισσα.

Ὁ Γιάννης ἀπόρησε. Περίεργο! Εἶχε τὴν ἰδέα πὼς κάποιον εἶχε δικό του στὰ Θερμιὰ ὁ Σταυρῆς ὁ Φραγκίδης. Δὲν ἤθελε νὰ πειστεῖ. Μὰ ὁ δάσκαλος ἦτανε βέβαιος.

Ὁ Γ[illegible]ς ἤπιε λίγο νερὸ καὶ βυθίστηκε σὲ στοχασμούς. Ἡ σύμπτωση γινόταν πάλι δυσ[illegible]εστη.

—Ὅμως, πρέπει νὰ μοιάζουνε πολὺ οἱ Θερμιῶτες μὲ τοὺς Τζιῶτες, εἶπε σὲ λίγο. Κοντὰ τὰ νησιά.

— Ἔ, βέβαια, Κυκλαδίτες εἶναι μιὰ φορά, ἔκανε ὁ δάσκαλος παραξενεμένος.

—Δὲν ἐννοῶ αὐτό, ἐπίμενε ὁ Γιάννης. Ἔτσι κοντὰ ποὺ εἶναι, τὰ δυὸ νησιά, θὰ ἔχουνε μεγαλύτερη συγγένεια. Ἕνας ἄλλος Κυκλαδίτης, ἕνας Ἀντριώτης, νὰ ποῦμε, ἢ ἕνας ἀπὸ τὴ Μῆλο, θὰ τοὺς βλέπει σὰν ἕνα πράγμα τοὺς Τζιῶτες καὶ τοὺς Θερμιῶτες.

— Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ κανένας. Στὰ Θερμιὰ πήγανε δυὸ φορὲς Ἀρβανίτες μετανάστες. Τὴ δεύτερη μάλιστα φορὰ ἀπὸ τὴν Ἄντρο. Ἐμεῖς εἴμαστε καθαρότεροι...

Τοῦ Γιάννη εἶχε ἀρχίσει πάλι νὰ φεύγει τὸ αἷμα του ἀπὸ τὸ πρόσωπο καὶ ἀπὸ τὸ κεφάλι. Τὸ χάος εἶχε πάλι ἀνοιχτεῖ.

— Καὶ πότε πέθανε ὁ Σταυρῆς; ρώτησε ὕστερ' ἀπὸ κάμποση σκέψη τὸ δάσκαλο.

— Τὴν περασμένη ἄνοιξη, ὅπως σοῦ εἶπα. Ὕστερα πρόστεσε: Παραμονὲς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἴτανε.

Ὁ Γιάννης αἰστανότανε τὸν ἑαυτό του ἄρρωστο.

*

— Περίεργος ἄνθρωπος ὁ κυρ Γιάννης ὁ Δημητρίου! ἔλεγε τὸ ἴδιο βράδι ὁ δάσκαλος στὸ καφενεῖο τῆς Χώρας. Ἤθελε σώνει καὶ καλὰ νὰ μὲ πείσει πὼς ὁ συχωρεμένος ὁ Σταυρῆς βαστοῦσεν ἀπὸ τὰ Θερμιὰ ἢ πὼς εἶχε κάποιο δικό του ἐκειπέρα... Ὕστερα μοῦ ἔλεγε πώς, γιὰ ἕναν ἄλλο Κυκλαδίτη, Τζιῶτες καὶ Θερμιῶτες εἴμαστε ἕνα πράγμα...Κάτι παράξενες κουβέντες. Σίγουρα κάτι ἔχει πάθει ὁ κυρ Γιάννης ὁ Δημητρίου ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πέρασε τὸ καλοκαίρι του ἐδῶ... Μοῦ μιλοῦσε μ' ἕναν ἀλλόκοτο τρόμο, γεμάτο μυστήριο. Σὰ φοβισμένος φαινότανε.

—Ὅμως ὁ θάνατος τοῦ Σταυρῆ τὸν ἔθλιψε πάρα πολύ, πρόστεσε ὕστερ' ἀπὸ λίγο.

Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΠΕΡΙΜΕΝΕΤΕ
"ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ,,
Ο
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΗ
ΕΙΣ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΦΥΛΛΟΝ

Σελίδα τῶν Κυριῶν

Η ΝΤΟΠΙΑ ΜΟΔΑ

Η ΝΕΩΤΕΡΗ κίνηση καὶ τὸ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ποὺ τώρα τελευταῖα ἐκφράζεται στὰ ἀτέλειωτα καραβάνια ἀπὸ τουρίστες ποὺ ἔρχονται στὸν τόπο μας, καὶ ποὺ πάλι ὀφείλεται στοὺς προγόνους μας, εἶχε μιὰ γενικὴ ἐπίδραση στὴν ὅλη ζωὴ καί, γενικά, στὸ πνεῦμα τῶν νέων Ἑλλήνων.

Αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον κινήθηκε ἐπὶ τέλους καὶ μέσα στὴν ἴδια τὴ χώρα μας, ποὺ ἀπὸ αὐτόφωτος ἥλιος ποὺ εἴταν ἄλλοτε, μὲ δική της φωτιὰ καὶ αὐτοτέλεια, μεταμορφώθηκε μὲ τὸν καιρὸ σὲ ἑτερόφωτο φεγγάρι, ποὺ περιμένει ἀπὸ τὴν Εὐρώπη κάθε καινούργια λάμψη, γιὰ νὰ τὴ ρουφήξῃ καὶ νὰ τὴν ἀποδώσῃ χλωμὴ κι' ἀδύνατη, ἀκριβῶς σὰν τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ μόδα εἶνε τὸ πιὸ πρόχειρο καὶ τὸ πιὸ κοινὸ τεκμήριο γιὰ τὰ γοῦστα καὶ τὴ νοοτροπία μιᾶς ἐποχῆς,

γι' αὐτὸ βλέπε με σ' αὐτὴ νὰ ἐκφράζονται πιὸ εὔκολα καὶ πιὸ γρήγορα αὐτὴ ἡ κίνηση ποὺ λέμε παραπάνω καὶ ἡ ἐπίδρασή της στὴ χώρα μας.

Στὴ ραφτικὴ τέχνη, μ' ὅλο ποὺ δὲν εἶνε σὲ πολλοὺς τοῦτο γνωστό, εἶχε αὐτὴ ἡ κίνηση μιὰ ἐπίδραση πραγματικὰ δημιουργική. Ἕνας ράφτης, ὁ κύριος Εὐαγγελίδης, μπόρεσε νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπ' αὐτή, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ μιὰν ἀληθινὰ ντόπια ἑλληνικὴ μόδα. Ὅταν εἶδε πόσο οἱ ξένοι ραφτικοὶ οἶκοι κανόνιζαν τὰ μοντέλλα τους σύμφωνα μὲ τὴν ἑλληνικὴ γραμμὴ (τὴν ἀρχαία ἑλληνική, ποὺ δὲν ἔχει καὶ πολὺ μεγάλη διαφορὰ ἀπ' τὴ γραμμὴ τῶν βλάχικων φουστανιῶν), ὅταν εἶδε τὴν ἀγάπη τῶν διαφόρων κυριῶν γιὰ τὰ βλάχικα κοστούμια, ἀποφάσισε νὰ φτιάξῃ φουστάνια συγχρονισμένα μὲ αὐτὴ τὴν καινούργια τάση κι' ἔτσι εἶνε ὁ πρῶτος Ἕλληνας ράφτης ποὺ δημιούργησε — κρεάρισε ὅπως λένε — ἑλληνικὰ μοντέλλα.

Μὲ τὸ μάτι τοῦ τεχνίτη, κατάλαβε τί ἄσχημο πρᾶγμα ἦταν νὰ φοροῦν κυρίες τῶν πόλεων χωριστὰ κομμάτια ἀπὸ κοστούμια (ὅπως τὰ κεντητὰ βλάχικα πουκάμισα), καὶ μάλιστα στὴν ὁλότελα πρωτόγονη κατάστασή τους. Μπορεῖ νὰ ἦταν ὡραῖα αὐτὰ τὰ κοστούμια, μὰ γιὰ τὸ ὕπαιθρο, γιὰ τὴ χωριάτισσα, ποὺ μὲ τὴ φυσικὴ κι' αὐθόρμητη χάρη της τοὺς ἔδινε τὴν κατάλληλη ἔκφραση. Αὐτοὶ ποὺ μὲ τὰ ζωηρὰ χρώματά τους καὶ τὰ πλούσια κεντίδια τους πλούμιζαν τὴν ἐξοχὴ καὶ τὸν κάμπο, στὴν πόλη μέσα μοιάζαν σὰν ἀγριολούλουδα φυτεμένα σὲ περίτεχνα καλλιεργημένο κῆπο. Μ' ἕνα λόγο ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸν τόπο τους. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ κύριος Εὐαγγελίδης, ἀντὶ νὰ πάρῃ τὶς λεπτομέρειες ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κοστοῦμι, πῆρε τὶς γενικὲς γραμμές του. Πῆρε τὸ κόψιμο καὶ τὸ στύλ. Τὸ στυλιζάρισε, σὰ νὰ λέμε. Αὐτὸ τὸ στυλιζαρισμένο ἑλληνικὸ κοστοῦμι, ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε λεπτομέρεια ποὺ δὲ στέκει στὴ ζωὴ τῶν πόλεων καὶ τῆς ἐποχῆς μας, τὸ ἔφτιαξε γιὰ φόρεμα τῶν Ἑλληνίδων, δημιουργώντας ἔτσι μιὰ καινούργια μόδα.

Ὅμως δὲν ἄφησε μόνο τὴ φόρμα νὰ ἐπηρεαστῇ ἀπὸ τὰ χωριάτικα ἑλληνικὰ φουστάνια, παρὰ καὶ τὴν τεχνική του. Ἀπ' αὐτὰ ἔμαθε τὴν ἁπλότητα ὁ κύριος Εὐαγγελίδης. Ἔμαθε ν' ἀφήνῃ κάθε περιττὸ στολίδι, κάθε ἄχρηστη ραφή, ἔτσι ποὺ τὰ μοντέλλα του ν' ἀπαρτίζονται ἀπὸ ἕνα μονάχα κομμάτι ὕφασμα. Τὰ μανίκια, καθὼς φαίνεται καὶ στὶς φωτογραφίες, εἶνε μονοκόμματα μὲ τὸ φουστάνι. Καμμιὰ ραφὴ στὸν ὦμο. Ὅλο τὸ φουστάνι σχηματίζεται μὲ τὶς δύο μόνο πλαϊνὲς ραφές, ποὺ τὸ φορμάρουν σὰ νὰ εἶνε χυμένο στὸ σῶμα. Ἡ ἀξία ὅμως αὐτῆς τῆς δουλιᾶς δὲ βρίσκεται μόνο στὴν ἴσια γραμμή, ποὺ εἶνε καὶ ἡ δυσκολώτερη στὸ ράψιμο, παρὰ καὶ στὴ λεπτὴ ἐπεξεργασία ποὺ γίνεται στὸ ὕφασμα. Μ' αὐτὴ ἀντικατέστησε ὁ τεχνίτης τὸ κέντημα τῶν κοστουμιῶν, ποὺ εἶνε πολὺ βαρὺ κι' ἄπραχτο γιὰ τὴ πόλη. Αὐτὸ φαίνεται καλὰ στὴν ἀριστερὴ φωτογραφία. Τὸ φουστάνι εἶναι ἀπὸ ὕφασμα κουκουλάρικο, ἔτσι ὅμως δουλεμένο, ὥστε μοιάζει σὰν κάτι καινούργιο. Τὸ ἴδιο φουστάνι μᾶς δείχνει πόση ὁμοιότητα ἔχει ἡ νεοελληνικὴ τέχνη μὲ τὴν ἀρχαία. Μόλις ἀφαιρέθηκαν τὰ περιττὰ στολίδια ἀπὸ τὸ πουκάμισο τῆς ἑλληνικῆς φορεσιᾶς, μᾶς θύμισε ἀμέσως τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ χλαμύδα.

Ἡ ἄλλη φωτογραφία μᾶς δείχνει ἕνα ἁπλὸ παλτό, ποὺ μοιάζει πολὺ μὲ βλάχικη σιγγούνα.

Ὁ κύριος Εὐαγγελίδης σπουδάζει τὰ μοντέλλα του στὴν πλούσια συλλογὴ τοῦ Μουσείου Μπενάκη.

Δ.Δ.

ΤΟ ΓΕΥΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

1) Σπανάκι πουρὲ μὲ αὐγὰ βραστὰ σὲ ψωμάκια.
2) Πουλιὰ ψητὰ μὲ πατάτες τηγανιτές.
3) Τούρτα μὲ φροῦτα.

ΣΥΝΤΑΓΗ ΤΟΥΡΤΑΣ

100 δράμια βούτυρο
μισὴ ὀκὰ ἀλεύρι
μισὸ ποτῆρι νερό.

Τὸ ἀφίνετε μισὴ ὥρα, κατόπιν βάζετε μιὰ λεπτὴ ἐπίστρωση ἀπὸ τὴ ζύμη στὸ ταψί. Ἔπειτα βάζετε μιὰ ἐπίστρωση ἀπὸ φροῦτα τῆς ἐποχῆς καὶ τὸ ραντίζετε μὲ ἄφθονη ζάχαρη, ὅταν βγῇ ἀπὸ τὸ φοῦρνο ζεστό.

ΤΙ ΛΕΕΙ Ο ΓΙΑΤΡΟΣ

ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΕΜΒΟΛΙΑ

Μ' ΕΡΩΤΟΥΝ πολλάκις: τί διαφέρουν τὰ ἐμβόλια ἀπὸ τοὺς θεραπευτικοὺς ὀρούς; Καὶ τοὺς ἐξηγῶ τὸ πρᾶγμα μὲ ὀλίγα λόγια ὡς ἑξῆς: Τὸ ἐμβόλιον εἶνε ἕνα παρασκεύασμα βιολογικὸν ποὺ περιέχει νεκρὰ μικρόβια ὡρισμένου εἴδους ἢ καὶ μόνον τὰ προϊόντα τῶν μικροβίων αὐτῶν, δηλ. τοξίνας. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ μικροβιακὸς αὐτὸς ἰὸς ἔχει χάσει κατὰ μέγα μέρος τὴν μολυσματικήν του δύναμιν, εἶνε δηλ. ἐξησθενημένος μὲ διαφόρους τρόπους (θέρμανσις, χημικαὶ οὐσίαι ἀντισηπτικαὶ κλπ.), ἐπομένως ὅταν εἰσαχθῇ εἰς τὸν ὀργανισμόν, δὲν μπορεῖ νὰ τὸν μολύνῃ. Κάμνει ὅμως κάτι ἄλλο· προκαλεῖ μίαν ἀντίδρασιν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας εἶνε ὅτι γεννᾶται εἰς τὸν ὀργανισμὸν καὶ ἰδίως εἰς τὸν ὀρὸν τοῦ αἵματος μία οὐσία ποὺ λέγεται ἀντίσωμα καὶ ἐξουδετερώνει τὰς τοξίνας ποὺ θὰ ἔχυναν εἰς τὸν ὀργανισμὸν τὰ μικρόβια τοῦ αὐτοῦ εἴδους, ἂν τυχὸν εἰσέδυον μὲ κάποιαν μόλυνσιν, μὲ ἄλλα λόγια προφυλάσσει ἀπὸ τὴν μόλυνσιν αὐτὴν τὸ σῶμα, διότι δὲν εὑρίσκει πλέον ἔδαφος κατάλληλον διὰ νὰ καλλιεργηθῇ μέσα εἰς τὸ σῶμα τὸ μικρόβιον. Αὐτὴ ἡ ἀσφάλεια τοῦ ὀργανισμοῦ λέγεται ἀνοσία, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ πλήρης χρειάζεται κάποιο χρονικὸν διάστημα, καὶ δι' αὐτὸ τὰ ἐμβόλια δὲν φέρουν μὲν ἀμέσως τὴν ἀνοσίαν, ἀλλ' ὅταν τὴν φέρουν διαρκεῖ ἐπὶ πολὺν καιρόν. Ἡ προφύλαξις αὐτὴ διὰ τοῦ ἐμβολίου εἶνε ἡ λεγομένη ἄμεσος ἢ ἐνεργητικὴ ἀνοσοποίησις.

Ἐὰν τώρα εἰσαχθοῦν τεχνητῶς παθογόνα μικρόβια ὄχι πλέον νεκρὰ ἀλλὰ ζωντανὰ εἰς τὸ σῶμα ζῴου (ἵππου λ.χ.) καὶ ἀφοῦ μολυνθῇ τὸ ζῷον ἀφαιρεθῇ ὀρὸς ἀπὸ τὸ αἷμά του καὶ εἰσαχθῇ εἰς δεύτερον ζῷον, θὰ πάθῃ καὶ αὐτὸ μόλυνσιν, ἀλλὰ ἐλαφροτέραν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἂν ἐξακολουθήσῃ διαδοχικῶς νὰ ἐξασθενῆται ὁλονὲν τὸ μόλυσμα καθὼς περνᾷ ἀπὸ τὸν ὀργανισμὸν μιᾶς σειρᾶς ζῴων, θὰ ἔλθῃ στιγμὴ ποὺ ὁ ὀρὸς τοῦ τελευταίου θὰ ἔχῃ ἀντισώματα ἄφθονα, δηλ. οὐσίας ποὺ νὰ ἐξουδετεροῦν τὰς τοξίνας τῶν μικροβίων, καὶ ἐπομένως ὁ ὀρὸς αὐτὸς τοῦ ζῴου, εἰσαγόμενος τότε εἰς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἐμολύνθη ἀπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος μικροβίων, θὰ ἀναπτύξῃ ἐκεῖ ἀνοσίαν ἀμέσως, ἥτις ὅμως δὲν διαρκεῖ καὶ πολὺ ἀλλ' ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ πολεμηθῇ καὶ σβύσῃ τὸ νόσημα ποὺ ἐγέννησαν τὰ μικρόβια. Ἡ ἀνοσοποίησις αὐτή, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα στάδια ἐξειλίχθησαν εἰς ξένον ὀργανισμόν, λέγεται ἔμμεσος ἢ παθητική, καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς πραγματοποιοῦν οἱ θεραπευτικοὶ ἢ ἀντιτοξικοὶ ὀροί.

Ἐὰν ὅλα αὐτὰ σᾶς φανοῦν ὀλίγον σανσκριτικά, ἂς ὄψεται ὁ μακαρίτης Παστὲρ ποὺ μᾶς ἔβαλε σὲ μπελᾶδες μὲ τὸν μυστηριώδη αὐτὸν καὶ ἀόρατον κόσμον τῶν μικροβίων ποὺ ἀνεκάλυψε.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ προληπτικὰ ἐμβόλια, μὲ τὰ ὁποῖα εἰμποροῦμεν νὰ προφυλάξωμεν ἐγκαίρως τὰ παιδιά μας ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτόν μας ἀπὸ διάφορα λοιμώδη ἢ μολυσματικὰ νοσήματα, ποὺ προέρχονται δηλ. ἀπὸ ὡρισμένου εἴδους γνωστὰ ἢ ἄγνωστα μικρόβια.

Πρῶτος ἐμβολιασμὸς ποὺ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὸ παιδὶ μόλις γεννηθῇ εἶνε μὲ τὸ ἀντιφυματικὸν προληπτικὸν ἐμβόλιον B.C.G., ποὺ τὸ δίδουν ἀπὸ τὸ στόμα εἰς νεογνὰ συνήθως γεννηθέντα ἀπὸ φυματικοὺς γονεῖς ἢ εἰς φυματικὸν περιβάλλον, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ δοθῇ ἀφόβως καὶ εἰς κάθε νεογνόν, διότι πάντοτε ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἐκτεθειμένος εἰς τὴν μόλυνσιν αὐτήν. Τὸ ἐμβόλιον αὐτὸ εἶνε χρήσιμον μόνον ἐπὶ 10 ἡμέρας ἀφ' ἧς παρασκευασθῇ καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ παραγγέλλεται εἰς τὸ πλησιέστερον Ἰνστιτοῦτον μόλις γεννηθῇ τὸ παιδί. Εἶνε εἰς 3 φύσιγγας (ἀμποῦλες), ἡ κάθε μία ἀνοίγεται καὶ χύνεται τὸ ὑγρὸν μέσα εἰς ἕνα κουταλάκι μὲ μητρικὸν ἢ ξένον γάλα χλιαρὸν καὶ δίδεται διὰ μιᾶς εἰς τὸ παιδὶ μισὴ ὥρα πρὸ τοῦ θηλασμοῦ. Μετὰ 2 ἡμέρας δίδεται ἡ δευτέρα δόσις καὶ μετὰ ἄλλας 2 ἡ τρίτη, ὄχι ἀργότερα ἀπὸ τὴν 10ην ἡμέραν ἀπὸ τῆς γεννήσεως, δηλ. ἡ 3ην, 5ην καὶ 7ην ἡμέραν, ἢ τὸ πολὺ 6ην, 8ην καὶ 10ην ἡμέραν. Καμμίαν ἐνόχλησιν ἢ ἀντίδρασιν δὲν φέρει τὸ ἐμβόλιον αὐτό, ἀλλ' ὁ ἐμβολιασμὸς καλὸν εἶνε νὰ ἐπαναλαμβάνεται, δι' ἐνέσεως πλέον τότε, μετὰ τὸ 3ον, τὸ 7ον καὶ τὸ 15ον ἔτος διὰ νὰ διαρκέσῃ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἀνοσία κατὰ τῆς φυματιώσεως ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Περὶ τὸν τρίτον μῆνα τῆς βρεφικῆς ζωῆς, ἢ καὶ ἐνωρίτερον ἀκόμη ἐν περιπτώσει ἐπιδημίας, πρέπει νὰ γίνεται ἀφεύκτως ὁ κατὰ τῆς εὐλογίας ἐμβολιασμὸς μὲ τὴν δαμαλίδα, δηλ. ὁ δαμαλισμός, ὅστις καὶ ἐπαναλαμβάνεται (ἀναδαμαλισμὸς) τὸ 7ον ἔτος ἢ καὶ ἐνωρίτερον ἐν ἀνάγκῃ.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1ου ἔτους ἢ καὶ ἐντὸς τοῦ 2ου ἐπιβάλλεται ὁ προληπτικὸς κατὰ τῆς διφθερίτιδος ἐμβολιασμὸς μὲ τὴν ἀνατοξίνην Ραμόν, ἐμβόλιον εἰς τρεῖς φύσιγγας καὶ αὐτό. Ἡ 1η δόσις ἀπὸ ½ κυβ. ἑκμ. ἐνίεται ὑποδορίως ὁπουδήποτε· ἡ 2α δόσις ἀπὸ 1 κυβ. ἑκμ. ἐνίεται μετὰ τρεῖς ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ τέλος ἡ 3η ἀπὸ 1¼ κυβ. ἑκμ. ἐνίεται μετὰ δύο ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς 2ας. Ἡ ἀνοσία εἶνε κατὰ 95% ἀσφαλὴς καὶ μακροτάτης διαρκείας, ἴσως μάλιστα καὶ ἰσοβίου.

Τέλος, ὁ κατὰ τοῦ τύφου καὶ τῶν παρατυφικῶν μολύνσεων ἐμβολιασμὸς γίνεται καὶ δι' ἐνέσεων ὑποδορίων (2 ἐνέσεις εἰς διάστημα 8 ἡμερῶν), ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ἀπὸ τοῦ στόματος ὡς ὑγρὸν ἢ παστίλιες (ἐντερεμβόλιον ἢ χολεμβόλιον). Τὸ ὑγρὸν εὑρίσκεται εἰς 3 φύσιγγας, ἑκάστης τῶν ὁποίων τὸ περιεχόμενον χύνεται κάθε πρωῒ εἰς ¼ ποτῆρι νερὸ καὶ πίνεται νηστικάτα ½ ὥρα πρὶν τοῦ προγεύματος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας κατὰ σειράν. Εἰς μικρὰ παιδιὰ τὴν 1ην ἡμέραν δίδεται ἡ μισὴ δόσις. Ἡ ἀνοσία διαρκεῖ ἐπὶ ἓν ἔτος καὶ πλέον· ἀλλὰ καλὸν εἶνε νὰ ἐπαναλαμβάνεται κάθε ἄνοιξιν ἢ κάθε φθινόπωρον. Ἡ ἔνεσις φέρει κάποιαν ἀντίδρασιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στόματος καμμία ἐνόχλησις.

Ἀλέξ. Ι. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ
Ἰατρός

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Λόγῳ τῆς ἀθρόας ζητήσεως τῶν τευχῶν τοῦ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ καὶ τῆς ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ἐνδεχόμενον νὰ σημειωθῇ καθυστέρησις περὶ τὴν διανομὴν αὐτῶν ὑπὸ τῶν πρακτορείων. Συνιστῶμεν ὅθεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας ὅπως — ἐφόσον δὲν δύνανται νὰ προμηθευθῶσιν ἀμέσως τὰ τεύχη — φυλάσσουν προσωρινῶς τὰ δελτία των, φέροντες ἐπ' εὐκαιρίᾳ εἰς γνῶσιν μας καὶ οἱανδήποτε ἄλλην ἀνωμαλίαν.

Ὅσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν μας δὲν ἐκράτησαν τὰ δελτία τῶν προηγουμένων φύλλων διὰ τὴν ἀπόκτησιν οἱωνδήποτε ἐκ τῶν πρώτων τευχῶν τοῦ «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ» καὶ τῆς «Ἱστορίας», δύνανται νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ κατωτέρω ἐκτάκτως δημοσιευόμενα. Τὰ δελτία ὑπ' ἀρ. 4 εὑρίσκονται εἰς τὴν σελ. 13.

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΔΕΛΤΙΟΝ 1-2-3ου ΤΕΥΧΟΥΣ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ
ΛΕΞΙΚΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΔΕΛΤΙΟΝ 1-2-3ου ΤΕΥΧΟΥΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Εἰδησοῦλες

Δικές μας...

■ Ἀπὸ τῆς 25 Ἀπριλ. ἐξετέθη εἰς τὸ Μουσεῖον Μπενάκη εἰκὼν τοῦ μεγάλου ἐκ Κρήτης ζωγράφου Δομηνίκου Θεοτοκοπούλου παριστάνουσα τὴν Προσκύνησιν τῶν Μάγων. Τὸ ἔργον — ἐκ τῶν τελευταίων ἀποκτημάτων τοῦ μουσείου — χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1560 περίπου, ἔγινε πιθανῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ φέρει ὡς ὑπογραφὴν «Χεὶρ Δομηνίκου».

■ Ἀπέθανεν ὁ δημοσιογράφος Γεώργιος Βαχηνός, καὶ ἡ ἐκ Θεσσαλονίκης ποιήτρια Ἀνθούλα Βαφοπούλα.

■ Διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐμπορικῆς Σχολῆς εἰς τὴν ἕδραν τῆς Ἰδιωτικῆς Οἰκονομικῆς ὁ κ. Νικολ. Φωτιάς.

■ Ὁ κ. Κώστας Οὐράνης ἑτοιμάζει νέον βιβλίον μὲ τὸν τίτλον «Ἀναμνήσεις τῆς φανταστικῆς μου ζωῆς».

■ Ὁ δήμαρχος Μεσολογγίου ἀνέθεσεν εἰς τὴν ζωγράφον κ. Ἐρατὼ Ἀσπρογέρακα νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν τῆς μεταλήψεως τῶν μελλοθανάτων ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ τοῦ ἱερέως Παντολέοντος Βάλβη, κάπου τῆς καλλιτέχνιδος. Ἡ εἰκὼν πρόκειται νὰ ἀναρτηθῇ εἰς τὴν καταρτιζομένην πινακοθήκην τοῦ δήμου Μεσολογγίου.

■ Τὴν 23ην Ἀπριλίου ἀνεχώρησε διὰ τὴν Αἴγυπτον φοιτητικὴ ὁμὰς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου μας, ὁ ὁποῖος καὶ θὰ ἐξηγήσῃ εἰς τοὺς φοιτητὰς τὰς αἰγυπτιακὰς ἀρχαιότητας. Οἱ φοιτηταὶ θὰ παραμείνουν εἰς τὴν Αἴγυπτον δύο ἑβδομάδας.

■ Ἐπίσης ἡ Πανεπιστημιακὴ Λέσχη ὠργάνωσε κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα ἑξαήμερον φοιτητικὴν ἐκδρομὴν εἰς Ἡράκλειον, Κνωσσὸν καὶ Φαιστὸν τῆς Κρήτης.

■ Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων ἐγκατεστάθη προσωρινὸς ραδιοφωνικὸς σταθμός, ἀπ' ὅπου θὰ γίνωνται αἱ ἑσπεριναὶ ἐκπομπαί.

■ Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου εἰς τὸ Δημαρχεῖον τῆς πόλεως εἶχεν ἀναρτηθῇ μέγας πίναξ, ὅστις παριστάνει τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν καλλιτέχνιδα Μαρίαν Σωτηροπούλου, κατὰ διασωθεῖσαν μικρὰν λιθογραφίαν τοῦ Γάλλου ζωγράφου Πενανβίλ.

■ Τὴν 26 Ἀπριλίου ἐπεσκέφθη τὴν πόλιν μας ἡ γνωστὴ Ρουμανὶς συγγραφεὺς δ. Ἑλένη Βαβαρέσκο μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ παρισινοῦ «Φιγκαρὼ» κ. Λουσιὲν Ρομιέ.

■ Τὸ γυμνάσιον τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Σουὲζ ἀνεγνωρίσθη ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι λειτουργοῦντα.

■ Τὴν 6 Μαΐου ἡ Ἑλληνικὴ Χορῳδία, τῇ συμπράξει τῆς Ἑλληνικῆς Παιδικῆς Χορῳδίας, τριῶν σολίστ καὶ ὀρχήστρας, ἔδωσε, διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν τόπον μας, τὴν περίφημον πανηγυρικὴν λειτουργίαν τῆς Ἁγίας Καικιλίας τοῦ Γκουνώ.

■ Τὰ Ἰωάννινα ἐτίμησαν ἐσχάτως μὲ ἰδιαίτερον ἑορτασμὸν τὴν φιλολογικὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ κ. Χρ. Χρηστοβασίλη, τοῦ γνωστοτάτου ἠθογράφου τῆς ἠπειρωτικῆς ζωῆς.

■ Ἀγγέλλεται ἡ προσεχὴς ἔκδοσις μηνιαίας φιλολογικῆς ἐπιθεωρήσεως μὲ τὸν τίτλον «Λογοτέχνης».

■ Εἰς τὸ Μεσολόγγι συνεστήθη ἐπιτροπὴ ἀπὸ φίλους τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ διενεργήσουν ἔρανον διὰ τὴν ἀνέγερσιν προτομῆς πρὸς τιμὴν τοῦ μεσολογγίτου ποιητοῦ.

...καὶ ξένες

■ Ἀγγέλλεται ἐκ Βελιγραδίου ἡ ἵδρυσις εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἑνὸς Βαλκανικοῦ Ἰνστιτούτου, τοῦ ὁποίου σκοπὸς θὰ εἶνε νὰ προκαλέσῃ μίαν στενωτέραν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν σοφῶν τῶν βαλκανικῶν χωρῶν καὶ τῆς ὑπολοίπου Εὐρώπης διὰ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Τὸ ἐν λόγῳ Ἰνστιτοῦτον πρόκειται νὰ ἐκδώσῃ καὶ περιοδικόν, τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιεύῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν συγγραφέων των ἄρθρα βαλκανικοῦ ἐνδιαφέροντος.

■ Ἀγγέλλεται ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν ὅτι ὁ καθηγητὴς Μινόβε εἰσήχθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς δίκην, ἐπειδὴ ὑπεστήριξε, διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν χώραν του, ὅτι ὁ Μικάδος δὲν ἔχει θεϊκὴν καταγωγήν, ὅπως παραδέχονται οἱ ὑπήκοοί του, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς ὅπως οἱ ἄλλοι. Ἂν ὁ ριζοσπαστικὸς καθηγητὴς δὲν ἀνακαλέσῃ τὴν γνώμην του, θὰ ἀπολυθῇ ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴν ἕδραν του.

■ Ὁ Γερμανὸς ἐξερευνητὴς Χὰνς Χέλφριτς ἀνεκάλυψεν ἐσχάτως τὰ λείψανα μιᾶς σπουδαιοτάτης ἀρχαίας πόλεως τῆς Μεσημβρινῆς Ἀραβίας, ὅπου οἱ Εὐρωπαῖοι ἀπηγόρευον μέχρι τοῦδε τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

■ Ἀπέθανε εἰς ἡλικίαν 73 ἐτῶν ὁ σοφὸς Γάλλος ἑλληνιστὴς Γουσταῦος Γκλὼτζ, καθηγητὴς εἰς τὴν Σορβώνην ἀπὸ τοῦ 1906. Ὁ Γκλὼτζ ἐθεωρεῖτο αὐθεντία εἰς τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καὶ εἶχε ἀφιερώσει εἰς αὐτὴν ἀξιολογώτατα συγγράμματα, ὅπως τὸν «Αἰγαῖον πολιτισμόν», τὸ «Ἑλληνικὸν ἄστυ» καὶ ἄλλα.

■ Κατὰ πληροφορίας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ γνωστὴ τουρκικὴ ἐφημερὶς «Μιλλιέτ» μετωνομάσθη εἰς «Τάν» (Αὐγή).

■ Ἡ Κινεζικὴ Κυβέρνησις ἐδώρησεν ἐσχάτως 2 χιλιάδας τόμων μεγάλης ἀξίας εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῆς Μαδρίτης.

■ Ἡ Γαλλικὴ Γερουσία ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερώσῃ μίαν πανηγυρικήν της συνεδρίασιν — τῆς 14 Ἰουνίου — εἰς τὴν μνήμην τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ. Ὡς γνωστόν, ὁ μέγας ποιητὴς διετέλεσε καὶ γερουσιαστής, κατὰ τὴν περίοδον 1841-1845.

■ Κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρέχοντος μηνὸς ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία θὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν δύο νέων μελῶν πρὸς πλήρωσιν ἰσαρίθμων ἑδρῶν αἱ ὁποῖαι ἐκενώθησαν μὲ τὸν θάνατον τοῦ Λενότρ καὶ τοῦ Μπενάρ. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἀναφέρομεν ὅτι οἱ ἀθάνατοι τῆς Γαλλίας ἔχουν διαιρεθῇ εἰς δύο κόμματα ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐκλογῆς τοῦ Φαρὲρ καὶ τῆς ἀποτυχίας τοῦ Κλωντέλ.

■ Τὰ γαλλικὰ περιοδικά, μὲ τὴν ἀφορμὴν τοῦ θανάτου τοῦ Παναῒτ Ἰστράτι, ἀφιέρωσαν θερμὰ ἐπιμνημόσυνα ἄρθρα εἰς τὴν μνήμην τοῦ Ἑλληνορουμάνου συγγραφέως καὶ ἐδημοσίευσαν χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴν περιπετειώδη καὶ βασανισμένην ζωήν του.

■ Ἐφέτος συμπληροῦνται 50 χρόνια ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ «Ζερμινάλ», τοῦ περιφήμου ἔργου τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ. Ὁλόκληρος ἡ φιλολογικὴ Γαλλία συμμετέσχε, μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἱστορικῆς ἐπετείου.

■ Οἱ ἐθνικοσοσιαλισταὶ τῆς Γερμανίας ἔχουν κηρυχθῆ κατὰ τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀποβλέπουν, ἀκολουθοῦντες τὰ διδάγματα τοῦ Νίτσε, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαίας εἰδωλολατρικῆς θρησκείας.

ΘΕΑΤΡΟ

Φ. ΜΟΛΝΑΡ: "ΛΙΛΙΟΜ"

(ΘΕΑΤΡΟ ΑΛΙΚΗΣ)

ΤΟ ΝΕΟ, γιὰ τὴν Ἀθήνα, ἔργο τοῦ Μολνὰρ δὲν εἶναι οὔτε σὰν τὸ «Διάβολο» (ἐπιτυχία τοῦ Μυράτ) οὔτε σὰν τὴν «Κωμωδία στὸν πύργο» (ἐπιτυχία τοῦ Ἀργυροπούλου)· εἶναι παρακατιανό, γιατί, ὅσο ξέρει τὸ ἑλληνικὸ θέατρο, ὁ Μολνὰρ δὲν εἶναι ἀδιάπτωτος· ἔχει καὶ ἀδυναμίες («Τὸ γυαλένιο γοβάκι», θίασος Βεάκη, Διονύσια).

Τὸ «Λιλιὸμ» στέκει μόνο, ἂν παιχτεῖ κι ἂν σκηνοθετηθεῖ καλά· τὴν ἀποζητάει τὴν ἐξωτερικὴ βοήθεια, κι ἐκεῖνο πάλι βάζει τὸ μερτικό του: μιὰ πιστὴ ἐρωμένη «ποὺ τὴ χτυπάει ὁ ἐραστὴς καὶ δὲν πονάει», ἕνας βίαιος ὡραῖος νέος, ὀλέθριος καὶ καρδιοκλέφτης, ἡ κόρη τοῦ πεθαμένου καὶ ἄλλα τέτια, πού, στὸ θέατρο, τὰ λένε ἀβάντες.

Ὁ κ. Μουσούρης τὸν ἔπαιξε αὐτὸν τὸ μοιραῖο τὸ Λιλιὸμ τόσο καλὰ καὶ τόσο ὥριμα, ποὺ τὰ ἔχανε κανεὶς ὅταν σκεπτότανε πὼς τὸ ἔργο ἀνέβηκε βιαστικά, καθὼς λέγανε οἱ φίλοι τοῦ θιάσου. Μὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ τὸν παρακολουθήσανε μὲ προσπάθεια, μὲ ὅλη τὴ συγκινητικὴ ἐκείνη προσπάθεια ποὺ αἰσθάνονται νὰ τοὺς ἐπιβάλλεται στὴν πρεμιέρα οἱ θεατρῖνοι. Καὶ ὄχι ἄγονα.

Τὸ λάθος, φανταζόμαστε, βρίσκεται ἀλλοῦ: Ὁ κ. Μουσούρης πῆρε σκηνογράφο του ἕνα νεαρό, σχεδὸν αὐτοδίδαχτο, τὸν κ. Γιαν. Σύμ, ποὺ ἔχει ἀρκετὲς ἐπιτυχίες στὴν Ἐπιθεώρηση καὶ μπόρεσε μαζί του νὰ παρουσιάσει κάτι σκηνογραφήματα μοναδικά. Ὁ δρόμος στὴν πρώτη εἰκόνα, οἱ δυὸ αὐλές, ἡ γέφυρα, θαῦμα τοῦ «φιλοκαλεῖν μετ' εὐτελείας». Ἀλλὰ ἡ τρίτη πράξη γίνεται, κατὰ τὴν ἐπιθυμία τοῦ συγγραφέα, ποὺ ἀκολουθεῖ κάποιο ἄγνωστό μας μῦθο τῆς πατρίδας του, στὸν οὐρανό, σ' ἕνα καθαρτήριο. Κι ἐνῶ οἱ ἄλλες εἰκόνες ἔχουν σκηνογραφίες ἀντιναττουραλιστικὲς καὶ χαριτωμένα φανταιζίστικες διακοσμητικές, τὸ κατῶφλι τ' οὐρανοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα κοινὸ σαλόνι· κι ἐκεῖ ποὺ ἡ αὐλαία κλείνει στὴ δεύτερη πράξη ὑποβλητικὰ καὶ μὲ ἄριστους φωτισμούς, ὁ δυστυχὴς Γιαννίδης ἀλλάζει στὴν τρίτη καὶ γίνεται σὰν εἰρηνοδίκης χωριοῦ, καὶ ὄχι ἐπουράνιος ποὺ θὰ τὸν ἤθελε τὸ ἔργο.

Σ' αὐτό, τὸ μαντεύω σχεδόν, εἶμαι βέβαιος, φταίει ὁ κ. Μουσούρης, ποὺ δὲν θ' ἄκουσε τὸ σκηνογράφο του. Τὸ ἀδίκησε τὸ ἔργο καὶ δὲν τὸ βοήθησε στὴ στιγμή του τὴν πιὸ ἀδύνατη, κι ἔτσι σβύνει ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ θεατῆ ὅλη ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ φροντίδα, ποὺ δίνει ὁ θίασος αὐτὸς ὁ ἀξιόλογος γιὰ τὰ προηγμένα του ἀνεβάσματα ποὺ κάνει στὰ ἔργα του.

Τὸ «Λιλιὸμ» θὰ ἔχει πολλὲς ἐπιτυχίες στὴν ἐπαρχία, ποὺ δὲν θὰ ἔχει παιχθῆ ἡ ὁμώνυμη ταινία· γιατὶ ἐδῶ, ἀφοῦ εἴδαμε πιὸ πρὶν τὴν ταινία, τὴν ἐντύπωσή της βέβαια δὲ μᾶς τὴν ἔκανε ἀνώτερη τὸ παίξιμο τῶν δικῶν μας ἠθοποιῶν, ἴσα-ἴσα! Μὰ τὸ ἴδιο τὸ ἔργο, ἁπλοϊκὸ καθὼς εἶναι, ἂν καὶ μαέστρικα γραμμένο, μοιάζει σὰν θεατρικὴ διασκευὴ τῆς ταινίας παρὰ σὰν πρωτότυπο ἔργο.

Γιὰ νὰ ποῦμε ὅμως καὶ μιὰ φράση, ποὺ θὰ τὴν εἶπαν, χωρὶς ἄλλο οἱ θεατὲς τοῦ «Λιλιόμ», τί τόθελε τὸ θέατρο Ἀλίκης αὐτὸ τὸ κατὰ παραγγελίαν δραματικὸ σκαλάθυρμα;

Θ

MOELLER: "ΤΟ ΚΟΡΟΪΔΟ"

(ΘΕΑΤΡΟ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ)

ΜΙΑ καλόκαρδη καὶ εὐχάριστη φάρσα, ποὺ τὸν οὐρανό της δὲν τὸν σκιάζουν οὔτε τῆς ἔμπνευσης οὔτε τῆς φαντασίας τὰ σύννεφα, γραμμένη ἀπάνω στὶς ἀλάθευτες συνταγὲς τῶν τέτιων ἔργων. Κόλλησε στὸ θίασο καὶ παίζεται μὲ τέτοιο κέφι καὶ τόσο ἄρτια, ποὺ εὐχαρίστως θὰ τὴν ἔβλεπα, πρῶτος καὶ καλύτερος, σὲ μιὰ ἐπανάληψή της, ἀργότερα.

Γιάν. ΣΙΔΕΡΗΣ

ΤΡΥΓΟΣ

Τρεῖς κοπέλες λιγερὲς
πᾶνε σούρουπα στ' ἀμπέλια
καὶ γεμίζουν οἱ ἁπλωσὲς
μὲ τραγούδια καὶ μὲ γέλια.

«Χάϊ, χαρεῖτε τὴν ἀβγὴ
ποὺ 'ναι ἡ νιότη δροσερή,
λάλα το, πνοὴ τοῦ ἀγέρα,
νὰ ξυπνήσῃ ὁ κόσμος πέρα»

Πρῶτο πάει ἕνα μικρὸ
μὲ τ' ἀγγελικό του νάζι.
Μὰ 'ναι «σκάσε, ἀβγό, νὰ βγῶ»,
μὰ 'ναι ἀβγερινὸς ποὺ σκάζει.

«Χάϊ, τ' ἀντρίκειο τὸ φιλί,
λέει ποτὲ δὲν εἶν' πολὺ» —,
ξάφνου στέκει: «Ἀκούς: χάϊ, χάϊ,
πέρδικα λαλεῖ στὸ πλάϊ».

Δέφτερη ἡ ψιλή, ἡ λιγνὴ
μὲ τὸ ἁρπαχτικό τῆς μάτι,
λέει, φωνὴ λαχταριστὴ
κι' ἀναστέναγμα γιομάτη.

«Μὲ καψάλιασες, καϋμέ,
βόηθα, πρόφταξε, οὐρανέ!».
Καὶ ξεσπάει τοῦ ἥλιου ἡ ἄνάβρα
στὴ φωτιά, φωτιὰ καὶ λάβρα.

Τρίτη πά' ἡ παχειὰ κ' ἡ ρούσα,
σκανταλιάρα καὶ γελοῦσα.
Τσάκα-λόγισμα τὴ μέση
πέρα-δῶθε τὸ βελέσι,

περπατεῖ ταρναριστὰ
καὶ τὸ λέει γαργαριστά:
«Χάϊ, τὸ πόδι μου, τὸ μπράτσο
νιοὺς καὶ γέρους δένει μάτσο».

Β. ΡΩΤΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

■ Ἐλάβομεν τὰ τρία φύλλα τῶν «Μακεδονικῶν Ἡμερῶν», μηνιαίου περιοδικοῦ ἐκδιδομένου ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Στελίου Ξεφλούδα. Τὸ περιοδικὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον διακρίνεται διὰ τὴν καλαισθησίαν καὶ τὴν ἐκλεκτικότητά του, δημοσιεύει ποικίλην συνεργασίαν Θεσσαλονικέων λογίων, ὅπως τῶν κ.κ. Β. Τατάκη, Π. Σπανδωνίδη, Γ. Δέλιου, Γ. Θέμελη, Ἀ. Γιαννοπούλου, Γ. Βαφοπούλου καὶ ἄλλων.

■ Εἰς τὴν «Καθημερινὴν» τῆς 23 Ἀπριλίου παράφρασις τοῦ γνωστοῦ τροπαρίου τῆς Κασιανῆς ἀπὸ τὸν κ. Ἀθαν. Κυριαζῆν. Ἐπίσης τὸ αὐτὸ ἐκκλησιαστικὸν ποίημα παρέφρασεν εἰς στίχους καὶ ὁ κ. Μιχ. Πετρίδης εἰς τὸν «Ἀνεξάρτητον» τῆς 24 Ἀπριλίου.

■ Εἰς τὴν «Ἠχὼ τῆς Ἑλλάδος» (24 Ἀπριλίου) συνέντευξις τοῦ κ. Λ. Δαράκη μὲ τὸν κ. Σωτήρην Σκίπην, ὅστις τονίζει ὅτι «ἡ ἀληθινὴ ποίηση βγαίνει ἀπὸ πραγματικὴ ἀγάπη πρὸς ὅ,τι ἀληθινὸ ὑπάρχει στὴ ζωή μας, ἀπὸ δύναμη κι' ὄχι ἀπὸ ἀδυναμία, ἀπὸ συγκέντρωση κι' ὄχι ἀπὸ φυγή, ἀπὸ ψυχικὴ πληρότητα, ὑγεία καὶ ἰσορροπία». Ὁ ἴδιος ἐπίσης παραπονεῖται ὅτι «δὲ βρέθηκε κανεὶς νὰ γράψῃ ἕνα βιβλιαράκι γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ νὰ φωτίσῃ τὸ ἔργο του». Εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίσης φύλλον δημοσιεύεται λαογραφικὸν σημείωμα τοῦ κ. Κ. Μαρίνη «Ἀνοιξιάτικες ἐκδρομές».

■ Εἰς τὴν «Μακεδονικὴν Ἠχὼ» τῆς Βεροίας ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου μὲ τὸν τίτλον «Τὰ Παλατίτσια παρὰ τὴν Βέροιαν» καὶ μελέτη τοῦ κ. Φιλ. Τσαπραλῆ εἰς συνεχείας περὶ Βλάχων καὶ Κουτσοβλάχων.

■ Εἰς τὸ πασχαλινὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ἀθῆναι» (μηνὸς Ἀπριλίου) διηγήματα τῶν κ. Σ. Σκίπη, Δημ. Βουτυρᾶ, Πολ. Παπαχριστοδούλου, στίχοι τοῦ κ. Φ. Γιοφύλλη, ἔργα μεγάλων ζωγράφων ἐκτὸς κειμένου κλπ.

■ Εἰς τὸ τουρκικὸν περιοδικὸν «Varlik» τῆς Ἀγκύρας δημοσιεύεται μετάφρασις τοῦ «Κόσμου», διηγήματος τῆς δ. Κατίνας Παπᾶ, παρμένου ἀπὸ τὸν τελευταῖον τόμον της καὶ μεταφρασμένου ἀπὸ τὸν τουρκομαθῆ κ. Ἀβρ. Παπάζογλου.

■ Εἰς τὸ 3ον τεῦχος τοῦ μηνιαίου φιλολογικοῦ «Ν. Κόσμου» ὁλόκληρον τὸ περίφημον δρᾶμα τοῦ Σέριφ «Τὸ τέλος τοῦ ταξιδιοῦ», διήγημα τοῦ Φρ. Μωριὰκ καὶ συνεργασία τῶν κ.κ. Δ. Σάρρου, Κ. Καιροφύλα, Μ. Σιγούρου, Στ. Δάφνη κ.λ.π.

■ Εἰς τὸν «Ν. Κόσμον» τῆς 26 Ἀπριλίου «Μαγδαληνή», ποίημα τῆς κ. Λιλῆς Ἰακωβίδη, διήγημα τοῦ Ἰβὰν Μπούνιν «Ἀργὰ τὴ νύχτα» κ.λ.π.

■ Εἰς τὴν «Ἠχὼ τῆς Ἑλλάδος» (26 Ἀπριλίου) συνέντευξις μὲ τὸν κ. Ἄλκην Θρύλον, ὅστις ὁμιλῶν περὶ τῶν γυναικῶν τῶν πόλεων εὑρίσκει ὅτι «δὲν εἶναι εὐχαριστημένες, δὲν αἰσθάνονται ἱκανοποιημένες, ἀλλὰ ζοῦν», ἐνῶ ἀπεναντίας «οἱ χωρικὲς εἶναι εὐχαριστημένες, ἀλλὰ δὲ ζοῦν». Ἐπίσης εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα ἐδημοσιεύθη εἰς συνεχείας διήγημα τοῦ κ. Μ. Καραγάτση «Ἡ Μεγάλη Ἑβδομάδα τοῦ Πρεζάκη». Ὡσαύτως μελέτη εἰς συνεχείας τοῦ καθηγητοῦ κ. Νίκου Βέη μὲ τὸν τίτλον «Ὁ ἑλκόμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ Χριστὸς εἰς τὰ φιλολογικὰ κείμενα καὶ τὴν τέχνην».

■ Ἐξεδόθη ὁ 6ος τόμος τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Θρᾳκικὰ» μὲ πλουσίαν λαογραφικὴν ὕλην. Περιέχει: «Ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῶν ἐπαρχιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Θρᾴκης» τοῦ μητροπολίτου Σάρδεων, «Τὸ ἔργον τοῦ Χρ. Τσούντα» τοῦ κ. Κουρουνιώτη, «Ἀνεκδότους θρᾳκικὰς ἐπιγραφάς», τοῦ κ. Μπακαλάκη, «Ἐπιγραφὰς Φιλιππουπόλεως», τοῦ κ. Ἀποστολίδου κ.λ.π.

■ Εἰς τὰς «Μούσας» τῆς Ζακύνθου, εἰσελθούσας ἤδη εἰς τὸ 42ον ἔτος των, δημοσιεύονται εἰς συνεχείας αἱ «Ἐξέχουσαι προσωπικότητες τῆς Ἑπτανήσου» τοῦ διευθυντοῦ των κ. Λ. Χ. Ζώη.

■ Εἰς τὸ δεύτερον φύλλον τῆς «Φλόγας», μηνιαίου περιοδικοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Γ. Φλιτσίου, ποικίλη συνεργασία νέων λογοτεχνῶν. Σημειώνομεν τὴν «Σταύρωση», ξυλογραφίαν τῆς δ. Πηνελ. Διαμαντοπούλου, τὸ «Ἀποχαιρετιστήριο» ποίημα τοῦ κ. Γ. Τσουκαλᾶ, σημείωμα τοῦ κ. Π. Σπανδωνίδη μὲ τὸν τίτλο «Βλαχογιάννης καὶ Μελᾶς», ἕτερον τοῦ κ. Μ. Χανούση περὶ τοῦ Πάλλη κλπ.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

◆ Τὴν 24 Ἀπριλίου διάλεξις εἰς τὸν «Παρνασσόν». Ὁμιλητής: ὁ κ. Στ. Πρωτονοτάριος. Θέμα: «Ἡ δίκη τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ νομικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως».

◆ Τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ διάλεξις τοῦ κ. Βασ. Παπαγεωργακοπούλου. Θέμα: «Ἡ δίκη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως».

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

◆ Ἡ ἔκθεσις τοῦ κ. Χ. Ντούμα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσοῦ» θὰ παραμείνῃ ἀνοικτὴ μέχρι 12 Μαΐου.

◆ Τὴν 2αν Μαΐου ἔγιναν τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκθέσεως τοῦ ζωγράφου κ. Γ. Καβαλιεράτου εἰς τὴν αἴθουσαν Στρατηγοπούλου.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΣΤΕΙΛΑΝ

— Ν. Κατηφόρη: Η ΔΙΔΑΧΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΑΤΑΝΑ, ρομάντσο, ἔκδοση Λαϊκοῦ Βιβλιοπωλείου, Ἀθήνα, 1934. *Σελίδες 154, δρχ. 30.*

— Ἀριστείδη Πρόκου: ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ, Ἀθήνα, 1934. *Σελίδες 104, δρχ. 30.*

— Ν. Χάγερ Μπουφίδη: Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΖΩΗ, ποιήματα, ἔκδοση «Κύκλου», Ἀθήνα, 1935. *Σελ. 29.*

— Δημητρίου Ἠλιάδη: ΒΟΣΠΟΡΙΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, ποιήματα, Ἰσταμπούλ, 1935. *Σελίδες 91, γρόσια 50.*

— Ἀριστείδου Χατζιδάκη: ΙΔΑΙΑ, ποιήματα, Ἡράκλειο Κρήτης, 1933. *Σελίδες 160.*

— Γερασ. Σπαταλᾶ: ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ, ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ, ἔκδοσις «Ἀνεξαρτήτου», Ἀθῆναι, 1935. *Σελ. 84, δρχ. 30.*

— Θ. Καβαλιέρου Μαρκουΐζου: Η ΑΛΟΗ (μυθιστόρημα), Πόλι, 1935. *Σελ. 174.*

ΗΛΙΑ ΣΟΥΡΓΚΟΥΤΣΙΩΦ

ΜΕΣΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΛΕΠΤΑ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Δωμάτιο ξενοδοχείου.

Ἐκεῖνος. *Ἱκανοποιημένος, εὐτυχής, κάθεται μὲ τὶς πιτζάμες του στὸ ντιβάνι καὶ καπνίζει.*

Ἐκείνη. *Χαμογελᾶ εὐχαριστημένα.*

Ἐκεῖνος.— Εἶσαι σήμερα ὡραία ὅσο ποτέ. Δὲν ξέρω γιατὶ σήμερα πιστεύω πὼς μ' ἀγαπᾶς.

Ἐκείνη.—Ὥς τὰ τώρα λοιπὸν εἶχες ἀμφιβολία;

Ἐκεῖνος.—Τί νὰ σοῦ πῶ, τὴ γυναῖκα τὴν ξέρει μοναχὰ ὁ Θεός.

Ἐκείνη.—Ἐμένα μὲ ξέρουν δυό: ὁ Θεὸς καὶ σύ.

Ἐκεῖνος.— Πότε νὰ ξανασυναντηθοῦμε;

Ἐκείνη.— Σὰν πάντα, παρὰ μέρα. Τὴν Παρασκευή.

Ἐκεῖνος.—Ἔκοψες τὰ μαλλιά σου καὶ μ' ἀρέσεις. Ἔγινες πολὺ μεθυστική. Θἄθελα νὰ σ' ἔβλεπα αὔριο.

Ἐκείνη.—Ἄ, ὄχι. Ὁ ἄντρας μου ἔχει γίνει ἀνήσυχος καὶ μὲ ὑποψιάζεται. Πάντα ἔχει ἕνα ἐρευνητικὸ βλέμμα. Καμιὰ φορὰ πιστεύω πὼς ἄρχισε πιὰ νὰ καταλαβαίνει τὶς σχέσεις μας.

Ἐκεῖνος.— Φίλησέ με.

Ἐκείνη.—Ὄχι, ἀγαπητέ μου. Ξέρω πὼς θὰ τελειώσουν ὅλα αὐτά. Εἶναι ὥρα μου πιά. Ἄργησα πολύ.

Ἐκεῖνος. *Τὴν πλησιάζει καὶ τὴν φιλεῖ πολλὴ ὥρα συνέχεια.*

Ἐκείνη.— Βλέπεις; Βλέπεις; Πάλι δὲ θέλεις νὰ μ' ἀφήσεις;

Ἐκεῖνος.— Πόσο εἶσαι νέα καὶ ὡ- ! Πόσο σ' ἀγαπῶ!

Ἐκείνη.— Κι' ἐγὼ ἀκόμα περισσότερο. Εἶσαι ὁ μόνος καλός, θηρίο μου.

Χτύπος στὴν πόρτα.

Ἐκείνη *(σιγαλὰ καὶ φοβισμένα).*— Ποιὸς εἶναι;

Ἐκεῖνος *(μὲ τὸ δάχτυλο στὸ στόμα κάνει νὰ σωπάσει. Φωναχτά).*— Ποιὸς εἶναι;

Φωνὴ ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα.—Ἐγὼ εἶμαι. Ἄνοιξέ μου, σὲ παρακαλῶ.

Ἐκείνη *(μὲ φρίκη).*—Ὁ ἄντρας μου.

Ἐκεῖνος *(γνέφοντάς της νὰ σωπάση).* — Νὰ μὲ συγχωρεῖς, ἀγαπητέ μου, μὰ δὲν μπορῶ τώρα νὰ σὲ δεχτῶ.

Ὁ ἄντρας.—Ἔχεις μέσα γυναίκα;

Ἐκεῖνος.— Φιλαράκο μου, παίρνεις φόρα.

Ὁ ἄντρας.—Τὸ ξέρω, ἔχεις μέσα τὴ γυναῖκα μου.

Ἐκείνη *(σιγανὰ τὸν ἐξορκίζει).*—Σῶσε με, σῶσε με, καὶ μ' ὅποια δήποτε θυσία θελήσεις θὰ σοῦ τὸ πληρώσω.

Ἐκεῖνος *(τῆς κάνει πάλι νόημα νὰ σωπάσει καὶ διαμαρτύρεται).*—Τρελάθηκες, φίλε μου;

Ὁ ἄντρας.—Ἔχεις μέσα τὴ γυναίκα μου. Ἄνοιξέ μου ἀμέσως, ἀλλοιώτικα θὰ κάτσω ἐδῶ νὰ περιμένω ὣς τὸ βράδυ.

Ἐκεῖνος.— Πρῶτα ἀπ' ὅλα σὲ παρακαλῶ μὴ φωνάζεις σ' ὅλη τὴ σκάλα! Μὴν ντροπιάζεις τὸν ἑαυτό σου καὶ τὴν οἰκογένειά σου. Σοῦ ξαναλέω: τρελάθηκες.

Ὁ ἄντρας.— Μὲ συγχωρεῖς, ξέρω πολὺ καλὰ τί μοῦ γίνεται καὶ ἔχω ἀκέριο τὸ μνημονικό μου.

Ἐκείνη.— Σῶσε με, σῶσε με. Κι' ὅ,τι θέλεις γιὰ ἀντάλλαγμα.

Ἐκεῖνος *(ἀπομακρύνοντάς την).*— Σὲ βεβαιώνω πὼς δὲν εἶσαι στὰ καλά σου. Πραγματικὰ ἔχω μιὰ γυναίκα· μὰ πῶς δὲν ντρέπεσαι νὰ φαντάζεσαι πὼς μπορεῖ νἆναι - ἡ γυναίκα σου;

Ὁ ἄντρας.—Τὸ ξέρω.

Ἐκεῖνος.— Εἶσαι βλάκας καὶ τίποτα δὲν ξέρεις.

Ὁ ἄντρας.— Λείπει ἀπὸ τὶς δυὸ ἀπ' τὸ σπίτι μας.

Ἐκεῖνος.— Τότε γύρεψέ την ἀλλοῦ καὶ μὴ ντροπιάζεις ἐμένα, τὸ φίλο σου, κι' ἐκείνη, τὴ γυναίκα σου.

Ὁ ἄντρας *(εἰρωνικά).*— «Τὸ φίλο σου»;

Ἐκεῖνος.— Ναί, ναί, τὸ φίλο σου. Καὶ ἤμουνα καὶ θἆμαι. Κι' ἡ γυναίκα σου γιὰ μένα εἶναι τόσο ἅγια, ὅπως εἶναι κι' ἡ μάνα σου.

Ὁ ἄντρας.— Μὴν παίζεις μὲ τὰ λόγια.

Ἐκεῖνος.— Δὲν παίζω οὔτε μὲ λόγια, οὔτε μὲ πρόσωπα. Κι' ἡ γυναίκα σου... εἶσαι κτῆνος ἂν τολμᾶς νὰ βάζεις τέτοιες ἰδέες γιὰ τὴν ἅγια καὶ τὴ γλυκιὰ γυναίκα σου... Ἂν αὐτὸ ποὺ λὲς ἐσὺ γιὰ τὴ γυναίκα σου τολμοῦσε νὰ τὸ πεῖ ἕνας ἄλλος ξένος, ὄχι ἐσύ, θὰ τοῦ ἔκοβα τὸ κεφάλι. τολμᾶς νὰ ἀναφέρεις τὸ ἅγιο ὄνομά της μὲς στὰ βρωμόσπιτα. Τράβα σπίτι σου καὶ κάθισε ἥσυχος νὰ τὴν περιμένεις. Εἶμαι βέβαιος πὼς θἄργησε στὴ μοδίστρα της καὶ θὰ σοῦ ἔχει κιόλας δυὸ φορὲς τηλεφωνήσει.

Ὁ ἄντρας *(μὲ χαλασμένη φωνή).*— Θεέ μου! Μοῦ λὲς ἄραγε τὴν ἀλήθεια;

Ἐκεῖνος.—Τί βλακόμετρο! Ἐγώ, ὁ φίλος σου, πᾶνε τώρα δέκα χρόνια, δὲ σοῦ εἶπα ποτὲ ψέματα. Περίμενέ με τὸ βράδυ. Θἄρθω νὰ πιοῦμε τσάϊ καὶ θὰ σοῦ πῶ κι' ἄλλα πικρόλογα. Σὲ παρακαλῶ ὅμως μὴ λὲς στὴ γυναίκα σου τίποτα γιὰ τὴν ἄγρια τούτη σκηνή. Γιατὶ θ' ἀρχίσει νὰ μὲ ντρέπεται καὶ νὰ μὲ ἀποφεύγει.

Ἐκείνη. *Κάθεται κι' ἔχει σκεπασμένο τὸ πρόσωπό της μὲ τὰ χέρια.*

Ὁ ἄντρας. — Χὰ-χά, ὑπερασπιστὴς τῆς γυναικείας τιμῆς.

Ἐκεῖνος. — Μάλιστα, ὑπερασπιστὴς τῆς γυναικείας τιμῆς. Ἐπιτρέπεται νὰ μιλᾶς γιὰ τὴ γυναίκα σου σὰν γιὰ καμιὰ πλύστρα; Νομίζεις πὼς μπορεῖ ἡ γυναίκα σου νὰ γυρνᾷ στὶς γκαρσονιέρες τῶν φίλων σου, σὰν νἆναι καμιὰ κοκότα τῶν δέκα φράγκων; Μὴ ξεχνᾷς πὼς ἔχεις ἀπ' αὐτὴν μιὰ κορούλα, καὶ εἶναι δυνατὸ νἆσαι τέτοιο κούτσουρο, ἔστω ἂς εἶναι καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα, ὥστε νὰ φαντασθεῖς πὼς ἡ μητέρα αὐτουνοῦ τοῦ ἀγγέλου γυρνᾷ σ' ὁποιαδήποτε ξενοδοχεῖα;

Ὁ ἄντρας.—Ὅμως...

Ἐκείνη. *Γέρνει τὸ κεφάλι της ὅλο καὶ πιὸ χαμηλά.*

Ἐκεῖνος.—Ἂς λείψουνε τὰ ὅμως, καὶ τράβα στὸ διάβολο. Εἶσαι ἠλίθιος. Δὲν ξέρεις τὴ γυναίκα σου, παρὰ

Ὁ ἄντρας.— Μὰ γιατὶ νὰ μὴ θέλεις νὰ μοῦ ἀνοίξεις;

Ἐκεῖνος.—Ἄκου! Μποροῦσα νὰ φαντασθῶ πὼς εἶσαι γάϊδαρος, ὅμως ποτὲ δὲ σκέφτηκα πὼς μποροῦσες νἆσαι τόσο ἀδιάκριτος. Φύγε, γιατὶ ἀλλοιώτικα θ' ἀνοίξω τὴν πόρτα καὶ θὰ σὲ περιλούσω μὲ κρύο νερό. Ἂν θέλεις νἆσαι γελοῖος, νὰ γίνεις ὁλότελα.

Ὁ ἄντρας.—Παράξενο... Μ' ἔπεισες... Πραγματικὰ πολὺ ἄσχημα χαραχτήρισα τὴ γυναίκα μου.

Ἐκεῖνος.— Καλὰ ποὺ τὸ κατάλαβες.

Ὁ ἄντρας.—Ἀλήθεια, δὲν τὸ σκέφτηκα πὼς εἶναι μητέρα τῆς μικρούλας μου... Καὶ τὸ ξενοδοχεῖο σου βέβαια δὲν κάνει γιὰ νὰ δεχτεῖ κανεὶς μιὰ καθὼς πρέπει γυναίκα.

Ἐκεῖνος.— Σὲ παρακαλῶ, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ σ' ἐνδιαφέρει!

Ὁ ἄντρας.— Παιχνιδιάρη! Τσίμπησε τὴν συντρόφισσά σου...

Ἐκεῖνος.— Ξεκουμπίδια! Μὴ λὲς βρωμόλογα.

Ὁ ἄντρας.— ... καὶ ἔλα αὔριο νὰ φᾶμε.

Ἐκεῖνος.—Ὣς αὔριο εἶναι πολὺ ἀργά. Πρέπει νὰ λογαριαστῶ μαζί σου σήμερα τὸ βράδι.

Ὁ ἄντρας.— Σὲ καλό σου. Ἂς γίνη ἔτσι. Θὰ ψήσω ἀρνὶ γιὰ νὰ ὑποδεχτῶ τὸν ἄσωτο γιό.

Ἐκεῖνος.— Κ' ἐγὼ θὰ φέρω πεπόνι καὶ σαμπάνια.

Ὁ ἄντρας.— Πεπόνι; Καὶ ποῦ θὰ βρεῖς πεπόνι τώρα;

Ἐκεῖνος.— Αὐτὸ εἶναι δικός μου λογαριασμός.

Ὁ ἄντρας.— Περίφημα! Λατρεύω τὸ πεπόνι καὶ δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς οἱ Γάλλοι τὸ τρῶνε μὲ πιπέρι καὶ ἁλάτι. Γειά σου!

Ἐκεῖνος.— Γειά σου.

(Ἡσυχία. Ἐκεῖνος καὶ ἐκείνη τεντώνουν τ' αὐτιά τους).

Ὁ ἄντρας *(ξαναχτυπᾷ τὴν πόρτα).*— Ἀλλό;

Ἐκεῖνος.—Ποιὸς εἶνε;

Ὁ ἄντρας.—Ἐγὼ εἶμαι. Ἀκόμα ἐγώ.

Ἐκεῖνος.—Τί θέλεις πάλι;

Ὁ ἄντρας. — Ἄκου! Σὲ παρακαλῶ πολὺ μὴ σοῦ καπνίσει νὰ διηγηθεῖς ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορία τίποτα στὴ γυναίκα μου.

Ἐκεῖνος.—Δέχομαι. Τώρα δὲ θὰ μιλήσω. Καμμιὰ φορὰ ὅμως, σὰ μοῦ δοθεῖ εὐκαιρία..

Ὁ ἄντρας.— Καλά, καλά... Θὰ τὸ ποῦμε... Φεύγω.

Ἐκεῖνος.— Καλὴ στράτα.

(Ἡσυχία. Ἐκεῖνος πλησιάζει τὸ παράθυρο καὶ κοιτάζει κάτω ἀπὸ τὴν κουρτίνα. Ἐκείνη ἀρχίζει βιαστικὰ νὰ ντύνεται).

Ἐκεῖνος.— Νάτος, νάτος. Πέρασε περήφανα στὸν ἀντικρυνὸ δρόμο. Οὔτε ποὺ γύρισε νὰ κυττάξει στὸ παράθυρο. Καπνίζει. Μὲ εὐκινησία νέου ἐλέφαντα πήδηξε στὸ τράμ. Τζζζ *(μιμεῖται τὸν ἦχο τοῦ τράμ).* Ἔφυγε... Οὔφ. Δόξα τῷ Θεῷ! *(Καθίζει στὸ ντιβάνι καὶ σκουπίζει τὸν ἱδρῶτα ἀπὸ τὸ μέτωπό του μὲ τὸ μαντηλάκι).* — Λοιπόν... λοιπόν... εἶσαι ἕτοιμη;

Ἐκείνη. *Σωπαίνει κουμπώνοντας τὰ τελευταῖα κουμπιά.*

Ἐκεῖνος.— Τρόμαξες; Ναί; Γιατὶ σωπαίνεις;

Ἐκείνη. *Μπρὸς στὸν καθρέφτη βάζει τὸ καπέλλο της.*

Ἐκεῖνος.— Πότε λοιπὸν θὰ ἰδωθοῦμε πάλι;

Ἐκείνη. *Βάζει τὸ παλτό της.*

Ἐκεῖνος.— Δὲν καταλαβαίνω... Τί συμβαίνει;

Ἐκείνη *(ξερὰ καὶ ἐπιβλητικά).*—Ἄνοιξε τὴν πόρτα.

Ἐκεῖνος *(σὰν φταίχτης).*—Μὰ τί ἔπαθες;

Ἐκείνη. *Τὸν φτύνει κατάμουτρα καὶ φεύγει.*

Ἐκεῖνος *(κατόπι της).*— Μά, ἄκουσε... Στάσου... *(Ἡσυχία).* Δὲν καταλαβαίνω τίποτα.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ ρούσικο
Χασίκλειας ΓΕΩΡΓΑΛΑ

ΠΟΙΗΣΗ

Εἰδύλλιο.

Φῶς ἀσημὶ τοῦ διάσελου τὰ μαῦρα πεῦκα ζώνει.
Τρέμει τ' ἀστέρι τῆς Αὐγῆς καὶ παίρνει νὰ θαμπώνῃ.
Δαδί, ποὺ καίγεται στὴ στιά, τὴν εὐωδιά του χύνει.
Σκεβρὴ μιὰ πόρτα ἀνοίγοντας, γλυκὸ τρίξιμο ἀφίνει.
Λεβεντονιός, μὲ τὸ τσαπὶ στὸ ὦμο του, προβαίνει.
Τὸν προβοδάει σεμνὴ κυρὰ μαντηλοφορεμένη.
— «Μάννα μου, καλὸ βράδυ» ὁ νιός καὶ ξεκινάει μὲ χάρη.
Κι' ἀπ' τὸ κατώφλι: — «Ὥρα καλή, χρυσό μου παλληκάρι».
Ρόδινο φῶς τοῦ διάσελου τώρα τὰ πεῦκα ζώνει.
Δαλοῦν τοῦ κάμπου οἱ πετεινοὶ καὶ γλυκοξημερώνει.

Ν. ΧΑΝΤΖΑΡΑΣ

ΚΑΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Π. ΠΡΕΒΕΛΑΚΗ:

Ἔκθεση Ζωγραφικῆς καὶ Γλυπτικῆς

ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΟΜΑΔΙΚΗ αὐτὴ ἔκθεση, ποὺ μᾶς παρουσιάζει τὰ ἔργα τῶν ζωγράφων Ἀ. Ἀστεριάδη, Σ. Βασιλείου, Δ. Βιτσώρη καὶ τῶν γλυπτῶν Γ. Ζογγολόπουλου καὶ Κ. Παπαχριστόπουλου, εἶναι, ὅπως κάθε ὁμαδικὴ ἔκθεση τέχνης, μιὰ πράξη κοινῆς ὠφελείας. Στὴν Ἑλλάδα, ὅπου δὲν ἔχει κανεὶς συχνὰ τὴν εὐκαιρία νἀντικρύζει συγκεντρωμένα τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ἡ καλλιέργεια τῆς ὅρασης τοῦ κοινοῦ μὲ τὴν ἄμεση αὐτὴ καὶ παραστατικὴ διδασκαλία εἶναι μιὰ ἐνέργεια εὐγενικῆς σκοπιμότητας. Τὸ κανονικὸ ὅραμα τοῦ κόσμου, ποὺ παρεμβαίνει ἀνάμεσα στὸ ἔργο τῆς τέχνης καὶ στὰ μάτια τοῦ βέβηλου, εἶναι μιὰ εἰκόνα ποὺ πρέπει νὰ λείψει, γιὰ νἀποκατασταθεῖ μιὰ πραγματικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ ζωγράφου. «Ἄλλο πρᾶμα εἶναι νὰ βλέπεις κι ἄλλο νὰ ζωγραφίζεις», ἔχει πεῖ ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους σύγχρονους ζωγράφους. Εὐτυχῶς, στὴν Ἑλλάδα ἡ πλειονότητα, μὲ τὸ νἄχει μείνει ἀμύητη στὴν καλλιτεχνία τοῦ παρελθόντος, ἔρχεται σήμερο νὰ χαρεῖ τὴ σύγχρονη τέχνη δίχως αἰσθητικὲς προλήψεις καὶ μὲ τὸ ἐνδιαφέρο ποὺ δημιουργεῖ κάθε καινούριο. Οἱ χειραφετημένοι ἀπὸ τὴν παλιὰ αἰσθητική, οἱ ἀπελεύτεροι τοῦ παρελθόντος, θάχουνε πάντα τὴν ὅραση πολὺ λιγώτερο παρθένα ἀπὸ τοὺς νέους ποὺ πλημμυρίσαν προχτὲς τὸν «Παρνασσὸ» καὶ σήμερα τὴν «Αἴθουσα Στρατηγόπουλου».

Γιὰ νὰ μεταφέρουμε τοὺς γενικοὺς αὐτοὺς στοχασμοὺς μέσα στὰ πράματα, δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ σταθοῦμε μπροστὰ στὸ Ζάππειο τοῦ κ. Βασιλείου. Στὸν πίνακα αὐτό, ὅπου ἕνα μεγάλο κομμάτι πραγματικότητα ἔχει ὀργανωθεῖ κι ἀποδοθεῖ ζωγραφικά, ἡ παλιὰ αἰσθητικὴ θὰ γύρευε νὰ βρεῖ τὴν ἀκρίβεια τῆς γεωμετρικῆς κι ἀτμοσφαιρικῆς προοπτικῆς, τὴν ἀνατομία, τὸ τοπικὸ χρῶμα κι ὅλους κείνους τοὺς ὅρους τῆς ἀκαδημαϊκῆς τελειότητας ποὺ διδάσκουνε στὶς σχολὲς τῶν καλῶν τεχνῶν. Κατὰ τὴ λογικὴ αὐτή, τὸ ἔργο θἄβγαινε βέβαια ἄχρηστο κι ὁ ἄμοιρος δημιουργός του ἕνας φτηνὸς μπογιατζῆς. Ὅμως τὰ πράματα δὲν εἶναι ἔτσι! Πρὶν καὶ παρὰ τὴν ἐπίσημη διδασκαλία, ἀπὸ χρόνους ἀμνημόνευτους, ἡ ποιότητα τοῦ ἔργου τῆς τέχνης ἐξαρτᾶται ἀπὸ νόμους διαφορετικούς, εὐτυχῶς ἀκωδικοποίητους, κι ἀπὸ τὸν ἀστάθμητο κι ἀδιαφοροποίητο κεῖνο παράγοντα ποὺ δημιουργεῖ τὸ κλῖμα τῆς ποίησης. Αὐτὸ θὰ πασκίσουμε νἀποδείξουμε μπροστὰ στὸ ἔργο.

Γιὰ τὸν κ. Βασιλείου, ἡ «μητρικὴ γλῶσσα» τῆς ζωγραφικῆς εἶναι τὸ χρῶμα, καὶ καθετὶ ποὺ τείνει νὰ τὸ ἀντικαταστήσει καὶ νὰ χαλαρώσει τὴ δύναμη τῆς ἐνέργειάς του ἀντίκειται στὸ φυσικὸ νόμο τῆς τέχνης αὐτῆς. Αὐτὸ ποὺ ὁ κολορίστας βλέπει δὲν εἶναι τὸ φῶς κι ὁ ἥσκιος, δηλαδὴ τὸ ἐφφὲ κ' οἱ «ἀξίες», παρὰ τὸ χρῶμα καὶ μόνο τὸ χρῶμα. Ἂν χρωματίσει μ' ἔνταση κι ἀκρίβεια, ἂν οἱ χρωματικὲς σχέσεις ποὺ θὰ δημιουργήσει εἶναι ἁρμονικές, τὸ πρόβλημα τοῦ τόνου καὶ τὸ πρόβλημα τῶν ἀξιῶν θἆναι σύγκαιρα λυμένο. Τὸ ἀντικείμενό του παίρνει σημασία κι ἀποχτᾷ χαραχτῆρα ὄχι μὲ ἄλλο μέσο πάρεξ τὸ χρῶμα. Οἱ θεμελιώδεις ἀξιώσεις τῆς τέχνης του εἶναι: 1) Νὰ ὀργανώσει τὸ χρῶμα τοῦ πίνακα. 2) Νὰ δημιουργήσει τὰ δευτερεύοντα ἁρμονικὰ πεδία ποὺ θὰ ζωογονήσουν τὴν ἐπιφάνεια στὶς λεπτομέρειές της. 3) Νὰ σχεδιάσει ἐλλειπτικά, δηλαδὴ ἐκφραστικά.

Ξεχωρίζοντας ἔτσι μέσα στὸ ἔργο τοὺς ὅρους τῆς ποιητικῆς του, δὲν ἀποβλέπω μονάχα σὲ μιὰ πράξη δικαιοσύνης, παρὰ καὶ σὲ μιὰ μέθοδο ποὺ μοῦ φαίνεται ἐπιταχτικὴ ὅταν ἔχεις νὰ κάμεις μ' ἕνα γνήσιο καλλιτέχνημα κι ὄχι μ' ἕνα pastiche. Μένει ἀκόμα νὰ δοῦμε ἴσαμε ποιὸ βαθμὸ πραγματοποιήθηκε ἡ φιλοδοξία τοῦ ζωγράφου. Τὰ εἰδικὰ καὶ πρόσθετα προβλήματα ποὺ εἶχε ὁ κ. Βασιλείου νὰ λύσει μέσα στὸ Ζάππειό του εἴταν πῶς νὰ στήσει δίχως βάρος τὶς λευκὲς κολόννες τοῦ μεγάρου, πῶς νὰ τοποθετήσει τὴ λευκὴ κηλίδα τοῦ Σταδίου χωρὶς νὰ βλάψει τὴ χρωματική του οἰκονομία, πῶς νἀλαφρώσει τὴ μᾶζα τοῦ Ὑμηττοῦ ποὺ τοῦ φράζει τὸ βάθος τῆς εἰκόνας, πῶς νὰ ἑρμηνεύσει τὸ πλῆθος, νὰ διατηρήσει τὸ χαραχτῆρα στὶς λεπτομέρειες, νἆναι σαφὴς καὶ νὰ μείνει ἐλλειπτικός, καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, πῶς νὰ ἐκφράσει τὴν ψυχὴ καὶ τὴ γοητεία τοῦ πνευματικώτερου κ' ἐνδοξώτερου τοπίου τῆς γῆς.

Ἕνας ζωγράφος ποὺ πιάνεται μὲ τὶς δυσκολίες αὐτὲς θὰ πεῖ πὼς τὶς ἔχει κι ὅλα ἀντικρύσει καὶ μισολύσει μέσα στὸ πνεῦμα του, καὶ τοῦτος ὁ ἔπαινος ἀξίζει σίγουρα στὸν κ. Βασιλείου. Δυστυχῶς ἡ ὕλη εἶναι κουφή, la materia e sorda, κατὰ τὸ λόγο τοῦ Δάντη, καὶ τὸ πνεῦμα δὲν κατορθώνει πάντα νὰ τῆς ἐπιβάλει τὶς ἰδεώδεις σχέσεις ποὺ συνέλαβε. Ὑπάρχει ἐδῶ μιὰ ἀσυνάφεια στὰ στοιχεῖα τῆς σύνθεσης, μιὰ ἀταξία στὸν τρόπο τοῦ βλέπειν καὶ στὸ γραφικὸ χαραχτῆρα, μ' ἕνα λόγο, λείπει ἡ κυρίαρχη ἑνότητα ποὺ θὰ χάριζε στὸν πίνακα τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιβίωσης. Ἀλλ' ἂν μὲ τὸν τρόπο τοῦτο κρίνουμε τὴ θαυμαστὴ αὐτὴ ἐπιχείρηση, δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ ὑποτεθεῖ πὼς παραγνωρίζουμε τὶς δυσκολίες της, οὔτε τὸ ζῆλο ποὺ κίνησε τὸ ζωγράφο, οὔτε τὰ λαμπρὰ δῶρα τοῦ ἀθεντικοῦ τούτου τάλαντου, ποὺ ἀξίζει νὰ τὸ ἐρευνήσουμε πιὸ βαθιὰ καὶ νὰ τὸ γνωρίσουμε καλήτερα.

Ὁ κ. Βασιλείου εἶχε τὴ ζηλευτὴ τύχη νὰ συμπληρώσει τὴ μάθηση ποὺ ἔλαβε στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν στὴν Παπαστράτειο Σχολή, ὅπου τόνε καλέσανε νὰ διδάξει τὰ παιδιά. Ἀπὸ δάσκαλος ἔγινε μαθητὴς (αὐτὸ δὰ τὸ ἀποδείχνει τὸ βιβλίο τὰ «Παιδικὰ Σχέδια» ποὺ ἐξέδωσε μὲ τὸν Ἀστεριάδη!), κ' ἡ ψυχή του ξανάβρε τὴ δροσιὰ καὶ τὴν παρθενία ποὺ δὲν πρόλαβε νὰ ξηράνει ἡ θητεία του στὴν ἀκαδημία. Μιὰ παιδικὴ ὅραση συλλαβαίνει λοιπὸν ἐδῶ μὲ εἰδωλολατρικὸ πάθος γιὰ τὴ λεπτομέρεια ὅλα τὰ ἐπεισόδια τοῦ πίνακα κ' ἐγκαθιστᾷ μέσα στὸ χῶρο δίχως καμιὰν ἱεραρχία παιδιά, παιγνίδια, ἀγάλματα, καρροτσάκια, τσολιάδες καὶ μπαλόνια, μὲ φυσικότητα λυτρωμένη ἀπὸ κάθε στόμφο καὶ μονάχα γιὰ τὴν εὐχαρίστηση τοῦ ματιοῦ. «Καλλιτέχνης, ἔλεγε ὁ Γκωτιέ, εἶναι κεῖνος ποὺ πιστεύει στὴν ὕπαρξη τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, σὰν τὸ παιδὶ ποὺ θέλει νὰ πιάσει τὴν ἀχτίνα ποὺ πέφτει πάνω στὴν κούνια του». Παιδὶ λοιπὸν καὶ καλλιτέχνης ὁ κ. Βασιλείου, δηλαδὴ προικισμένος ἀπὸ τὴν ἱκανότητα τῆς σύλληψης κι ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς διείσδυσης, μεταφέρει στὸν πίνακά του τὴν πραγματικότητα, ἀποδείχνοντας ἀκρίβεια καὶ πνεῦμα στὴν παρατήρηση, κατανόηση στὴν παραμόρφωση, ἐφευρετικότητα στοὺς συνδυασμοὺς καὶ στὶς στάσεις, κι ὅλα αὐτὰ μέσα σ' ἕνα χρῶμα ζωηρὸ καὶ συνάμα ἁρμονικὸ καὶ μέσα σὲ μιὰ σύνθεση πλούσια σὲ ζωγραφικὰ εὑρήματα. Λίγοι πίνακες κάνουνε τὀμάτι τόσο περίεργο γιὰ νὰ τοὺς ἐξερευνήσει. Ἡ αὐτοπροσωπογραφία του κ' οἱ προσωπογραφίες τῶν συναδέλφων καὶ ἀδελφοποιτῶν του Ἀστεριάδη καὶ Βιτσώρη ποὺ ἔχωσε στὴν κάτω δεξιὰ γωνιὰ τοῦ πίνακα, εἶναι μιὰ πρόσθετη ἔξαρση τοῦ παιδικοῦ τούτου πνεύματας καὶ συνάμα μιὰ ζωγραφικὴ ἐπιτυχία, γιὰ τὸ χαρακτῆρα τῶν προσώπων καὶ τὴν ἁπλότητα τῶν μέσων. Ἡ συνήθεια τῶν ζωγράφων τῆς Ἀναγέννησης νὰ διακηρύσσουν τὴν πατρότητα τοῦ πίνακα καὶ τὴν περηφάνεια τους μὲ τὴν αὐτοπροσωπογράφησή τους μέσα στὶς προσφιλέστερες συνθέσεις τους ἀναβιώνει ἐδῶ, ἀλλὰ ἀπὸ ἕνα ἀθῶο πνεῦμα, θἄλεγες, παιδικῆς πονηρίας.

Ὅσα ἔχω πεῖ ἴσαμε τώρα γιὰ τὴν παιδικότητα τοῦ κ. Βασιλείου θἄκαμαν ἴσως τὸν ἀναγνώστη νὰ μαντεύσει τὴ συγγένεια τοῦ ζωγράφου μὲ τοὺς «μικροὺς Φλαμαντούς», ποὺ ἀποδείξαν κι αὐτοὶ τὴν ἴδια στάση ἀντίκρυ στὸν αἰσθητὸ κόσμο, καὶ ξέχωρα μὲ τὸν Μπρέγκελ τὸν Παλαιὸ (1526-1569). Μὲ τὸ ἔργο τοῦ τελευταίου τούτου ζωγράφου, ὁ κ. Βασιλείου εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωριστεῖ κατὰ τὴν πανηγυρικὴ καὶ συνολικὴ ἔκθεση ποὺ ἔγινε πρὶν λίγα χρόνια στὴν Ἀμβέρσα, καὶ στὸ πνεῦμα του ἀπόμεινε ἀλησμόνητη ἡ ζωηρὴ κείνη ἐντύπωση. Ἡ ἀγάπη ποὺ φανερώνει σήμερα ὁ ζωγράφος μας γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πλῆθος· ὁ τρόπος ποὺ τὸ ἑρμηνεύει καὶ τὸ τοποθετεῖ μέσα στὸ πραγματικὸ τοπίο (Ζάππειο, ἀκουαρέλες: Τὸ Γαϊτανάκι, Τὸ Σχολεῖο)· ὁ πίνακας Τὸ Γιαπί, ποὺ εἶναι μιὰ ἐξανθρώπιση, μιὰ μεταγραφὴ κατὰ τρόπο οἰκειότερο, τοῦ Πύργου τῆς Βαβὲλ τοῦ ἔνδοξου Φλαμαντοῦ· τέλος τὰ λεπτὰ κι ἀψηλόφυλλα δέντρα τῆς εἰσόδου τοῦ Ζαππείου ποὺ τὰ βρίσκουμε μέσα στὴ Σφαγὴ τῶν ἀθώων (Βιέννη, 1563)—ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦνε σήμερα συγκινητικὰ τὴν ἐπίδραση, πάνω ἀπὸ χρόνο καὶ τόπο, τοῦ μακρινοῦ δασκάλου στὸν Ἕλληνα ζωγράφο.

*

Τὸ αἴστημα τῆς παιδικότητας ποὺ ἀποδείχνει ὁ κ. Βασιλείου ὑψώνεται σὲ δύναμη μέσα στὸ ἔργο τοῦ κ. Βιτσώρη καὶ γίνεται ἔκσταση. Ἡ στάση τῶν δύο ζωγράφων ἀντίκρυ στὰ πράματα εἶναι ταυτόσημη, ἀλλὰ διαφέρει σ' ἔνταση. Πάνω στὸ σημεῖο αὐτὸ θἄθελα πολὺ νὰ ἐπεχταθῶ γιὰ νἀποδείξω πὼς ἐδῶ βρίσκεται ἡ θεμελιώδης ἀρετὴ τοῦ καλλιτέχνη, στὸ σάστισμα ποὺ δοκιμάζει μπρὸς στὸ ἀντικείμενο, καὶ νὰ καταλήξω στὸν ἀπαράμιλλο κεῖνον ὁρισμὸ κατὰ τὸν ὁποῖο τέχνη εἶναι ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θαυμασμοῦ μας. Ὀφείλω, ὡστόσο, νὰ γυρέψω τὴν ἔκσταση αὐτὴ στὸ αἰσθητό της φανέρωμα καὶ νὰ μιλήσω γιὰ τὴν τεχνικὴ ποιότητα τοῦ ἔργου. Εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι, αὐτὴ εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς τέχνης, αὐτὴ εἶναι τὸ σῶμα (κι ἄλλο δὲν ὑπάρχει!) ὅπου θὰ πιαστεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη. Οἱ καλύτερες προθέσεις καὶ τὰ πιὸ εὐγενικὰ ὄνειρα δὲ λογαριάζονται γιὰ τὴν τέχνη, παρὰ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ ἐγκαταλείψουνε τὴ συνείδηση τοῦ τεχνίτη καὶ γίνουνε πρᾶγμα.

— Γ. Ζογγολοπούλου: Κεφάλι τοῦ Δ. Β.

Εὐτυχῶς μέσα στὴ ζωγραφικὴ τοῦ κ. Βιτσώρη διαπιστώνεις χωρὶς δυσκολία αὐτὸ ποὺ οἱ αἰσθητικοὶ ὀνομάζουν ὁμοφωνία τοῦ περιεχόμενου καὶ τῆς μορφῆς, μπορεῖς συνεπῶς νὰ μιλήσεις γιὰ τὴν τεχνικὴ ἀρετὴ τοῦ ἔργου χωρὶς νὰ παραμελήσεις τὴν ψυχὴ ποὺ τοὔδωσε τὴ ζωή. Ἡ λαμπρὴ αὐτὴ ζωγραφικὴ ἰδιοσυγκρασία κατάχτησε ἀπὸ νωρὶς τὰ μέσα της, δημιούργησε μιὰν παλέττα κ' ἐπινόησε μιὰν ἁρμονική, κ' εἶναι χαρὰ τὸ νἄχεις παρακολουθήσει τὰ στάδια τῆς ἐνηλικίωσής της. Ὁ πυρετὸς κ' ἡ ρομαντική, ἡ σχεδὸν παθολογικὴ κατήφεια ποὺ φανέρωνε τὸ παλαιότερο ἔργο τοῦ κ. Βιτσώρη δίνουν ἐδῶ τὴ θέση τους σὲ ἠρεμώτερα αἰστήματα, καὶ τὸ δρόμο αὐτὸ ἔχει ἀκολουθήσει κ' ἡ γλῶσσα τοῦ χρώματος. Ἡ βαφὴ ἔχει γίνει καθάρια, ὁ τόνος νωπότερος, ἡ γενικὴ τοναλιτὲ φωτεινότερη καὶ συχνὰ ἀσημένια. Οἱ πίνακες Βαριετὲ κ' Ἕνας τύπος ἀνήκουν στὴν ψυχικὴ κατάσταση ποὺ θεωρῶ προγενέστερη κ' εὔχομαι νἆναι ξεπερασμένη ἀπὸ τὸ ζωγράφο. Τὸ Λιμανάκι, ἡ Ἀθῆνα, τὸ Κοριτσάκι, τὸ Πορτραῖτο τῆς δίδας Β. κ.λ.π. ἀποκαλύπτουν ἀντιθέτως μιὰν αἰσιόδοξη σύλληψη τῆς ζωῆς κ' εὐαγγελίζονται, μέσα σὲ μιὰν ἀνοιξιάτικη ἀτμόσφαιρα καὶ σ' ἕναν οὐρανὸ πλυμένο θαρρεῖς ἀπὸ τὴ βροχή, τὴν αὐριανὴ εὐφορία. Ὁ ζωγράφος ποὺ εἰκονογράφησε στὸ παρελθὸν ἕνα μέρος ἀπὸ τὶς ἀνησυχίες τῆς νεότητας ὑπόσχεται νὰ ἐκφράσει στὸ μέλλον τὶς καταστάσεις μιᾶς ὥριμης συνείδησης.

Ἡ γαλήνευση αὐτὴ πρὸς τὴν ὁποία τείνει ὁ κ. Βιτσώρης εἶναι ἡ ἔμφυτη ἀρετὴ τοῦ κ. Ἀστεριάδη. Τὰ τοπία καὶ τὰ πορτραῖτα ποὺ ἐκθέτει παρουσιάζουνται μὲ μιὰ περίεργη ἀταραξία, μὲ μιὰν equitas animæ ἀσυνήθιστη στὰ χρόνια μας, κ' εἶναι κανεὶς νἀπορεῖ πῶς βρέθηκε τόση γαλήνη σὲ μιὰ νεανικὴ καρδιά. Τὸ τοπίο καὶ τὰ πρόσωπα εἶναι ἐδῶ ἥρεμα, τὸ χρῶμα ἐνεργεῖ μὲ ἁβρότητα, καὶ τὸ φῶς σὰ νὰ τὄχει ἀπαλύνει ἡ πρωϊνὴ πάχνη. Ὁ Κάμπος τῆς Φλώρινας συνοψίζει, γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, τὶς ἀρετὲς αὐτὲς τοῦ ζωγράφου κι ἀποτελεῖ ἕνα πραγματικὸ «τοπίο τῆς ψυχῆς». Παρὰ τὴν ψυχρότητα τῆς πρώτης ἐντύπωσης, ὁ πίνακας αὐτὸς εἶναι μιὰ πνευματικὴ δημιουργία ποὺ κερδίζει ὁλοένα κάτω ἀπὸ τὸ μάτι. Ὡς ζωγραφικότερο ἀκόμα ἐπιθυμῶ νὰ ξεχωρίσω τὸ Λιμανάκι, ἔργο ἁβρὸ στοὺς τόνους, εὐγενικὸ καὶ προικισμένο μὲ μιὰ λεπτὴ δύναμη ὑποβολῆς. Τὸ αἴστημα τῆς πλαστικότητας ποὺ συγκροτεῖ καὶ πνευματοποιεῖ τὰ στοιχεῖα τοῦ τοπίου αὐτοῦ εἶναι κάτι ἀξιοθαύμαστο. Μὲ τὴν ἴδια θέρμη ἔχω νὰ μιλήσω καὶ γιὰ τὴν ἀκουαρέλα Κορίτσι στὸ ὕπαιθρο, ὅπου ὁ κ. Ἀστεριάδης ἔχει σχεδιάσει καὶ πλάσει πρόσωπο, ροῦχο καὶ μπράτσα μ' ἕναν τρόπο ποὺ θὰ τόνε ζήλευε κάθε ζωγράφος. Στὰ ὑπόλοιπα πεντέξη ἔργα, ὁ βαθμὸς τῆς τελειότητας εἶναι ἄνισος, καὶ τὸ χρῶμα παρουσιάζεται κάπου μὲ μιὰ δυσάρεστη μονοτονία καὶ ψυχρότητα. Δὲ μοῦ ἀρέσει ὡς πλαστικὴ μορφὴ ἡ δεύτερη Προσωπογραφία κοριτσιοῦ, παρὰ τὴν ἰσχυρή της πνευματικότητα, καὶ στὶς Στῆλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς δὲ βρίσκω συνάφεια στὰ ἐπίπεδα, οὔτε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρο στὸ χρωματισμό.

*

Ἡ γλυπτικὴ τῶν κ.κ. Ζογγολόπουλου καὶ Παπαχριστόπουλου θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ καταλάβει στὴν κριτική μου περισσότερο χῶρο ἀπ' ὅσο εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ τῆς ἀφιερώσω. Τὰ δυὸ αὐτὰ τάλαντα παρουσιάζονται μὲ τὶς μεγαλύτερες ὑποσχέσεις, καὶ θἄπρεπε νὰ τὸ ἀποδείξει κανεὶς διεξοδικά, μελετώντας τὰ χαρίσματα τοῦ καθενός, τὰ τόσο κοινὰ καὶ συνάμα τὰ τόσο ἀνόμοια. Ὁ κ. Ζογγολόπουλος, ὅπως τὸ μαρτυροῦνε τὰ λίγα σχέδια ποὺ ἐκθέτει, εἶναι ἕνας λαμπρὸς σχεδιαστής, ποὺ τὴν ἱκανότητά του αὐτὴ τὴν ἐφαρμόζει καὶ στὴ γλυπτική. Ἕνα μάτι σχεδιαστῆ, ἕνα μάτι ὁπλισμένο θαρρεῖς μὲ φακό, μελετᾷ καὶ συλλαβαίνει μ' ἔνταση καὶ μ' ἀκρίβεια ἴσαμε τὰ μικρότερα ἐπεισόδια τῆς φόρμας. Δυστυχῶς, ἡ ἀρετὴ αὐτὴ (πρβλ. Κεφάλι τοῦ Δ.Β.), μεταφερμένη στὴ γλυπτική, ζημιώνει τὸ μνημειῶδες καὶ δὲν ἐξαγοράζει τὴν περιληπτικὴ νόηση τοῦ ἀντικείμενου, ποὺ ὁ ἴδιος ὁ κ. Ζογγολόπουλος ἀποδείχνει κάπως στὸ Γυμνό του καὶ περισσότερο στὸ γυναικεῖο Κεφάλι (δεξιὰ στὴν εἴσοδο), ὅπου ἕνας ἀέρας ποίησης ἐξευγενίζει μιὰν ἀληθινὰ γλυπτικὴ δημιουργία.

Τὴ μνημειώδη σύλληψη ποὺ ξαστόχησε ἡ εὐαίσθητη αὐτὴ καὶ καλλιεργημένη ὅραση, τὴν ἔχει πετύχει μ' ἕνα αὐθόρμητο τρόπο ποὺ ἐπιβάλλεται ὁρμητικὰ στὸ πνεῦμα ὁ κ. Παπαχριστόπουλος στὸ Κεφάλι τοῦ Μητρόπουλου. Θὰ εὐχότανε κανεὶς νἄχει συχνὰ τὴν εὐκαιρία νὰ θαυμάζει τόσο ἀνεπιφύλαχτα μιὰν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ἀλλ' ἂν εἶναι κανεὶς νὰ θαυμάζει τὴν εὐτυχία τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἄλλο τόσο εἶναι νἀπορεῖ πῶς τὸ Κεφάλι τῆς Βαρώνης Μάρτερερ βγῆκε ἀπὸ τὰ ἴδια τοῦτα χέρια. Στὸ Κεφάλι τοῦ Μ., ὁ γλύπτης εἶχεν ἀποδείξει ἕναν τρόπο διείσδυσης ὁρμητικὸ καὶ σχεδὸν ζωϊκό. Στὸ Κεφάλι τῆς Β.Μ., τὸ ὄργανό του εἶναι μιὰ λεπτὴ εὐαισθησία, μιὰ στάση θἄλεγες ρεμβασμοῦ, πού, ἐγὼ τοὐλάχιστο, ὁμολογῶ πὼς δὲ θὰ τὴ μάντευα μέσα στὸν κ. Παπαχριστόπουλο. Ἡ διπλὴ αὐτὴ ὄψη τοῦ γλυπτικοῦ τούτου τάλαντου δὲ θἄπρεπεν, ὡστόσο, νὰ μᾶς ξαφνίζει διόλου. Ἂν καλλιτέχνης εἶναι, κατὰ τὸν ὁρισμὸ ποὺ δώσαμε παραπάνω, κεῖνος ποὺ πιστεύει στὴν ὕπαρξη τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, καλλιτέχνης εἶναι γιὰ τὸν ἴδιο τοῦτο λόγο κι ἄλλον ἕνα, κεῖνος ποὺ κάθε ὄψη τῆς πραγματικότητας τὴν ἀναπαράγει ἐντός του μὲ τὴ βοήθεια τῆς ἐσωτερικῆς ἐκείνης μιμικῆς ποὺ ἀποτελεῖ τὴ θεμελιώδη κι ἀναντικατάστατη ἀρετὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ καλλιτέχνη. Οἱ ἀναρίθμητες ὄψεις τῆς πραγματικότητας, μεταφερμένες στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης καὶ βεβαιωμένες κατὰ τὸ δικό τους νόημα, δὲν κάνουν παρὰ νὰ πιστοποιοῦν τὴν ὕπαρξη τῆς μυστηριώδους ἐκείνης συμπάθειας μεταξὺ τοῦ καλλιτέχνη καὶ τοῦ ἀντικειμένου του, τῆς ἀνέκφραστης ἐκείνης ἀλληλοπλημμύρας ποὺ κάνει τὸν προνομιοῦχο ἄνθρωπο παιδὶ καὶ πουλὶ καὶ λουλοῦδι κι ἀγάννελο.

Η ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΚΗΣ ΟΡΧΗΣΤΡΑΣ

ΤΗΝ ΣΤΙΓΜΗΝ ποὺ ἡ Ροζὲτ Ἀντάϋ πετοῦσε ὁλοταχῶς γιὰ τὴ Βιέννη γιὰ νά... προλάβῃ τὴν παράστασιν τοῦ Τριστάνου τοῦ Βάγνερ εἰς τὴν Κρατικὴν Ὄπεραν ποὺ ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τραγουδήσῃ, ὁ δαιμόνιος κ. Οἰκονομίδης ἔπειθε τὴν Βέρα Σβὰρτς νὰ μετάσχῃ ὡς σολὶστ εἰς τὴν λαϊκὴν συναυλίαν τῆς Ὀρχήστρας. Καὶ ἡ μεγάλη καλλιτέχνις, ἀφοῦ κανόνισε τηλεγραφικῶς καὶ τηλεφωνικῶς μὲ τὴν Πράγαν, τὴν Βιέννην καὶ τὸ Μόναχον τὰς ὑποχρεώσεις της, ἐδέχθη. Ἐδέχθη, φαντάζομαι, πρῶτον γιατὶ τῆς ἄρεσαν αἱ Ἀθῆναι καὶ δεύτερον γιατὶ ἤθελε νὰ δείξῃ στὸ κοινόν μας, ποὺ τὴν ὑπεδέχθη μὲ τόσην ἀχαρακτήριστη παγερότητα, ποία πραγματικῶς εἶναι. Εἶναι κρῖμα ὅτι τὰ «Ὀλύμπια» δὲν χωροῦσαν ἄλλον κόσμο. Εἶναι κρῖμα ὅτι δὲν κατώρθωσαν νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλες οἱ καθηγήτριες, οἱ δασκάλες καὶ οἱ μαθήτριες τραγουδιοῦ. Θὰ ἔπαιρναν ἕνα μάθημα ποὺ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἄλλη εὐκαιρία νὰ τὸ πάρουν μὲ τόσα λίγα λεφτά. Ἐτραγούδησε μὲ φωνητικὴ ἀρτιότητα μοναδικὴ καὶ μὲ τέχνη ποὺ πραγματικὰ καταπλήσσει. Εἶναι ἕνα καλλιτεχνικὸ φαινόμενο ἀντάξιο τῆς μεγάλης του φήμης καὶ σταδιοδρομίας. Καὶ τὸ κοινό, ἔστω καὶ λίγο καθυστερημένα, τὴν ἀποζημίωσε ζητώντας ἔξαλλο ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ καὶ συγκίνησι νὰ τραγουδήσῃ ἀκόμη. Στὶς ἄριες τῆς Ἐλισσάβετ ἀπὸ τὸν «Ταγχόϋζερ» καθὼς καὶ τῆς Ρέτζιας ἀπὸ τὸν «Ὀμπερὸν» τοῦ Βέμπερ ὑπῆρξε ὑπέροχη. Ἀλλὰ καὶ πόση χάρις, πόση εὐγένεια, πόση καλλιτεχνικὴ ἀνωτερότης στὸ τσιγγάνικο τραγούδι ἀπὸ τὸν «Καλλιόστρο» τοῦ Γιόχαν Στράους! Ὅσοι τὴν ἤκουσαν πρέπει νὰ θεωροῦνται εὐτυχεῖς καὶ εἶναι κρῖμα ὅτι ἡ Ἀντάϋ μᾶς ἔφυγε χωρὶς νὰ δώσῃ τὴν μάχη ποὺ μὲ τόσην ἱκανοποίησιν ἔδωκε ἡ Σβάρτς γιὰ νά... κατακτήσῃ τὸ Ἀθηναϊκὸν Κοινόν. Ἂς ἐλπίζουμε πὼς μπορεῖ κάποτε νὰ τὴν ξανακούσωμε.

Ἡ Vera Schwarz, ὑψίφωνος τῆς Κρατικῆς Ὄπερας Βιέννης καὶ Βερολίνου καὶ τῶν Festspiele Σάλτσμπουργ καὶ Μονάχου.

•

Ὁ κ. Οἰκονομίδης ἀγαπᾷ τὸν Μότζαρτ. Σπάνια ἀπὸ τὰ προγράμματά του λείπει ἔργο του. Ἔτσι καὶ στὴν συναυλία αὐτὴ μᾶς ἔδωκε μιὰ ἀρτία, ἐπιμελημένη καὶ λεπτὴ ἑρμηνεία τῆς εἰς σὸλ ἔλασσον συμφωνίας, τῆς συμφωνίας αὐτῆς ἡ ὁποία περιέχει τόσον αἴσθημα καὶ τόσην ἀνθρωπίνην ἀγωνίαν. Τὸ πρῶτον ἰδίως καὶ τὸ τέταρτον μέρος ἀπεδόθησαν λαμπρὰ ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας.

Ἀπὸ τὰ μουσικὰ ποιήματα κατὰ Μπαῖκλιν τοῦ Ρέγκερ, ὁ κ. Οἰκονομίδης διάλεξε ἀπὸ τὰ τέσσερα ποὺ περιέχει ἡ σουῖτα τὸν Βιολιστὴν ἐρημίτην καὶ τὸ Βακχικό. Τὸ πρῶτο βασίζεται κυρίως στὸ σόλο βιολί, τὸ μέρος τοῦ ὁποίου ἐξετέλεσε ὁ κ. Βολωνίνης ποὺ κυριαρχεῖ καὶ ὁδηγεῖ σχεδὸν τὴν ὀρχήστρα. Τὸ Βακχικό, ζωηρό, ὀργιῶδες σχεδόν, ἡ ὀρχήστρα τὸ ἀπέδωσε μὲ ἀκρίβεια καὶ πολὺ κέφι. Ἄλλως τε τὸ ζητεῖ καὶ ὁ τίτλος του. Ἡ συναυλία τελείωσε μὲ τὸ «Βὰλς τοῦ Δουνάβεως» τοῦ Γιόχαν Στράους.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΟΙ ΞΕΝΟΙ

Πρὶν τελειώσω τὸ σημείωμα αὐτὸ πρέπει νὰ πῶ ἀκόμη μερικὰ λόγια γιὰ τὴν πρόσκλησι τῶν ξένων καλλιτεχνῶν. Ἀκούστηκαν καὶ γράφτηκαν παράπονα καὶ συνετάχθησαν ἀκόμη καὶ διαμαρτυρίες, γιατὶ ὁ κ. Οἰκονομίδης διέπραξε τὸ ἔγκλημα νὰ καλέσῃ γιὰ τὴν ἐκτέλεσι τῶν «Παθῶν κατὰ Ἰωάννην» ξένους καλλιτέχνας. Αὐτὸ ἐθεωρήθη ἀσέβεια πρὸς τοὺς Ἕλληνας καλλιτέχνας. Ἐχαρακτηρίσθη ὡς ξενομανία καὶ ἐζητήθη νὰ κατοχυρωθοῦν τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Ἐλέχθη μάλιστα ὅτι τέτοιους, δηλαδὴ σὰν τὴν Σβάρτς, τὴν Ἀντάϋ καὶ τὸν τενόρον Ρέσλερ, ἔχουμε «μάτσο». Τὸ τελευταῖο δὲν θὰ τὸ συζητήσω, ἀπὸ ἀβρότητα πρὸς τοὺς Ἕλληνας καλλιτέχνας καὶ ὄχι ἀπὸ ξενομανία. Πρέπει ὅμως νὰ πῶ ἀνεπηρέαστα τὴν γνώμην μου. Ὁ κ. Οἰκονομίδης ἔκανε πολὺ καλὰ νὰ καλέσῃ, προκειμένου γιὰ μιὰ σοβαρὴ ἐκτέλεσι Μπάχ, ξένους καλλιτέχνας. Ὅταν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἔργον τοιαύτης σοβαρότητος καὶ ἐκτάσεως τοῦ μεγάλου διδασκάλου ἐκτελεῖται διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν νομίζω ὅτι ἡ πρόσκλησις τῶν τεσσάρων ξένων καλλιτεχνῶν ἦταν εἰς βάρος τῆς... ἐκτελέσεως. Τοὐναντίον πιστεύω ὅτι ὁ Μπὰχ τραγουδιέται σὲ ὡρισμένο στύλ, ἀπαιτεῖ εὐρεῖαν μουσικὴν κατάρτισιν, πρακτικὴν καὶ θεωρητικήν, καὶ συνεπῶς οἱ ξένοι καλλιτέχναι ποὺ δὲν ἔχουν μόνον φωνὴν ἀλλὰ ἔχουν σπουδάσει σὲ μεγάλα μουσικὰ κέντρα, τραγουδοῦνε στὰ μεγαλύτερα θέατρα, ἔχουν ἀκούσει καὶ τραγουδήσει πολὺ Μπάχ, κάτι θὰ μποροῦσαν νὰ μᾶς διδάξουν. Κάτι μικρούτσικα, μὰ τόσο σημαντικὰ πραγματάκια, τὰ ὁποῖα ἂς παραδεχθοῦμε πὼς ἴσως δὲν τὰ κατέχουμε ἀκόμη οἱ Ἕλληνες καλλιτέχναι. Αὐτὰ ἂς μὴ νομισθῇ ὅτι στρέφονται ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Γιὰ ὄνομα Θεοῦ. Τοὺς καλλιτέχνας μας τοὺς ἀγαπῶ, τοὺς ἐκτιμῶ καὶ πρὸ παντὸς τοὺς θαυμάζω. Τοὺς θαυμάζω γιατὶ μέσα στὴν καλλιτεχνικὴ κακομοιριὰ καὶ στὴ μιζέρια ποὺ μᾶς δέρνει κατορθώνουν καὶ διατηροῦν τὸν ἐνθουσιασμό τους καὶ τὴν ἀγάπη τους πρὸς τὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ πιστεύουν σὰν θεότητα. Κανένας ψόγος γι' αὐτούς. Ἂς μὴν εἴμεθα ὅμως παράλογοι καὶ ἂς μὴ ξεχνοῦμε, ἀντὶ νὰ ζητοῦμε «ἀνταλλαγὴ καλλιτεχνῶν», ὅτι αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἑκατοντάδες ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν βρίσκονται σκορπισμένοι σ' ὅλον τὸν κόσμο τιμώντας τὸν τόπο μας καὶ κάνοντάς τον γνωστὸν ἀποτελεσματικώτερα καὶ ἀπὸ τὸν καλλίτερον διπλωμάτην. Καὶ ἀναφέρω τὸν Μητρόπουλο, τὸν Πετρίδη, τὴν Περᾶ, τὴν Τριάνδη, τὴν Λαλαούνη, τὴν Παπαϊωάννου, τὸ ζεῦγος Μαργαρίτη, τὸν Λάππα, τὸν Φαρδούλη, τὸν Μυλωνᾶ, τὸν Ἰωαννίδη, τὸν Λυκούδη, τὸν Ἀμούργη, τὴν Ζυγομαλᾶ, τὴν Μανιάκη, τὸν Ἀργύρη, τὴν Τουρλιτάκη, τὴν Ντὲ-Καστάν, τὸν Μπαλεβᾶνο, τὸν Σούφλα, τὸν Δελιαλῆ καὶ ἄλλους ποὺ δὲν ἔχω πρόχειρα τὰ ὀνόματα.

Ἡ ἀνταλλαγὴ λοιπὸν αὐτὴ νομίζω ὅτι πραγματοποιεῖται αὐτομάτως. Δὲν πιστεύω δέ, ἐπειδὴ ὁ Μητρόπουλος διηύθυνε στὸ Παρίσι, ἡ Περᾶ τραγουδάει στὴν Ὄπερα τῆς Βιέννης καὶ ὁ Φαρδούλης στὸ «Κοσμοπολὶτ» τῆς Νέας Ὑόρκης, οἱ ἐκεῖ μουσικοὶ νὰ ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τους καὶ νὰ ζητοῦν μὲ ψηφίσματα νὰ κλείσῃ τὸ Παρίσι, ἡ Βιέννη καὶ ἡ Νέα Ὑόρκη τὶς πόρτες της στοὺς ξένους καλλιτέχνας. Μαζί μου νομίζω πὼς δὲν θὰ τὸ πιστεύῃ κανένας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ πρέπει νὰ γραφῇ ὅτι καὶ στὴν περίπτωσι αὐτὴ οἱ ἐνδιαφερόμενοι σκέφθηκαν καὶ ἐνήργησαν σὰν ζωηροὶ νεοέλληνες.

Η ΕΠΙΔΕΙΞΙΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Ὁ κ. Κίμων Τριανταφύλλου δουλεύοντας ἐντατικὰ καὶ εὐσυνείδητα μᾶς παρουσιάζει κάθε τόσο μιὰ ἐπιβλητικὴ παράταξι μαθητριῶν καὶ μαθητῶν τραγουδιοῦ, γιὰ τὴν ὁποία ἄξιος μόνον συγχαρητηρίων εἶναι. Ἡ τελευταία του ἐπίδειξις στὸ «Κεντρικὸν» μᾶς ἔπεισε ἄλλη μιὰ φορὰ γι' αὐτό. Ἀπὸ τὸ ἐξαιρετικὰ πλούσιον φωνητικὸν φυτώριον ποὺ μᾶς παρουσίασε πολλὲς κοπέλλες εἶναι σχεδὸν σχηματισμένες καλλιτέχνιδες. Τραγούδησαν μὲ ἀντίληψι ἐν γένει καλλιτεχνικὴ ποὺ ἀντανακλᾷ ἀπολύτως στὸν καθηγητή τους· ὡς τέτοιες πρέπει ν' ἀναφέρωμε τὴν δεσποινίδα Κλάβα Στάμου, τὴν Χρηστίνα Εὐθυμιάδου, τὴν Κα Ζαλλόνι, τὴν Χαρούλα Παπαπέτρου. Ὅσο γιὰ τὸν κ. Σπυρ. Καλογερᾶ, ἡ ἀναγνώρισι ὑπῆρξε γενική. Ἐτραγούδησε σὰν ὥριμος καλλιτέχνης.

ΡΕΣΙΤΑΛ ΡΕΝΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Ἕνα πυκνὸ καὶ ἐκλεκτὸ κοινὸ κατέκλυσε τὰ «Ὀλύμπια» καὶ ἐχειροκρότησε θερμὰ τὴν Ρέναν Κυριακοῦ. Τὸ παιδὶ-θαῦμα, ὅπως ὅλοι τὸ ἀποκαλούσαμε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ ποὺ κανέναν μέχρι σήμερα δὲν διέψευσε. Ἡ Κυριακοῦ, μόλις 17 ἐτῶν, παρουσιάζει σήμερα μιὰ μουσικὴ ὡριμότητα ποὺ ἐξεδηλώθη στὸ ρεσιτάλ της τόσον εἰς τὶς ξένες ἐκτελέσεις ὅσον καὶ εἰς τὶς δικές της συνθέσεις, ποὺ κατέλαβαν σχεδὸν τὸ ἥμισυ μέρος τοῦ προγράμματος. Ἐκεῖνο ποὺ προξενεῖ κατάπληξι στὴν καλλιτέχνιδα αὐτή, εἶναι ἡ τεχνική της. Μόλις ἁπλώσῃ τὰ χέρια της ἐπάνω στὰ πλῆκτρα τοῦ πιάνου, αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι τὸ ὄργανον αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀσήμαντο παιγνιδάκι κάτω ἀπὸ τὴν μουσική της κυριαρχία. Δὲν ὑπάρχει τεχνικὴ δυσχέρεια ποὺ νὰ δημιουργῇ ἀμφιβολία στὸ παίξιμο τῆς Κυριακοῦ ἢ νὰ τὴν ἀναγκάζῃ νὰ καταβάλῃ μὲ ἰδιαίτερη προσπάθεια ποὺ νὰ μειώνῃ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν πληρότητα τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ τεχνική της δὲν εἶναι αὐθύπαρκτος. Τοὐναντίον εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν μουσική της ὑπόστασι, μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ της ἰδιοσυγκρασία. Εἶναι ἕνα μέρος τοῦ μεγάλου της ταλέντου. Καὶ εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι τὴν καταπληκτικὴ της δεξιοτεχνία συνοδεύει βαθειὰ μουσικὴ ἀντίληψις καὶ αἴσθημα ζωηρόν. Ἡ ἐκτέλεσις ἔχει τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικότητός της, πρᾶγμα ποὺ μᾶς ἀναγκάζει ἴσως νὰ μὴ συμφωνήσωμεν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τοὐλάχιστον τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Τοκκάτα εἰς ρὲ μιν. τοῦ Μπὰχ-Μπουζόνι. Ἀκόμη δὲ περισσότερον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς περιφήμης σονάτας 110 τοῦ Μπετόβεν. Γιατὶ ὁ τρόπος ποὺ τὴν ἀπέδωσε ἡ Κυριακοῦ φανερώνει ὅτι εἶναι μᾶλλον «ἡ φωνὴ τῶν κυρίων της» (Γαλλικὴ σχολή, τρόπος ἑρμηνείας καὶ ἀντιλήψεως τοῦ Μπετόβεν), καὶ ὄχι ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ προσωπική της δημιουργία, οὔτε καὶ ἀπήχησις τῆς κλασσικῆς ἑρμηνείας τῶν μεγάλων Γερμανῶν «μαῖτρ». Ἀντιθέτως στὸν Σοπὲν καὶ στὸν Λὶστ ὑπῆρξε ἀνυπέρβλητος.

Ὡς συνθέτις ἡ Ρένα Κυριακοῦ παρουσίασε μιὰ ζωηρὰ ἀνησυχία, ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ψυχή της, καὶ μία ἐντατικὴ ἀναζήτησι πρὸς μίαν μελλοντικὴν σοβαρὰν καὶ μεγάλην δημιουργίαν.

Μιχ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Η ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΜΑΣ

Τὸ σκοτάδι

Ἀπὸ τὴν «Πνοὴ καὶ Τέχνη», τελευταία συλλογὴ τοῦ Ἀπ. Μαμμέλ

Τὸ σκοτάδι μοῦ δίνει φτερά,
ποὺ τὸ φῶς μοῦ τὰ παίρνει·
κι εἶναι πάντα γιὰ μὲ θλιβερὰ
ὅσα ἡ μέρα μοῦ φέρνει.

Τὸ σκοτάδι μὲ ὑψώνει καὶ ζῶ
μὲ τὰ πνέματα μόνος,
τὶς νυχτιές, ποὺ αἰσθητὸς ληθαργεῖ
τῆς ἡμέρας ὁ πόνος!

Στὸ σκοτάδι ἁρμονίζω ρυθμοὺς
κι ὀμορφιὲς μὲ ὅσια κι ἅγια,
κι οἱ γυμνοὶ μὲ φιλοῦν λυρισμοὶ
ὅλο ἀγάπη καὶ μάγια.

Στὸ σκοτάδι ξηγῶ σιωπηλὸς
τὸ φριχτὸ μεγαλεῖο
τ' οὐρανοῦ· κι ἀπ' τὴν πόρτα περνῶ
τὴ χρυσή, πρὸς τὸ θεῖο!

Ἀπ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΣΤΗΛΗ ΣΤΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟ ΠΟΙΗΤΗ

Ποῦ εἶνε λοιπὸν οἱ ταπεινοὶ συκοφάντες ποὺ κυκλοφοροῦσαν τὴ φήμη πὼς ἐδῶ δὲν ὑποστηρίζονται τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες; Ποῦ τρύπωσαν οἱ ἄθλιοι; Ἂς βγοῦν λοιπὸν οἱ κόρακες νὰ κράξουν τὸ βραχνό τους τραγούδι, πὼς ἐδῶ τάχα οἱ ποιητὲς ψοφοῦν τῆς πείνας! Ἄ! τοὺς ψεῦτες! Νά, αὐτὸς ὁ τόπος θὰ στήσει στήλη στὸν ἄγνωστο ποιητή!

Ὤ, τί ἅγιες ἀνατριχίλες μοῦ φερε αὐτὴ ἡ εἴδηση! Βλέπω μὲ ἱερὸ ἐνθουσιασμὸ τὸ λαὸ τῶν Ἑλλήνων νὰ στριμώνεται νὰ ἰδεῖ τὴν τελετή. Σιωπή. Ὁ κ. Μελᾶς μὲ φράκο βγάζει τὸν πανηγυρικό. Ὁ κ. Δαμβέργης προχωρεῖ μὲ τὸν στέφανον. Ἡ στήλη τρέμει σύγκορμη. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Ἀθανασιάδαι προσφέρουν ἀρώματα νὰ μυριστοῦν οἱ κυρίες. Ἀλήθεια, κ' ἔλεγα ἀπὸ καιρὸ «τί λείπει, τί λείπει;». Νά, αὐτὸ ἔλειπε, ἡ στήλη στὸν ἄγνωστο ποιητή.

Καὶ νὰ ποὺ μοῦ ἦρθε μιὰ συμπληρωματικὴ ἰδέα: Στὴν κορφὴ τῆς στήλης νὰ καθίσουνε ἐκεῖνον ποὺ τὸ πρωτοσκέφτηκε. Νὰ γίνει στηλίτης, καλά του κακά του ἐπάνω του. Νὰ τοῦ ἀνάβουν καὶ κεριὰ γύρω στὸ βάθρο τῆς στήλης. Ἔτσι τὸ σύμβολο θὰ πάρει νόημα βαθύτερο, γιατὶ θὰ μπορεῖ καὶ στραβὸς ἀκόμα νὰ βλέπει πὼς ἡ ποίηση στὴν Ἑλλάδα στέκει στὸ ὕψος της καὶ πὼς ὑποστηρίζεται, καὶ μάλιστα μὲ στήλη... μαρμαρένια!

Β. ΡΩΤΑΣ

Η ΑΜΟΙΒΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Ἀπὸ μίαν συζήτησιν ποὺ ἠγέρθη μεταξὺ τῶν φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κύκλων τῆς Ἀγγλίας περὶ τοῦ ἐὰν ἡ Τέχνη ἠμπορεῖ νὰ διαχωρισθῇ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασι μιᾶς κοινωνίας, ἐβγῆκε ἕνα ἀρνητικὸν συμπέρασμα. Ἔγινε δηλαδὴ δεκτὸν κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν ὅτι: μιὰ κοινωνία, ἂν θέλῃ νὰ ἔχῃ μεταξὺ τῶν μελῶν της πνευματικοὺς δημιουργοὺς ἀξίους τοῦ ὀνόματός των, ὀφείλει νὰ προετοιμάσῃ δι' αὐτοὺς οἰκονομικοὺς ὅρους ποὺ θὰ ἐπιτρέπουν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν ταλέντων. Ὑπῆρξαν ὅμως καὶ πολλοί, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν τὴν γνώμην ὅτι ἡ καλὴ ἀμοιβὴ δὲν εἶνε ἡ ἀφορμὴ τῆς παραγωγῆς καλῶν ἔργων. Οἱ ἄλλοι ἀντέταξαν ὅτι διὰ τὴν Ἀγγλικὴν ποίησιν ἀποδεικνύεται πὼς οἱ καλλίτεροι ποιηταὶ προῆλθαν ἀπὸ τὰς εὐημεροὺσας τάξεις τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ. Ὁ πτωχότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ποιητὰς ἦταν ὁ Κήτς. Ἀλλὰ κι' αὐτὸς δὲν εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐργασθῇ διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὶς ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Κάποτε ἐκληρονόμησε μιὰ μικρὴ περιουσία κ' ἔτσι δὲν βαρυνότανε ἀπὸ τὶς ἀνιαρὲς φροντίδες τῆς καθημερινῆς ἐργασίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΕΡΝΑΝΟ

Ὁ ΓΑΛΛΟΣ αὐτὸς συγγραφεύς, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε πρὸ καιροῦ εὐρὺς λόγος ὑπὸ τῆς κριτικῆς τῆς πατρίδος του, ἐξέδωκε εἰς ἕναν ὀγκώδη τόμον τρία ἔργα του, τὸ ἕνα τῶν ὁποίων μάλιστα, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Χαρά», ἔχει βραβευθεῖ. Τὰ δύο ἄλλα ἔργα, ποὺ μὲ τὸ βραβευμένον ἀποτελοῦν μιὰ τριλογία, φέρουν τοὺς τίτλους: «Ἡ ἀπογοήτευση» καὶ «Ὑπὸ τὸν ἥλιον τοῦ Σατανᾶ». Καὶ εἰς τὰ τρία αὐτὰ ἔργα ὁ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος εἶνε φανατικὸς καθολικός, κατέχεται ἀπὸ τὴν ἔμμονη ἰδέα τῆς ἁγιότητος εἰς τὴν ζωήν. Οἱ ἥρωές του εἶνε ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀναζητοῦν διαρκῶς τὸν Θεόν, ἀλλὰ δὲν τὸν εὑρίσκουν, διότι ἡ ἁγιότης τους εἶνε περισσότερον ἐγκεφαλική. Δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτοὺς αἴσθημα ἀλλὰ μόνον ἀπόφασις. Τὰ ἔργα αὐτὰ ἢ ἡ τριλογία, ἂν θέλετε, ἐνδιαφέρουν πολὺ τοὺς ἀρεσκομένους εἰς συζητήσεις θεολογικάς. Ἐν πάσει περιπτώσει οἱ Γάλλοι κριτικοὶ ἐπαινοῦν τὸ ἔργον τοῦ Μπερνανὸ καὶ συνιστοῦν ἰδιαιτέρως τὴν ἀνάγνωσιν εἰς ὅλους. Ἡ ὀλιγώτερον θερμὴ κριτικὴ λέγει ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Γ. Μπερνανό, δίχως οὐσιαστικωτέραν ἀνθρωπιστικὴν πνοὴν ἐδημιούργησεν, ἐν τούτοις, μιὰν μόδαν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὀφείλεται ἡ σημαντικὴ ἐπιτυχία του. Τὴν μόδαν αὐτὴν τὴν φαντάζονται ὡς ἐρχομένην ν' ἀντικαταστήσῃ τὰς ἄλλας σνομπιστικὰς ἐκδηλώσεις γύρω ἀπὸ τὶς θεωρίες τοῦ Σίγμουντ Φρόϋντ τῆς σεξουαλικῆς ὁρμῆς καὶ τὰ παλαιότερα «καινὰ δαιμόνια», ποὺ ἀποτελοῦσαν ὁ Νίτσε μὲ τὸν ὑπεράνθρωπον καὶ τὴν ἀκολουθίαν του: «Ἐπὶ τέλους, φεύγουν, καὶ ἡ ἀλλαγὴ δεσπότου ἀνακωχὴ δουλείας εἶνε!».

Κ. Υ. Κ.

ΤΑ ΔΩΡΑ ΜΑΣ

ΔΩΡΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Α

Σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμά των τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» προσφέρουν ὡς πρῶτα δῶρα εἰς τοὺς ἀναγνώστας των τὰ ἀκόλουθα ἔργα, ἀπαραίτητα διὰ τὸν καταρτισμὸν ἀρτίας Βιβλιοθήκης προωρισμένης νὰ ἐξυπηρετήσῃ πολλὰς γενεάς:

ΤΟ ΜΕΓΑ ΔΩΔΕΚΑΤΟΜΟΝ

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

εἰδικῆς πολυτελοῦς ἐκδόσεως, μετὰ 365 ἐκτὸς κειμένου χαρτῶν, σχεδίων καὶ εἰκόνων, καθ' ὅλα ὅμοιας μὲ τὴν κυκλοφορήσασαν Α' ἔκδοσιν τοῦ Ἐκδοτ. Οἴκου «Ἐλευθερουδάκης» Α.Ε.

■

Τὸ ἔργον θὰ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 140 ἑβδομαδιαῖα τεύχη καὶ θὰ παραδίδεται ἔναντι τῶν εἰς ἕκαστον φύλλον τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» δημοσιευομένων σχετικῶν δελτίων (βλ. σελ. 6 καὶ 13) εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν τῶν Δρχ. 12 δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

ΤΗΝ ΟΚΤΑΤΟΜΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

εἰδικῆς πολυτελοῦς ἐκδόσεως, μετὰ 251 ἐκτὸς κειμένου εἰκόνων, χαρτῶν καὶ διαγραμμάτων, καθ' ὅλα ὅμοιας μὲ τὴν τελευταίαν Ϛ' ἔκδοσιν τοῦ Ἐκδοτ. Οἴκου «Ἐλευθερουδάκης» Α.Ε.

■

Τὸ ἔργον θὰ ἀποτελεσθῇ ἀπὸ 60 ἑβδομαδιαῖα τεύχη καὶ θὰ παραδίδεται ἔναντι τῶν εἰς ἕκαστον φύλλον τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» δημοσιευομένων σχετικῶν δελτίων (βλ. σελ. 6 καὶ 13) εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν τῶν Δρχ. 8 δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ παραλάβουν τὰ ἄνω ἔργα ἐντὸς βραχυτέρου χρονικοῦ διαστήματος θὰ κυκλοφορήσωμεν προσεχῶς καὶ διπλᾶ ἑβδομαδιαῖα τεύχη δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Οὕτω τοῦ μὲν Λεξικοῦ τὰ διπλᾶ ἑβδομαδιαῖα τεύχη θὰ περιορισθοῦν ἀπὸ 140 εἰς 70, τῆς δὲ Ἱστορίας ἀπὸ 60 εἰς 30 τεύχη.
Συνδυάζομεν ἐπίσης πρακτικὸν καὶ συμφέροντα τρόπον βιβλιοδετήσεως αὐτῶν.—Ἐπ' αὐτοῦ θὰ ἐπανέλθωμεν προσεχῶς.

❀

Τὰ τεύχη τοῦ «Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη» καὶ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τοῦ Παπαρρηγοπούλου (Κατηγορία Α) ὡς καὶ τὰ 60 Λογοτεχνικὰ καὶ ἄλλα ἔργα (Κατηγορία Β) παραδίδονται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων «Σπῦρος Τσαγγάρης» εἰς τὰς κάτωθι διευθύνσεις:

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ:

1ον) Εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων «Σπῦρος Τσαγγάρης» (Ὑγεινίδου 8).
2ον) Εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἐλευθερουδάκη (Πλατεῖα Συντάγματος).
3ον) Εἰς τὰ κάτωθι παραρτήματα τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων:
α') Παρὰ τὴν Πλατεῖαν Ἀγάμων (Πατησίων 204, στάσις Καλλιφρονᾶ).
β') Παρὰ τὴν Πλατεῖαν Κουμουνδούρου (Εὐφράνορος 4).
γ') Εἰς Πλάκαν (Κυδαθηναίων 13).
δ') Παρὰ τὸ Μεταξουργεῖον (Ἀχιλλέως 29).
ε') Εἰς τὸ τέρμα Παγκρατίου (Π. Δημοπούλου).
ϛ') Εἰς Καλλιθέαν (Λεωφόρος Θησέως 173).
ζ') Εἰς Ν. Ἰωνίαν (στάσις αὐτοκινήτων Ἡρακλείου 6).
η') Εἰς τέρμα Ἀμπελοκήπων (Λεωφόρος Κηφισιᾶς 129).
θ') Εἰς Κηφισιὰν (στάσις αὐτοκινήτων, Πλάτανος, ὁδὸς Θεοδωρίδου).
ι') Εἰς Ἀμαρούσιον (Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας 50).
ια') Εἰς Χαλάνδριον (Ἁγίας Παρασκευῆς 1).
ιβ') Εἰς Ἁγίαν Παρασκευὴν (Ἁγ. Ἰωάννου).

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ:

Εἰς τὸ Ὑποπρακτορεῖον τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων «Σπῦρος Τσαγγάρης» (Ναυαρίνου 1).

ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ:

Εἰς τὰ κατὰ τόπους Ὑποπρακτορεῖα τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων «Σπῦρος Τσαγγάρης».

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

«Ἑστία»:

Η ΕΚΔΟΣΙΣ τοῦ δωδεκάτου καὶ τελευταίου τόμου τοῦ *Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη* συμπληρώνει ἕνα ἔργον, τὸ ὁποῖον πραγματικῶς τιμᾷ τὸν τόπον μας. Τὸ *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη* ἔχει ὄχι μόνον τὴν ἐμφάνισιν, τὴν τυπογραφικὴν τελειότητα καὶ τὴν ἀφθονίαν τοῦ λεξικογραφικοῦ καὶ εἰκονογραφικοῦ ὑλικοῦ ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἁμιλλᾶται μὲ τὰ ἀνάλογα λεξικὰ τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν οἴκων, ἀλλὰ καὶ ἀκεραίαν τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν ἑνὸς τελείου λεξικοῦ. Κάθε ἄρθρον του εἶνε γραμμένον μὲ σοβαρότητα, προσοχὴν καὶ αὐστηρὸν ἔλεγχον ὅλων τῶν στοιχείων.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἕνα τοιοῦτον ἔργον, ἀπαιτοῦν μακρὰν καὶ ὑπομονητικὴν ἐργασίαν ἐτῶν ὁλοκλήρων, στενὴν καὶ εἰλικρινῆ συνεργασίαν ἑνὸς ὁλοκλήρου ἐπιτελείου ἐκλεκτῶν ἐπιστημόνων καὶ λογίων, ἐπετεύχθη ἤδη, εἶνε ἐξαιρετικῶς εὐχάριστον. Διότι ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔχουν δίκαιον ὅσοι ἀρνοῦνται εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπομονὴν διὰ μακρὰ καὶ συνεχῆ ἔργα καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς ἁρμονικῆς συνεργασίας.

(18 Δεκεμβρίου 1931)

Δὲν πρόκειται μόνον περὶ ἐπιστημονικοῦ ἔργου ἀνταποκρινομένου πρὸς κάθε ἀπαίτησιν. Δὲν πρόκειται μόνον περὶ φιλολογικοῦ ἔργου δυναμένου νὰ ἱκανοποιήσῃ κάθε ἀπορίαν τοῦ Ἕλληνος ἀναγνώστου του. Τὸ λεξικὸν αὐτό, μὲ τὴν τελείαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἐμφάνισίν του, μὲ ἐκτύπωσιν καὶ εἰκόνας ποὺ τὸ καθιστοῦν ἐφάμιλλον, ἂν ὄχι ἀνώτερον τῶν ἀναλόγων εὐρωπαϊκῶν ἐκδόσεων, σημειώνει καὶ ἕνα σταθμὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκδοτικὴν ἱστορίαν.

«Ἡ συνδρομὴ τοῦ ἔργου αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν γένει ἀνάπτυξιν τῶν διαφόρων τάξεων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, διὰ τὴν καθοδήγησιν τοῦ φοιτητοῦ εἰς τὰς μελέτας του, διὰ τὴν ἱκανοποίησιν μιᾶς ἀπορίας τοῦ ἐμπόρου, τοῦ βιομηχάνου, τοῦ βιοπαλαιστοῦ, ἠμπορεῖ ἀσφαλῶς νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πολύτιμος».

(31 Δεκεμβρίου 1927)

Σύγγραμμα προωρισμένον νὰ παράσχῃ τὰς πολυτιμοτέρας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν. Δέσιμον, χάρτης, ἐκτύπωσις, ὅλα τέλεια».

(24 Μαΐου 1927)

«Ἀθηναϊκὰ Νέα»:

ΔΙΑ ΤΟΥ κυκλοφοροῦντος δωδεκάτου τόμου τὸ *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη* συνεπλήρωσε τὴν ἔκδοσίν του. Πρόκειται περὶ ἀληθοῦς ἐκδοτικοῦ μνημείου διὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς 50.000.000 δραχμῶν ὑπολογίζεται ἡ δαπάνη τὴν ὁποίαν ἀπερρόφησεν, οὐδέποτε δὲ θὰ ἐκτιμηθοῦν κατ' ἀξίαν οἱ μόχθοι, ἡ ἐπιμονή, ὁ ζῆλος, τοὺς ὁποίους ἀπῄτησεν. Εἰδικὰ μηχανήματα δι' ἐργασίας τοιούτου εἴδους, κυρίως διὰ τὰς εἰκόνας, ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὰ καλύτερα κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τοιουτοτρόπως, ἀπὸ ἀπόψεως καλαισθησίας, πλούτου, ἐκδοτικῆς ἐπιβολῆς, τὸ Λεξικὸν εἶνε ἀληθὲς θαῦμα. Στρατιὰ δὲ κορυφαίων ἐπιστημόνων καὶ λογίων εἰργάσθη ἐπὶ ἔτη διὰ τὴν σύνταξίν του. Τοιουτοτρόπως ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου τὸ Λεξικὸν ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα αὐθεντικῆς ἀκριβείας, ἐπιγραμματικῆς περιεκτικότητος ἄνευ πλατυασμῶν, ἰσομεροῦς κατ' ἀξίαν κατανομῆς τῆς ὕλης, ἑνότητος, ἐπιλογῆς. Ὁ κ. Ἐλευθερουδάκης, τόσον ἀφειδῶς δαπανήσας χρῆμα καὶ ἱδρῶτα, δικαιοῦται ἤδη νὰ εἶνε ὑπερήφανος διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Ἔδωσεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἔργον ἀληθῶς πολύτιμον — τοῦ ὁποίου ἡ λαμπρὰ ἐμφάνισις ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀξίαν — προωρισμένον νὰ ἀποτελέσῃ οὐσιῶδες βοήθημα παντὸς Ἕλληνος.

(17 Δεκεμβρίου 1931)

«Καθημερινή»:

ΑΙΣΘΑΝΟΜΕΘΑ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν διὰ τὸ κολοσσιαῖον αὐτὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωήν μας.

(25 Μαΐου 1927)

Διὰ τοῦ ἔργου τούτου δίδεται εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὸ μέσον μιᾶς καλῆς, πλήρους, εὐρείας μορφώσεως, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ ἄλλως, ἔστω καὶ ἂν διέθετε δι' αὐτὴν ὁλόκληρον τὴν ζωήν του.

(1 Ἰανουαρίου 1928)

«Ἐλεύθερον Βῆμα»:

ΑΠΟΚΤΗΜΑ πολύτιμον διὰ τὴν φυλήν. Ἑλληνικὸν θαῦμα τυπογραφίας, ἐπιμελείας καὶ ἐν γένει ἐκδόσεως. Ἀνεκτίμητος κληρονομία εἰς τοὺς ἀπογόνους μας. Ἔργον ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἑλληνικὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν ἐθνικὴν σφαῖραν τῆς τέχνης, τῆς δημιουργίας καὶ τῆς διανοήσεως κατὰ τοὺς τελευταίους καιρούς.

(22 καὶ 27 Μαΐου 1927)

Ἀρκούμεθα νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν χαράν μας διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἑνὸς τοιούτου βοηθήματος ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ. Δὲν εἶνε πολλοὶ οἱ λαοὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ εὐτύχημα νὰ δύνανται νὰ προσφεύγουν εἰς παρόμοια λεξικά. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν μικρῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης δὲν κατέχουν ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικὰ εἰς τὴν γλῶσσαν των. Καὶ εἶνε ἰδιαιτέρως εὐτύχημα ὅτι ἡ ἔλλειψις ἑλληνικοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ πληροῦται κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικώτατον, κατὰ τοιοῦτον μάλιστα τρόπον ὥστε θὰ ἐδικαιολογεῖτο ζηλοτυπία ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς μὴ ἔχοντας ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικὰ εἰς τὴν γλῶσσαν των, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λαοὺς μεγαλυτέρους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὰ λεξικὰ των δὲν εὑρίσκουν ὅλοι τὸν πλοῦτον πληροφοριῶν, τὸν ὁποῖον περιέχει τὸ *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη*.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ μέρους τῶν ἄρθρων, ἰδιαζόντως δέον νὰ ἐξαρθῇ ἡ πληρότης τοῦ γλωσσικοῦ μέρους τοῦ Λεξικοῦ. Ὅλαι αἱ λέξεις, ἀρχαῖαι, τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς δημοτικῆς, ἑρμηνεύονται ὄχι ἁπλῶς διὰ τῆς παρατάξεως συνωνύμων, ἀλλὰ διὰ σαφοῦς ἐκθέσεως τοῦ νοήματος. Εἶνε τὸ πρῶτον καὶ τὸ μόνον ἑλληνικὸν γλωσσικὸν λεξικὸν τὸ ὁποῖον περιέχει τόσας λέξεις. Ἕως τώρα ὄχι μόνον ἕνα ἐπιστημονικὸν ὅρον δὲν ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ εἰς ἑλληνικὸν γλωσσικὸν λεξικόν, ἀλλὰ οὔτε λέξιν ἐν κοινοτάτῃ χρήσει, ἐὰν αὐτὴ δὲν περιείχετο εἰς ἀρχαῖον σύγγραμμα. Ἡ ἔλλειψις λεξικοῦ ὄχι ἁπλῶς χρησίμου εἰς μαθητὰς γυμνασίων ἢ τὸ πολὺ μελετητὰς ἀρχαίων κειμένων ἦτο αἰσθητοτάτη. Αὐτὴν ἔρχεται τώρα νὰ πληρώσῃ τὸ *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη*. Ἡ ὑπηρεσία δὲ τὴν ὁποίαν προσφέρει ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς δὲν εἶνε ἡ μικροτέρα.

(17 Δεκεμβρίου 1931)

Ὅταν ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων ἐπεσκέφθη πρό τινος τὴν βουλγαρικὴν πρωτεύουσαν, οἱ Βούλγαροι διανοούμενοι καὶ ἐπιστήμονες μετὰ ζηλοτυπίας ὡμίλουν περὶ τοῦ μνημειώδους προϊόντος τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ διανοήσεως, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸ μέγα *Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν Ἐλευθερουδάκη*. Διότι πράγματι, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας, οὐδὲν ἄλλο κράτος ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ παρόμοιον ἔργον.

(1 Ἰανουαρίου 1928)

«Χρονικά»:

ΟΠΛΟΝ ἀπαραίτητον διὰ κάθε τῆς βιοπάλης μαχητήν, ἐπιθυμοῦντα νὰ νικήσῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

(29 Μαΐου 1927)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η ΕΚΔΟΣΙΣ τοῦ ἔργου τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου, τὸ ὁποῖον εἶναι κατ' ἐμὲ τὸ τελειότατον καὶ ὑψηλότατον δημιούργημα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ἀντάξιον πρὸς τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς περιόδου, εὐεργετεῖ τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν καὶ τὴν σπουδάζουσαν νεότητα, διότι τοῖς δίδει ἀντὶ μετριωτάτου τιμήματος τὸ ἀπαραίτητον διὰ κάθε μορφωμένον Ἕλληνα ἐθνικὸν τοῦτο βιβλίον.

Σ. Ε. Κουγέας
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΙ ΔΕΝ ἔχει ὁ Ἕλλην νὰ θαυμάσῃ ἐν τῷ παγκάλῳ τοῦ Παπαρρηγοπούλου βιβλίῳ. Τῶν πραγμάτων τὴν γνῶσιν, τῆς διανοίας τὴν εὐρύτητα, τῆς κρίσεως τὴν ἀσφάλειαν, τῆς μεθόδου τὴν ἀκρίβειαν, τὸ γενναῖον φρόνημα, τὴν θερμὴν καὶ ἔνθεον φιλοπατρίαν, τῆς ἐκθέσεως τὸ ἐπαγωγόν, τὴν ἀφέλειαν καὶ σαφήνειαν καὶ κομψότητα τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους;.. Ἰδοὺ διατί αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διακηρύξω ὅτι τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου ἡ Ἱστορία σήμερον μάλιστα ὀφείλει νὰ εἶναι πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐγκόλπιον.

Θεόφ. Βορέας
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀκαδημαϊκός

Η ΜΕΓΑΛΗ ἀξία τοῦ Παπαρρηγοπούλου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι διεῖδε καὶ ἐτόλμησε νὰ διακηρύξῃ ὅτι ἡ ψυχὴ ἑνὸς ἔθνους ἐπιζῇ τῶν διαδοχικῶν ἐξωτερικῶν μορφῶν τῶν ἐπιβαλλομένων ὑπὸ τῆς βίας τῶν χρόνων καὶ εἰς ἃς τέλος εἰσδύει προσαρμόζουσα αὐτὰς μᾶλλον πρὸς ἑαυτὴν παρὰ προσαρμοζομένη πρὸς αὐτάς.

Μετ' αὐτὸν ἀνεκάλυψαν ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι τῆς ρωμαϊκῆς δημοκρατίας καὶ αὐτοκρατορίας, ὅπως πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν λεγεώνων, οὕτω καὶ μετ' αὐτὴν ἐξηκολούθησαν νὰ εἶνε Ἑλλάδες, τὰς ὁποίας ἡ Ρώμη δὲν κατεδίωκε, διότι οὔτε ἤθελε τοῦτο οὔτε ἠδύνατο, ὅτι τοιαύτη ἦτο ἡ τύχη τῶν χωρῶν τούτων καὶ ὑπὸ τὴν ψευδῆ Ρώμην τῶν Βυζαντίνων, οἱαδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιβολὴ τῶν ἔξωθεν ἐπερχομένων κρατικῶν ἀρχῶν, καὶ ὅτι εἰς τοὺς λατινικοὺς φεουδαλικοὺς σχηματισμοὺς ἐξ ἴσου ἐπέδρασαν ἑλληνικὴ παράδοσις καὶ φραγκικὴ διείσδυσις.

Ν. Jorga
Καθηγητὴς Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Μέλος τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας Ὑπουργὸς Παιδείας

Η «ΙΣΤΟΡΙΑ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τοῦ ἀοιδίμου Παπαρρηγοπούλου ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ἔργον μεγάλης ἐπιβολῆς καὶ προϊὸν ὑπερόχου διανοίας, ἀληθὲς ... μνημεῖον ἀναλῦσαν καὶ διαφωτίσαν τὰς χιλιετεῖς τοῦ ἔθνους τύχας, διδάξαν καὶ φρονηματίσαν τὰς δύο τελευταίας γενεάς.

Ὁ διαρρεύσας ἥμισυς αἰὼν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἔργου ἐμφανίσεως ἀντὶ ν' ἀμαυρώσῃ αὐτό, ὅπως γίνεται διὰ τὰ μέτρια καὶ ἐφήμερα πλάσματα, ἐστερέωσε τοὐναντίον τὴν φήμην του καὶ ἐγιγάντωσε τὴν πρὸς αὐτὸ ἐκτίμησιν τοῦ διανοουμένου καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ.

† Στεφ. Ξανθουδίδης
Ἔφορος Ἀρχαιοτήτων Κρήτης

Ο Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ὑπῆρξε μέγας ἱστορικός, εἷς τῶν μ[illegible]των, καθότι διεβεβαίωσε καὶ ἀπέδειξεν ἱστορικὴν ἑνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ πολιτισμοῦ, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῶν Μυκηνῶν, τῆς Τίρυνθος καὶ τῆς Κρήτης τοῦ Μίνωος, μέχρι τῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων τῶν τελευταίων ἑκατὸν ἐτῶν... Πρέπει νὰ συγχαρῶμεν τῷ καθηγητῇ Π. Καρολίδῃ καὶ τῷ ἐκδοτικῷ οἴκῳ «Ἐλευθερουδάκη».

Ed. Driault
Ἱστορικὸς Συγγραφεύς

Η «ΙΣΤΟΡΙΑ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ὑπὸ τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου μοὶ εἶνε παλαιὰ καὶ ἀγαπητὴ γνώριμος. Ἐνθυμοῦμαι πόσην χαρὰν ᾐσθάνθην, ὅταν μαθητὴς ὢν τοῦ γυμνασίου κατώρθωσα ν' ἀποκτήσω τοὺς τέσσαρας τόμους, οἱ ὁποῖοι ἕως τότε εἶχον δημοσιευθῆ, καὶ μὲ ποῖον ἐνδιαφέρον παρακολουθοῦσα εἰς τὰς σελίδας αὐτοῦ τὰς τύχας τοῦ ἔθνους. Ὅταν δὲ ἓν βιβλίον τοῦ εἴδους τούτου δύναται νὰ θερμαίνῃ τόσον καὶ νὰ σαγηνεύῃ τὸν ἄπορον μαθητήν, καὶ τὸν ἄπορον ἀναγνώστην καθόλου, ἐνῷ συγχρόνως ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται ὑπὸ τῶν σοφῶν καὶ εἰδικῶν ἐπιστημόνων, βεβαίως τὸ βιβλίον εἶναι ἄξιον νὰ ὀνομασθῇ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικόν. Καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀνεγνώρισεν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ εἰς τὸν Κ. Παπαρρηγόπουλον τὸν ἐθνικόν του ἱστορικόν, περιέβαλε δὲ τὸ ἔργον του μὲ ἐξαιρετικὴν ἀγάπην, ὅπως ἀποδεικνύουν αἱ ἐπανειλημμέναι ἐκδόσεις του. Ὡς πρὸς τὴν νέαν μορφὴν του συμφωνῶ μὲ τὸν παρασκευάσαντα αὐτὴν πολυμαθῆ συνάδελφον Καρολίδην. Ὁ πλουτισμὸς δὲ δι' ὡραίων καὶ πολυαρίθμων εἰκόνων καὶ χαρτῶν αὐξάνει κατὰ πολὺ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ διὰ τὸν ἀναγνώστην, ἀλλὰ τιμᾷ καὶ τὸν φιλόκαλον Ἐκδοτ. Οἶκον.

† Χρ. Τσοῦντας
Ὁμότ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀκαδημαϊκός

Ο Κ. Παπαρρηγόπουλος δικαιοῦται ὄντως εἰς τὸν τίτλον τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἱστορικοῦ» διὰ πολλοὺς λόγους, ἰδίᾳ δὲ α') διότι πρῶτος ἐκ τῶν ἡμετέρων ἔγραψε πλήρη Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, β') διότι τὴν ἔγραψε κατὰ τρόπον δυνάμενον νὰ ἐπισπάσῃ τὸν θαυμασμὸν καὶ τῶν ὀλίγων καὶ τῶν πολλῶν, γ') διότι ἀπέφυγε τὰς ὑπερβολάς, ἃς ἐκάλει «τὸ μιαρὸν τῆς ἱστορίας», καὶ ἐδείχθη φιλαλήθης ὅσον καὶ πατριώτης.

Ἀ. Μ. Ἀνδρεάδης
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἀκαδημαϊκός

ΠΡΟΣ τὴν μεγάλην του φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἱκανότητα, τὴν εὐρεῖαν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν διορατικότητα, τὴν παραλείπουσαν μὲν τὰ ἐπουσιώδη, ἐξαίρουσαν δὲ τὰ σπουδαῖα μεταξὺ τῶν πολυσυνθέτων συμβάντων, συνῆπτο ὁ Παπαρρηγόπουλος τὴν βαθεῖαν ἐκείνην αἴσθησιν διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ θρησκευτικὸν μέρος τοῦ θέματός του, τῆς ὁποίας ἐστερεῖτο τόσον πασιφανῶς ὁ Γίββων. Οὕτω δὲ ἔδωκεν ἡμῖν εἰκόνα, ἢ μᾶλλον πινακοθήκην, τῆς Βυζαντινῆς καὶ Φραγκικῆς Ἑλλάδος, ἀποτελοῦσαν κατὰ τὴν περίφημον ἐκείνην λέξιν τοῦ Θουκυδίδου «κτῆμα ἐς ἀεί».

W. Miller
Ἱστορικὸς Συγγραφεύς

ΗΤΑΝΕ μεγάλη τύχη γιὰ τὸ ἔθνος ποὺ ἦρθε μετὰ τὴν ἀναγέννησή του δάσκαλος τῆς ἱστορίας του τόσο εὐσυνείδητο ὅσο ἦταν ὁ Παπαρρηγόπουλος.

Ἂν φαντασθοῦμε μὲ τί βάσανα ὁ εὐγενικώτατος ἐκεῖνος καὶ σπάνιος τύπος ἀνθρώπου κατάφερε νὰ βρῇ τὰ μέσα νὰ τυπώσῃ φτωχικὰ τὴν πρώτη ἔκδοση τοῦ πολυτόμου ἔργου του καὶ νὰ προσφέρῃ στὴν πατρίδα του τὴν πιὸ σημαντικὴ δωρεὰ ποὺ ἔκαμε ποτὲ ἐθνικὸς εὐεργέτης στὴν Ἑλλάδα, καὶ τώρα ποὺ δὲ ζῇ ἐκεῖνος ἀποβλέπουμε στὴν τελευταία αὐτὴ καὶ πολυτελέστατη ἔκδοση, ποὺ μὲ τόσα ἔξοδα καὶ κόπους ἀνέλαβε ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἐλευθερουδάκης», δὲ μποροῦμε παρὰ νὰ κλάψουμε τὴ μοῖρα τῶν τόσων πνευματικῶν μαρτύρων τοῦ τόπου μας, ποὺ ὅσο εἶναι ζωντανοὶ μένουν ἄγνωστοι, παραμερισμένοι καὶ περιφρονημένοι. Ἡ νέα ἔκδοση δὲν εἶνε μόνο μεγάλη ὑπηρεσία στὸν Τόπο μας, μὰ καὶ τιμὴ στὴ μνήμη τοῦ ἐξόχου σοφοῦ, ποὺ ἔπρεπε νὰ τοῦ εἶχε γίνει πρὶν πεθάνῃ, μὲ ἐθνικὸ ἔρανο.

Γιάννης Βλαχογιάννης
Δ/τὴς τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους

ΤΑ ΔΩΡΑ ΜΑΣ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

(συνέχεια)

«Πρωΐα»:

Η ΑΠΟΛΥΤΟΣ συμμετοχὴ πάντων τῶν Ἑλλήνων διανοουμένων καὶ ἐπιστημόνων εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ *Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη* παρουσιάζει τὸ ἔργον ὡς σταθμὸν εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ παρέχει ἀκριβὲς κριτήριον τῆς συγχρόνου ἐθνικῆς πνευματικῆς δυναμικότητος. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐμφανιζόμενον εἰς τὴν παροῦσαν στιγμὴν παρέχει ἀληθῆ ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν, ὡς κατατοπίζον τὸ κοινὸν εἰς τὰ ἄγνωστα αὐτῷ ζητήματα, ἅμα δὲ τάξινομοῦν τὰς συγκεχυμένας ἀντιλήψεις καὶ γνώσεις ἐπὶ πάντων τῶν ζητημάτων καὶ δὴ τῶν νεωτέρων.

(1 Ἰανουαρίου 1928)

Μὲ τὴν ἔκδοσιν τοῦ δωδεκάτου τόμου τοῦ *Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη* συνεπληρώθη ἓν ἔργον ἄξιον πολλῆς πράγματι τιμῆς. Καὶ ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τυπογραφικῆς, βιβλιοδετικῆς, ἡ ἔκδοσις αὐτὴ ἀποτελεῖ ἕνα σταθμὸν εἰς τὴν ἑλληνικὴν λεξικογραφίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τοῦ βιβλίου. Ἀποτελεῖ, ὅμως, συγχρόνως καὶ μίαν κοινωνικὴν ὑπηρεσίαν μεγίστην—διότι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ ἡ γενικὴ χρησιμότης ἑνὸς τοιούτου Λεξικοῦ.

(18 Δεκεμβρίου 1931)

«Ἑλληνική»:

Ο,ΤΙ ΕΧΕΙ νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἐπιστήμην, τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν τέχνην. Ἔργον προκαλοῦν ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν,—ὑπέρτερον, ἐν πολλοῖς, τῶν εὐρωπαϊκῶν.

(22 Μαΐου 1927)

Ἓν ἐγκυκλοπαιδικὸν λεξικὸν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα ἐπιδεξίου συγκερασμοῦ ἐκλαϊκευτικῆς προσπαθείας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας ἀφ' ἑτέρου. Εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο οἱ ἐκδόται τοῦ *Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη* δύνανται νὰ καυχηθοῦν ὅτι κατέληξαν καὶ μάλιστα κατὰ τρόπον ἀπολύτως ἐπιτυχῆ.

(1 Ἰανουαρίου 1928)

«Ἔθνος»:

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ἐφάμιλλος—ἂν μὴ ἀνωτέρα—τῶν εὐρωπαϊκῶν, ἱκανοποιοῦσα καὶ τὸν ἀπαιτητικώτερον μελετητήν.

(3 Ἰουνίου 1927)

Τὰ εἰδικὰ ἄρθρα τοῦ Λεξικοῦ ἐξαντλοῦν τὸ θέμα μὲ σπανίαν σαφήνειαν καὶ τεχνικὴν ἀκρίβειαν, τὰ δὲ ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ εἰς ἐναργὲς καὶ ἐπαγωγὸν ὕφος γεγραμμένα παρουσιάζουν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, περιέχοντα πλείστας ὅσας πληροφορίας αὐστηρῶς ἐξηκριβωμένας.

Δι' ἓν τόσον πολύτιμον διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἔργον μόνον μεγάλα κράτη ἠμποροῦν νὰ σεμνύνωνται.

(31 Δεκεμβρίου 1927)

«Πολιτεία»:

ΤΟ ΕΡΓΟΝ τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Ἐλευθερουδάκη ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως τὴν μεγαλυτέραν διανοητικὴν προσπάθειαν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, χάρις δὲ εἰς τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὰς θυσίας τοῦ ἐκδότου ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐπέτυχε καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ὅ,τι στεροῦνται ὅλαι αἱ χῶραι τῆς Εὐρώπης, ἐκτὸς τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας. Ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶνε ὅτι ὅλαι αἱ πρόσφατοι ἐπιστημονικαὶ ἀνακαλύψεις—αἱ χθεσιναὶ ἀκόμη—ὅλα τὰ χθεσινὰ ἀκόμη πολιτικὰ γεγονότα, συνθῆκαι καὶ συμβάσεις συναφθεῖσαι τελευταίως, ἀναφέρονται εἰς τὰ οἰκεῖα ἄρθρα τοῦ Λεξικοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὁ χρησιμοποιῶν τοῦτο εἶνε πάντοτε ἐνήμερος τῶν τελευταίων προόδων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ τῶν προσφάτων πολιτικῶν γεγονότων τοῦ κόσμου.

(4 Ἰανουαρίου 1928)

Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἔργον μεγάλης μορφωτικῆς σημασίας διὰ τὸ Ἔθνος.

(28 Μαΐου 1927)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

(συνέχεια)

Η «ΙΣΤΟΡΙΑ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», προϊὸν μακρᾶς καὶ εὐσυνειδήτου ἰδίας, ἐν πολλοῖς, τῶν πηγῶν ἐρεύνης καὶ βαθείας ἐπιστημονικῆς κρίσεως, γεγραμμένη μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης τὸν σοφὸν αὐτῆς συγγραφέα γλαφυρότητος καὶ χάριτος, ἀποτελεῖ ἐθνικὸν μνημεῖον, διδακτικὸν ἅμα καὶ τερπνόν, ἀπαραίτητον εἰς πᾶσαν, μικρὰν ἢ μεγάλην, ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην. Ἡ ἔκδοσις τοῦ ἔργου τούτου, μετὰ τόσων ὡραίων εἰκόνων καὶ τῆς φιλοκαλίας τοῦ Οἴκου «Ἐλευθερουδάκη», εἶνε ὑπηρεσία πρὸς τὸν τόπον.

† Δ. Αἰγινήτης
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀστεροσκοπείου
Ἀκαδημαϊκός

ΤΟ ΚΛΑΣΣΙΚΟΝ ἔργον τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου ἐκτιμᾶται μεγάλως οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ ὅπου ἡ Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας προσελκύει τὸ ἐνδιαφέρον. Σπανιώτατοι εἶνε οἱ ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι, ὡς ὁ Παπαρρηγόπουλος, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς κατὰ βάθος ἑνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ πάντων τῶν αἰώνων ἐμελέτησαν τὴν πολυχρόνιον αὐτοῦ ἱστορίαν κατὰ τρόπον αὐστηρὸν καὶ προσωπικόν.

D. C. Hesseling
Καθηγητὴς τοῦ ἐν Λέϊδε Πανεπιστημίου

ΜΝΗΜΕΙΟΝ συνθετικῆς καὶ κριτικῆς ἱκανότητος σπουδαίας εἶναι ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τὴν ὁποίαν ἔγραψε πρὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος. Ἡ ἐπανέκδοσίς της, μὲ τὰς σημειώσεις καὶ τὰς προσθήκας τὰς ὁποίας κατέστησεν ἀναγκαίας ἡ πάροδος τοῦ χρόνου καὶ ἡ συμπαρομαρτήσασα πρόοδος τῆς ἐπιστήμης, ἦτο ἐπιβεβλημένη, ἐφ' ὅσον οὐδεὶς ὑπάρχει σήμερον ὅστις θὰ ἠδύνατο μὲ τὴν ἰδίαν νηφαλιότητα κρίσεως, μὲ τὴν ἰδίαν συνθετικὴν δύναμιν, μὲ τὴν ἰδίαν λογοτεχνικὴν ἄνεσιν νὰ ἐπιχειρήσῃ ὅ,τι δι' ὅλης τῆς ζωῆς του κατειργάσθη ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος.

Ἄριστος Καμπάνης
Λογοτέχνης

Ο ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ἔγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» μὲ αἴσθημα θερμὸν ἀλλὰ καὶ μὲ κριτικὴν αὐστηράν, οὕτω δὲ ἠδυνήθη νὰ σαφηνίσῃ καλῶς τὰ γεγονότα καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ ζωηρῶς τὰ πρόσωπα. Πρὸς τούτοις πραγματευθεὶς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν ἀρχαίων μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων ἔδωκεν ἑνότητα, ἥτις τῷ ἐπέτρεψε νὰ συγκρίνῃ καλύτερον καὶ νὰ κρίνῃ ὀρθότερον καὶ δικαιότερον πράγματα καὶ πρόσωπα. Τὴν δὲ συμπλήρωσιν καὶ τῶν λεπτομερειακῶν σφαλμάτων καὶ τῶν νεωτέρων γενικωτέρων ἀπόψεων ἐγγυᾶται τὸ κῦρος τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ Π. Καρολίδου, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχεν ὁ ἐκδότης τὴν ἔμπνευσιν νὰ ἀναθέσῃ τὴν νέαν ἔκδοσιν τοῦ ὑπερόχου ἔργου. Ὁ δὲ λαμπρὸς χάρτης καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐκλεκτῶν εἰκόνων αὐξάνουν τὴν ἀξίαν ταύτης.

Κ. Ἄμαντος
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Ἀκαδημαϊκός

ΤΟΝ Κ. Παπαρρηγόπουλον τιμῶ ὡς Μέγαν Ἐθνικὸν Διδάσκαλον, πᾶσαν δὲ προσπάθειαν συντελοῦσαν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ εὔκολον τὴν ἀνάγνωσιν τῆς «Ἱστορίας» αὐτοῦ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ θεωρῶ ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν. Χαίρω δὲ διὰ τὴν νέαν πληρεστέραν ἔκδοσιν αὐτῆς.

Μελέτιος
Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας

ΤΟ ΜΕΝ ἔργον τοῦτο, ἐν ᾧ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ὡς ἐκ μιᾶς πνοῆς μετ' ἀπαραμίλλου γλαφυρότητος καὶ ἀδιασείστου τῶν γενικῶν γραμμῶν κρίσεως ἐκτίθεται διὰ διηγήσεως οὐ μόνον εἰς τὸν ἐπιστήμονα ἀλλ' εἰς πάντα Ἕλληνα προσιτῆς καὶ καταδείκνυται ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς οὐδέποτε ἔπαυσεν ὑφιστάμενος ἀλλ' ἀείποτε ἀκμάζει ἢ παρακμάζων διετήρησε τὴν ἰδίαν αὐθυπαρξίαν, ἐθνικὸν θεωρῶ μνημεῖον· τὸν δὲ Κ. Παπαρρηγόπουλον, τοιοῦτο γράψαντα ἔργον, ἐθνικὸν ἀποκαλῶ ἄνδρα, ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

† Δ. Παππούλιας
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΔΩΡΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Β

Τὰ δῶρα τῆς κατηγορίας ταύτης ἀποτελοῦνται ἀπὸ

60

ΓΝΩΣΤΑ ΕΚΛΕΚΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΑΞΙΟΛΟΓΑ ΕΡΓΑ

πρωτότυπα ἢ μεταφράσεις, τῶν ὁποίων κατάλογον μετὰ δελτίων ἐδημοσιεύσαμε[illegible] προηγούμενον φύλλον, ἀρ. 2, καὶ τὰ ὁποῖα οἱ ἀναγνῶσται μας δύνανται νὰ ἀποκτήσουν εἰς ἐ[illegible] ξαιρετικὰς τιμάς.

ΔΩΡΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ Γ

Οἱ μαθηταὶ οἱασδήποτε τάξεως τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ Γυμνασίων οἱ ὁποῖοι θὰ μᾶς ἀποστείλουν τὰ δελτία τῆς ἐφημερίδος μας (βλ. σελ. 13) τῶν μηνῶν Ἀπριλίου μέχρις Αὐγούστου δικαιοῦνται νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς κληρώσεις τῶν κάτωθι πέντε λαχείων εἰς τὰ ὁποῖα, κερδίζουν 252 λαχνοί:

1ον) ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Α

Ἀντιπροσωπεύει βιβλία, ἀξίας μέχρι 250 Δραχμῶν, τῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν θὰ φοιτήσουν κατὰ τὸ προσεχὲς σχολικὸν ἔτος οἱ τυχηροὶ τοῦ λαχείου τούτου, τοῦ ὁποίου οἱ κερδίζοντες λαχνοὶ εἶνε 100.

2ον) ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Β

Οἱ κερδίζοντες λαχνοὶ τοῦ λαχείου τούτου εἶνε 50. Εἰς τοὺς τυχηροὺς μαθητὰς θὰ καταβληθοῦν ἀνὰ 500 Δραχμαὶ ἵνα τὰς διαθέσουν διὰ τὰς ἄλλας ἀπαραιτήτους ἀνάγκας τῶν σπουδῶν των.

Ἐκτὸς τῶν δύο αὐτῶν κατηγοριῶν λαχείων ὑπάρχουν ἐπίσης:

3ον) ΑΡΓΥΡΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ

κερδίζων 5.000 Δραχμάς

καὶ

4ον) ΧΡΥΣΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ

κερδίζων 10.000 Δραχμάς.

Τὰ ποσὰ τῶν δύο τελευταίων κατηγοριῶν δύνανται οἱ μαθηταὶ νὰ ἀποταμιεύσουν διὰ μελλοντικὰς ἀνάγκας τῶν σπουδῶν των.

Ὅλα τὰ ποσὰ (καὶ τῶν 4 λαχείων) θὰ ἐμβασθοῦν ἀμέσως μετὰ τὴν κλήρωσιν εἰς τοὺς δικαιούχους διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς.

5ον) ΛΑΧΕΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ἐκ παραλλήλου μὲ τὰ προηγούμενα ὑπάρχει λαχεῖον καὶ διὰ βιβλία ἀξίας Δρχ. 100. Οἱ κερδίζοντες λαχνοὶ τοῦ λαχείου τούτου εἶνε 100. Τὰ βιβλία, ἐκλεγόμενα ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς «Παιδικῆς Βιβλιοθήκης Ἐλευθερουδάκη», θὰ παραδίδωνται παρὰ τῶν κατὰ τόπους ὑποπρακτορείων τοῦ Κεντρικοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων «Σπῦρος Τσαγγάρης» εἰς τοὺς δικαιούχους ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ ἐγγράφου ἡμῶν ἐντολῆς βεβαιούσης τὴν κλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ των.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς συμμετοχῆς διὰ τοῦ ἰδίου «Δελτίου» καὶ εἰς τὰ πέντε λαχεῖα, αὐξάνουν αἱ πιθανότητες ἐπιτυχίας διὰ τὸ ἴδιον πρόσωπον.

Τὰ «Δελτία» τῶν μηνῶν Ἀπριλίου-Αὐγούστου δέον νὰ σταλοῦν ἐντὸς φακέλλου εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Νεοελληνικὰ Γράμματα», Μητροπόλεως 2 Ἀθήνας, ἐντὸς τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου μετὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς διευθύνσεως τοῦ συμμετέχοντος εἰς τὰς κληρώσεις.

Τὰ ὀνόματα τῶν τυχηρῶν θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὸ ἀμέσως μετὰ τὴν κλήρωσιν φύλλον τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων».

„ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ"

Τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα», ὅπως ἐκάναμε ἤδη λόγο στὸ πρῶτο μας φύλλο, θέλοντας νὰ ἐνισχύσουν τὴ νέα λογοτεχνικὴ παραγωγὴ στὸν τόπο μας, θ' ἀρχίσουν ἀργότερα τὴν ἔκδοση μιᾶς ἰδιαίτερης σειρᾶς λογοτεχνικῶν βιβλίων μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ βοηθήσουν τὸ παρουσίασμα τῶν νέων ταλέντων, ποιητῶν καὶ πεζογράφων, ποὺ γιὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο δὲν μποροῦν ἢ δυσκολεύονται νὰ ἐκδώσουν καὶ νὰ διαδώσουν τὰ ἔργα τους.

Οἱ ἐκδόσεις αὐτὲς θὰ γίνωνται μὲ ἔξοδα τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», ποὺ δὲν θέλουν νὰ ἔχουν ἀπ' αὐτὲς κανένα ὑλικὸ κέρδος.

Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὸ τὸ σκοπό μας, προσκαλοῦμε ὅσους ἀπὸ τοὺς νέους θέλουν νὰ δώσουν ἔργα τους γιὰ τὶς «Ἐκδόσεις τῶν Νέων Συγγραφέων», νὰ τὰ στέλνουν στὰ γραφεῖα μας καθαρογραμμένα ἢ — ἂν μποροῦν — δακτυλογραφημένα. Τὴν ἐπιλογὴ θὰ τὴν κάνη ἐπιτροπὴ ἀπὸ γνωστοὺς λογοτέχνες. Τοὺς ὅρους μας μποροῦν νὰ μάθουν ὅσοι ἐπιθυμοῦν στὰ γραφεῖα μας, ὅπου δεχόμαστε τοὺς φίλους καὶ συνεργάτες ἀπὸ τὶς 6 ὡς τὶς 8 (ἐξὸν ἀπὸ τὰ Σάββατα).

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΠΡΟΣΕΧΩΣ:

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΒΡΑΒΕΙΟΥ
5.000 ΔΡΑΧΜΩΝ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Σπανία σειρὰ ἑβδομαδιαίων αὐτοτελῶν τόμων διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», ἀπολύτως προσιτῆς τιμῆς. Κατάλογον τῶν ἐκδοθησομένων ἔργων (μὴ δημοσιευθέντων εἰσέτι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν) θὰ δώσωμεν εἰς προσεχὲς φύλλον.

ΑΛ. ΙΒΑΝ ΕΡΤΣΕΝ
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ

Μετάφραση: Σ. Ι. ΖΗΣΗΛΑ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΙΟ ΟΚΝΑ ἄρχισαν πάλι νὰ προχωροῦν τὰ μαθήματα: ἡ ζωντανὴ συμπάθεια μοῦ ἄρεσε πιότερο ἀπὸ τὰ βιβλία. Μὲ κανένα καὶ ποτὲ πρὶν ἀπ' αὐτὴν δὲν εἶχα μιλήσει γιὰ αἰσθήματα, καὶ ὅμως εἶχε μαζευτῆ πλησμονὴ πιὰ ἀπὸ δαῦτα, χάρις στὸ γοργὸ ξεδίπλωμα τῆς ψυχῆς καὶ στὸ διάβασμα τῶν μυθιστορημάτων. Σ' αὐτὴ φανέρωσα τὰ πρῶτα μου ὀνειροπολήματα, ὀνειροπολήματα παρδαλά, σὰν παραδείσια πουλιά, καὶ ἁγνά, σὰν ψέλλισμα παιδικό· στὸ λεύκωμά της θὰ εἶχα γράψει καμιὰ εἰκοσαριὰ φορές, ρωσσικά, γαλλικά, γερμανικά, θυμᾶμαι μάλιστα, καὶ λατινικὰ ἀκόμη. Μὲ ἄκουγε πάντα μὲ πολὺ μεγάλη σοβαρότητα, καὶ μὲ ἀκόμη μεγαλείτερη μὲ βεβαίωνε πὼς ἐγὼ γεννήθηκα γιὰ νὰ γίνω Ρολάνδος—Ρολανδίνι, ἢ Ἀλκιβιάδης· γιὰ τὶς βεβαιώσεις της αὐτὲς τὴν ἀγάπησα ἀκόμη πιὸ πολύ. Ζεσταινόμουν τότε γιὰ ὅλο τὸ περασμένο κρύο τῆς λιγόχρονης ζωῆς μου, κοντὰ στὴν πολυάκριβη φιλία τῆς μελενκυανῆς πατρικίας. Ἀφοῦ μεταδώσαμε ὁ ἕνας στὸν ἄλλον τοὺς καρποὺς τῶν αἰσθήσεων, ἀρχίσαμε νὰ διαβάζουμε μαζί, ἀπὸ τὴν ἀρχή, διάφορα διηγήματα: τὸ «Βεχφιλδιανὸ ἱερέα», τὸ «Νουμᾶ Πομπήλιο» τοῦ Φλωριανοῦ κλπ., περιχύνοντας αὐτὰ μὲ ποταμοὺς καυτερὰ δάκρυα· ἀποκεῖ πιάσαμε τὴν «Περιήγηση τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος» καὶ εἶχε ἐκείνη τὴν αὐταπάρνηση ν' ἀκούσῃ αὐτὴ τήν, δὲ λέω, πάρα πολὺ σοφή, ὠφέλιμη καὶ ἔξυπνη, μὰ καὶ τὴν ἴδια ὥρα πληκτικὴ καὶ δίχως ζωή, σταχυολογία ἐξ ἑπτὰ τόμων.

Δὲν ξέρω ἂν ἦταν καλὴ γιὰ μένα ἡ ἐπιρροή της ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Παρ' ὅλα της τ' ἀληθινὰ κι' εὐγενικὰ προτερήματα, ἡ μελενκυανὴ ἐξαδέλφη δὲν ἦταν ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴ βεβιασμένη «αἰσθηματικότητα», μὲ τὴν ὁποία μπολιάζονται τὰ κορίτσια μέσα στὰ ὑπνωτήρια τῶν γυναικείων λυκείων, ὅπου χτυποῦν μὲ καρφίτσες μονογράμματα στὰ χέρια τους, ὅπου δίνουν ὅρκους νὰ μὴ βγάλουν ἀπὸ πάνω τους ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρο χρόνο μιὰ ὡρισμένη κορδελίτσα· δὲν ἦταν ἐπίσης ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὰ ἠθικὰ ἀξιώματα, αὐτὴ τὴν ἀρρώστια, ποὺ γεμίζει τὰ μυθιστορήματα καὶ τὶς κωμωδίες τοῦ περασμένου αἰῶνος. Τῆς ἄρεσε νὰ τὴν λένε Τεμίρα, καὶ ὅλη οἱ συγγενεῖς τὴν ὠνόμαζαν ἔτσι· αὐτὸ καὶ μόνο πιὰ μαρτυροῦσε αἰσθηματικότητα· στὰ καλὰ καθούμενα κανένας δὲν θὰ παραδεχτῆ στὸ σημερινὸ XIX αἰῶνα νὰ ὀνομασθῆ Πλενῆρα, Τεμίρα, Σελενή, Οὐσλάδ. Δὲν ἄργησα νὰ ἐπαναστατήσω κατὰ τοῦ κλασικοῦ ὀνόματος καὶ τὴ συμβούλευσα, στὸ γινάτι τοῦ Μπουαλῶ, νὰ ὀνομασθῆ Τουανών· καὶ ὅταν ἐβγῆκε τὸ δεύτερο φυλλάδιο τοῦ «Ὀνέγιν», τὴ συμβούλευσα νὰ μείνη ὁριστικὰ Τατιάνα, ὅπως τὴ βάφτισε ὁ παππᾶς. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὀνόματος λίγο βοήθησε: ἡ Τάνια, σὰν καὶ πρῶτα, στὴν κάθε συνάντησή της μὲ τὴ χλωμὴ φιλενάδα τῆς γήϊνης σφαίρας, τῆς ἔστελνε λυρικὴ ἐπίκληση, σὰν καὶ πρῶτα, παρομοίαζε τὴ ζωή της μὲ λουλούδια πεταμένα ἀπάνω «στὰ μανιασμένα κύματα» τῆς Κλιάζμας· τῆς ἄρεσε, στὶς ὧρες τῆς σχολῆς της, νὰ κλαίῃ τὴν πικρή της μοῖρα, τοὺς κατατρεγμοὺς τῆς τύχης (ἡ ὁποία, ὡστόσο, τὴν κατάτρεχε μὲ τόσο πολλὴ διάκριση, ποὺ τὰ χτυπήματά της ἔμεναν ὅλως διόλου ἀπαρατήρητα), καὶ γιὰ τὸ πῶς «κανεὶς στὸν κόσμο δὲν καταλαβαίνει». Αὐτὸ ἦταν Λαφονταίνειον στοιχεῖον. Δὲν ἦταν καλλίτερη ἀπ' αὐτὸ καὶ ἡ Ζανλίσειος ἠθικολογία: ἐμένα ποὺ ὁ δαίμονας ξέρει καὶ τί δὲν εἶχα διαβάσει, μὲ ἱκέτευε νὰ μὴν ἀγγίξω τὸ Βέρθερο, μοῦ συνιστοῦσε ἠθικὰ ἀναγνώσματα καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὅλα αὐτὰ μοῦ φαίνονται ἀστεῖα σήμερα, μὰ τότε ἡ Τάνια ἦταν γιὰ μένα Βαλκυρία: ὑποτακτικὰ ἄκουγα τὶς προφητεῖες της. Γνώριζε πολὺ καλὰ τὴν ἐπιρροή της, καὶ γι' αὐτὸ μὲ καταδυνάστευε· καὶ ὅταν ἐγὼ ἄρχιζα νὰ ἐξεγείρωμαι κι' ἐκείνη ἔβλεπε τὸν κίνδυνο νὰ χάσῃ τὴν ἐξουσία, δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια της, φιλικά, θερμὰ παράπονα ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ χείλια της· ἄρχιζα νὰ τὴ λυπᾶμαι· φανταζόμουν τὸν ἑαυτό μου ἔνοχο, καὶ ὁ θρόνος της πάλι στεκόταν ἀσάλευτος. Ἀνάγκη νὰ παρατηρήσω πὼς στὶς κοπέλλες τῶν δεκαοχτὼ χρονῶν γενικῶς ἀρέσει νὰ βασανίζουν τὸ παιδὶ ποὺ πέφτει στὰ χέρια τους, καὶ ἀπάνω στὸ ὁποῖο δοκιμάζουν τὸ ὅπλο ποὺ προετοιμάζουν γιὰ κατακτήσεις πολὺ σοβαρώτερες· γι' αὐτὸ ὅμως, πῶς τὶς βασανίζει ὕστερα αὐτὸ τὸ παιδί, δεκαοχτὼ χρόνια στὴ σειρά, καὶ ὅσο πιὸ πέρα, τόσο πιὸ χειρότερα! Κι' ἔτσι, ὑποτασσόμουν στὴν Τάνια, πωλοῦσα αἰσθηματικότητα, καὶ φορὲς-φορὲς ὠχρὰ καὶ ἰσχνὰ ἠθικὰ γνωμικὰ χρησίμευαν γιὰ τὸ στεφάνωμα τῶν λόγων μου. Μοῦ περνάει ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς τὶς στιγμὲς ἐκεῖνες θὰ ἤμουν πολὺ γελοῖος· τὸ ζωντανὸ χαρακτῆρα μου δύσκολο ἦταν νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ κανεὶς μὲ καραμελλίστικο μπιλιετάκι ψεύτικης εὐαισθησίας, καὶ καθόλου δὲν μοῦ ταίριαζε νὰ παίρνω ἠθικὰ γνωμικὰ ἀπὸ τὴ μελάσσα δίχως τζεντζεφίλι τῆς Ζανλισείου ἠθογραφίας. Μὰ τί νὰ γίνῃ, ἐπέρασα ἀπ' αὐτό, καὶ διόλου παράξενο, νὰ μὴν εἶνε καὶ ἄσχημο: ἡ αἰσθηματικότης ἀνέλυσε, γλύκανε «τὴν καυστικὴ δύναμη», καὶ συνεπῶς βάδισε σύμφωνα μὲ τὴ φαρμακοποιΐα τοῦ Σίλλερ· ἡ ἡλικία συντείνει λίγο πολὺ στὴν ἀνάπτυξη τρυφερότητος. Ἐγὼ ἔμπαινα στὴν ἐποχὴ ἐκείνη ποὺ τελειώνει ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀρχίζει ἡ ἐφηβική: αὐτὸ συμβαίνει συνήθως στὰ δεκάξη χρόνια. Ἡ παιδικὴ ἁγνὴ ὀμορφιὰ χάνεται, ἡ ἐφηβικὴ δὲν παπαρουσιάζεται ἀκόμη· στὰ χαρακτηριστικὰ βασιλεύει δυσαρμονία, γίνονται πιὸ χοντρά, δὲν ἔχουν χάρη, ἡ φωνὴ εἶνε πότε ψιλή, πότε βαθειά, τὰ μάτια εἶνε ἄτονα, μὰ φορὲς-φορὲς πετοῦν σπίθες, τὰ μάγουλα εἶνε χλωμά, μὰ φορὲς-φορὲς φουντώνουν,—ζυγώνει ἡ φυσικὴ ἐνηλικιότης. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴν ψυχή: ἀόριστα αἰσθήματα, ἀπαρχὲς πόθων, συγκίνησις, μελαγχολία, διαίσθησις τοῦ ἀπόκρυφου, τοῦ ἄγνωστου, καὶ ἀποκεῖ ἡ νεανικὴ ἡλικία, ἐνθουσιώδης λυρισμός, γεμᾶτος ἀγάπη, ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμο τοῦ Θεοῦ... Πρώϊμο λουλοῦδι ἐγώ, ἔφτασα πιὸ γρήγορα σ' αὐτὴ τὴν ἐποχή, καὶ τὰ μπουμπούκια τῆς ψυχῆς μου ἄνοιξαν ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα χρόνια μου· αἰσθανόμουν πὼς ἡ παιδικὴ ἡλικία πῆρε τέλος, πὼς ἄρχιζε ἡ ἐφηβική, καὶ μοῦ κακοφαινόταν ποὺ κανεὶς δὲν παρατηροῦσε αὐτὸ τὸ τσάκισμα ποὺ ἔγινε στὴ ζωή μου. Δυστυχῶς, τὸ παρατήρησε ὁ Βασίλειος Εὐδοκίμοβιτς καὶ ἄρχισε ἀπάνω σ' αὐτὸ νὰ μοῦ παραδίδῃ αἰσθητική, στὴν ὁποία, δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσω, ἤμαν πάρα πολὺ πίσω, καὶ ἀμέσως τότε μ' ἔβαλε νὰ γράψω διατριβές. Κρῖμα, πολὺ κρῖμα, ποὺ ὅταν μετακομιστήκαμε ἀπὸ τὸ παληὸ σπίτι στὸ καινούργιο, χάθηκαν αὐτὲς οἱ διατριβές. Μὲ πόση ἡδονὴ θὰ τὶς ξαναδιάβαζα τώρα! Καὶ τί δὲν ἔγραφα. Ὑπῆρχαν διατριβὲς γραμμένες ποιὸς θὰ παραβγῆ τὸν ἄλλο μαζὶ μὲ τὴν Τεμίρα, ὑπῆρχαν φιλολογικὲς περιλήψεις στὶς ὁποῖες «κατατρόπωνα» τὸν κλασικισμό. Ὁ Βασίλειος Εὐδοκίμοβιτς πετοῦσε ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ διορθώνοντας (μὰ δὲ μποροῦσε νὰ γίνῃ κι' ἀλλοιῶς, μιὰ ποὺ ἐπαναλάμβανα τὶς ἴδιες του τὶς σκέψεις). Μετέφρασα τὶς περιλήψεις μου στὴ γαλλικὴ γλῶσσα καὶ περήφανα τὶς ἔδωσα στὸ Μαρσάλ: «Νά, σὰ νὰ τοὔλεγα, πόσο ἐκτιμῶ ἐγὼ τὸ Μπουαλῶ σας». Ὑπῆρχαν καὶ ἱστορικὲς διατριβές: ἡ σύγκρισις τῆς Μάρθας τῆς Ἀρχόντισσας (δηλαδή, ὄχι τῆς πραγματικῆς, μὰ ἐκείνης τῆς σπαρτιάτισσας Μάρθας, γιὰ τὴν ὁποία εἶχε γράψει διήγημα ὁ Καραμζήν) μὲ τὴ Ζηνοβία Παλμύρσκυ, καὶ τοῦ Βορὶς Γοδουνὼφ μὲ τὸν Κρόμβελ. Τί κρῖμα νὰ μὴ γράψω τὶς συγκρίσεις μου στὴ γαλλικὴ γλῶσσα! Εἶμαι βέβαιος πὼς ἦσαν τόσο ἐλεεινές, ποὺ θὰ δημοσιευόντουσαν γιὰ ὑποδείγματα στὴ «Διδασκαλία τῆς Φιλολογίας» τοῦ Νοέλεφ, στὴ στήλη Parallèles et Caractères.

Ἔτσι τελείωνε ἡ περίοδος τοῦ ξεβλασταρίσματος τῆς ζωῆς μου. Νά, τὸ προηγούμενο μὲ τὸ ὁποῖο ἐμπῆκα στὰ προπύλαια τῆς νεανικῆς ἡλικίας. Ὁ Μαρσὰλ μοῦ ἐκληροδότησε τὴν ἀγάπη στὴν καλαίσθητη φόρμα, τὴν ἀγάπη στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Ρώμη, τὴ λογικὴ σαφήνεια, τὴν ἱστορία τῆς γαλλικῆς φιλολογίας καὶ τὸ art poétique τοῦ Μπουαλῶ, τοῦ ὁποίου τὸ πρῶτο ᾆσμα τὸ θυμᾶμαι ὡς τὰ σήμερα· ὁ Βασίλειος Εὐδοκίμοβιτς μοῦ ἐκληροδότησε τὴ λατρεία στὸν Πούσκιν καὶ στὴ νεαρὴ φιλολογία, τὴ μεταφυσικὴ ἀσάφεια τοῦ ρωμαντισμοῦ κι' ἕνα τετράδιο ζωγραφιστοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους ἀποστήθισα πολὺ πιὸ καλλίτερα ἀπὸ τοὺς στίχους τοῦ Μπουαλῶ· ἡ Τεμίρα μοῦ κληροδότησε τὸ ἀνοιχτόκαρδο, θερμὸ αἴσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας, τὰ δάκρυα γιὰ τὸ «Βεχφιλδιανὸ ἱερέα» κι' ἀποκεῖ γι' αὐτὴ τὴν ἴδια, σὰν ἔφυγε τὸ φθινόπωρο γιὰ τὸ Μελένκυ. Λοιπὸν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ὁ κλασσικισμὸς στὸ πρόσωπο τοῦ Μαρσάλ, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ ρωμαντισμὸς στὸ πρόσωπο τοῦ Πατυφέρσκυ, καὶ ἡ ζωὴ στὸ πρόσωπο τῆς Τεμίρας, καὶ στὸ κέντρο ὅλων αὐτῶν ἐγὼ ὁ ἴδιος, παιδὶ παράφορο, προδιατεθειμένος γιὰ ὅλων τῶν εἰδῶν τὶς ἐντυπώσεις, σοφὸς παρὰ τὰ χρόνια μου, ἀνεπτυγμένος τὸ περισσότερο μὲ τὸ ζόρι, ἢ ὀρθότερο, τεχνικά, μὲ τὸ διάβασμα μυθιστορημάτων καὶ τὴν αἰώνια μοναξιά μου.

Ἔτσι τραβοῦσε ἡ ζωὴ ὡς τὰ δεκαπέντε μου χρόνια.

III. Νεανικὴ ἡλικία.

Ὄμορφη εἶνε ἡ ἐποχὴ ἐκείνη στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν τὸ παιδὶ ἀναγνωρίζει πιὰ τὸν ἑαυτό του νεανία καὶ γιὰ πρώτη φορὰ γυρεύει μερδικὶ στὸ κάθε τι ἀνθρώπινο: ἡ δραστηριότης βράζει, ἡ καρδιὰ χτυπάει, τὸ αἷμα εἶνε θερμό, δυνάμεις ὑπάρχουν πολλές, καὶ ὁ κόσμος εἶνε τόσο καλός, καινούργιος, φωτεινός, γεμᾶτος θρίαμβο, ἀναγάλλιασμα, ζωή... Ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἀχιλλέα καὶ ὁ ρεμβασμὸς τοῦ Πόζα πλημμυρίζουν τὴν ψυχή. Εἶνε ἡ ἐποχὴ τῶν εὐγενῶν θαυμασμῶν, τῶν αὐτοθυσιῶν, τοῦ πλατωνισμοῦ, τῆς διάπυρης ἀγάπης στὴν ἀνθρωπότητα, τῆς ἀπέραντης φιλίας· εἶνε ὁ ὑπέρλαμπρος πρόλογος, πίσω ἀπὸ τὸν ὁποῖο συχνά, πολὺ συχνά, ἀκολουθεῖ τὸ πρόστυχο, μικροαστικὸ δρᾶμα.

Ἡ διάνοια ἀνατέλλει, μὰ περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σύννεφα τῆς φαντασίας χρωματίζει, τὸ ἴδιο ὅπως καὶ ὁ ἥλιος ποὺ ἀνατέλλει, μὲ πορφύρα ὅλο τὸν κόσμο. Φωτισμὸς ἀληθινός, ὁ ὁποῖος ἐξαφανίζεται, εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ἐξαφανιστῆ, μὰ εἶνε ὡραῖος, σὰν καλοκαιριάτικο πρωϊνὸ στὴν ἀκροθαλασσιά. Ὦ, νεότης, νεότης...

Στὴν Ἀρκαδία γεννήθηκα κι' ἐγώ·

Ἀμέριμνα παραδόθηκα στὰ ὁρμητικὰ κύματα· μὲ παρέσυραν μακρυὰ ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς γαλήνιας κοίτης τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Μοῦ ἀρέσουν τὰ καμπυλωτὰ κύματα, τὸ ἀτελεύτητο· τὸ μέλλον ζωγραφιζόταν σὰν κάποιος ἱππόδρομος, στὸ τέρμα τοῦ ὁποίου περιμένει ἡ μυριόστομη δόξα καὶ ἡ κόρη τοῦ ἔρωτος, τὸ δάφνινο στεφάνι καὶ τὸ μύρτινο στεφάνι· προαισθανόμουν πὼς ἡ ζωή μου θὰ τυλιχτῆ φανταχτερὸ κουβάρι στὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος, φανταζόμουν τὸν ἑαυτό μου μεγάλο, ἀνδρεῖο... Ἡ καρδιὰ πλάταινε, τὸ κεφάλι γύριζε... Ὦ, ναί, ἦταν ὡραία ἡ νεότης. Μὰ πέρασε· ἡ ζωὴ δὲν κοχλάζει πιὰ σὰν ἀφριστὸ κρασί· τὰ στοιχεῖα τῆς ψυχῆς ἔρχονται σὲ ἰσορροπία, κατασιγάζουν· ζυγώνει ἡ ἐνηλικιότης, εὐλογημένο ἂς εἶνε καὶ τὸ τοτινὸ μανιασμένο κόχλασμα καὶ τὸ τωρινὸ προάγγελμα τῆς ἁρμονίας. Ἡ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς εἶνε ὡραία, φτάνει νὰ εἶνε πιστὴ στὸν ἑαυτό της· ἄσχημο εἶνε, ἂν δὲν παρουσιάζεται στὴ δική της μορφή. Δὲν μοῦ ἀρέσουν οἱ σεμνοί, σοβαρόφανοι, ὑποδειγματικοὶ νέοι, μοῦ θυμίζουν τὸν Ἀλέξιο Στεφάνοβιτς Σιωπηλάκην· δὲν ἔνοιωσαν τὴ ζωὴ αὐτοί, δὲν ἔθρεψαν μὲ τὸ ζεστὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς τους ὁλόχαρες πεποιθήσεις, δὲ λαχτάρισαν νὰ λάβουν μέρος στοὺς παγκόσμιους ἄθλους. Δὲν ἔζησαν αὐτοὶ μὲ ἐλπίδες ὑψηλοῦ προορισμοῦ, δὲν ἔχυσαν δάκρυα θλίψεως αὐτοὶ ἀντικρύζοντας τὴ δυστυχία καὶ δάκρυα ἐνθουσιασμοῦ ἀτενίζοντας τὸ ὡραῖο, δὲν παραδόθηκαν αὐτοὶ σὲ τρικυμισμένη ἡδονὴ ὀργίων, δὲν εἶχαν τὴν ἀνάγκη φίλου, καὶ οὔτε θὰ τοὺς ἀγαπήσῃ κόρη αὐτοὺς μὲ ἀγάπη ἀληθινή· ὁ κλῆρος τους εἶνε νὰ πνιγοῦν ὁλόσωμοι μέσα στὸ πλῆθος. Οἱ νέοι ἂς εἶνε νέοι. Ἡ ἐνηλικιότης θὰ δείξῃ πὼς ἡ Θεία Πρόνοια δὲν παραχώρησε τόσα πολλὰ στὴν ἐξουσία τοῦ κάθε ἀνθρώπου.

(Συνέχεια στὸ ἄλλο φύλλο)

ΔΕΛΤΙΟΝ 4ου ΤΕΥΧΟΥΣ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ
ΛΕΞΙΚΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ

ΔΕΛΤΙΟΝ
3
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΕΙΣ
ΤΑ ΕΝΑΝΤΙ 5 ΛΑΧΕΙΑ

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Α
ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Β
ΑΡΓΥΡΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ
ΧΡΥΣΟΥΣ ΛΑΧΝΟΣ
ΛΑΧΕΙΟΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΔΕΛΤΙΟΝ 4ου ΤΕΥΧΟΥΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

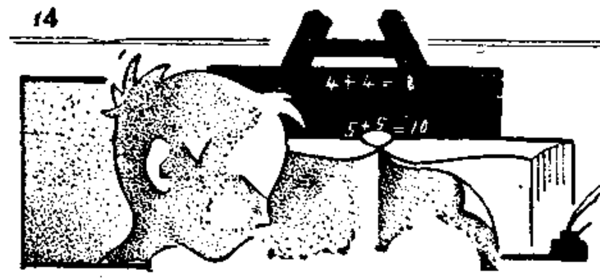

ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

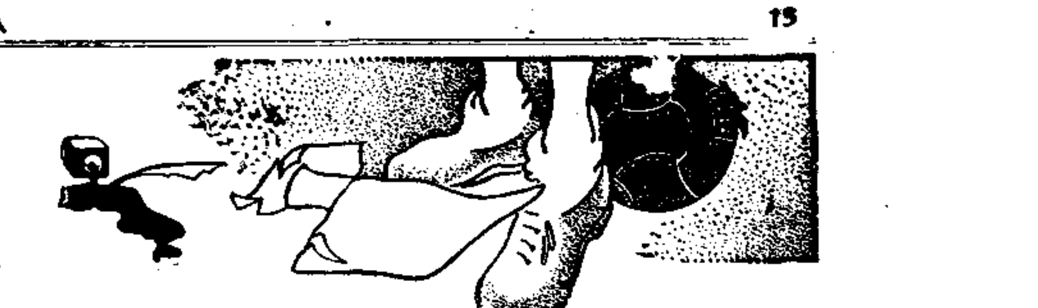

Ἀκμὴ καὶ παρακμή.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Τραπεζαρία σ' ἐξοχικὸ σπίτι. Ὁ παππούς κάθεται μπροστὰ στὸ παράθυρο. Κρατάει μιὰ ἐφημερίδα στὰ γόνατά του, μὰ δὲν διαβάζει, σκέπτεται.

Κάτω φαίνονται τὰ δέντρα τοῦ κήπου. Δυνατὸς ἄνεμος ταράζει τὰ γυμνά τους κλαδιά.

Ἔρχεται ὁ Παῦλος, ἔγγονός του, μαθητὴς γυμνασίου. Ψηλὸς περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ταιριάζει στὴν ἡλικία του, λιγνός. Τὰ μάτια του ἔχουν πάντα μιὰ ἔκφραση σὰ νὰ ρωτᾶνε.

Ἔγγονος. Νὰ σ' ἐνοχλήσω μιὰ στιγμή, παπποῦ;

Παππούς. Ἂν ἀξίζη τὸν κόπο...

Ἔγγονος. Καὶ βέβαια. Μιὰ λέξη πάλι μοῦ συγχίζει ὅλα τὰ συμπεράσματα.

Παππούς. Ἆ! ὥστε, καθὼς βλέπω, ἔχουμε φτάσει κι ὅλας σὲ συμπεράσματα. Καὶ πάνω σὲ ποιὸ ζήτημα, παρακαλῶ;

Ἔγγονος. Μὰ δὲ θἆταν καλύτερα νὰ διώξουμε πρῶτα αὐτὸν τὸν... ταραξία, καθὼς λέει ὁ καθηγητής μου;

Παππούς. Συμφωνῶ... Λοιπόν;..

Ἔγγονος. Τί θέλει νὰ πῆ ἐποχὴ παρακμῆς;.. Βέβαια τὴ λέξη τὴν ξαίρω... Ἀκμάζω, παρακμάζω, σὰ νὰ ποῦμε ξεπέφτω.

Παππούς. Ἀκριβῶς, αὐτὸ θὰ πῆ...

Ἔγγονος. Καὶ παρακμὴ ἴσον ξεπεσμός.

Παππούς. Πολὺ σωστά...

Ἔγγονος. Ἐποχὴ παρακμῆς ὅμως...

Παππούς. Μποροῦμε νὰ μάθουμ. πρῶτα, ποῦ τὴν ἀπάντησες αὐτὴ τὴν ἔκφραση;

Ἔγγονος. Στὴν ἱστορία μου. Τὰ χρόνια τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τὰ χαρακτηρίζει ἔτσι: ἐποχὴ παρακμῆς. Κι ὡς τόσο ποτὲ ἡ Ρώμη δὲν εἶχε φτάσει σὲ τέτια ἔκταση.

Παππούς. Δὲν ἔχει σημασία.

Ἔγγονος. Αὐτὸ δὲν καταλαβαίνω.

Παππούς. Ἆ, ὥστε δὲν εἶνε ἡ λέξη ποὺ δὲν καταλαβαίνεις. Τὸ ζήτημα εἶναι: γιατὶ μὲ τέτια λέξη χαρακτηρίζ μιὰ τόσο ἔνδοξη, κατὰ τὴ γνώμη σου ἐποχή.

Ἔγγονος *(μὲ ἀνακούφιση σὰ ν' ἀπολυτρώνεται τέλος πάντων ἀπὸ κάποιο βάρος).* Ναί, ναί.

Παππούς. Παραδέχεσαι πὼς κάθε πρᾶμα ἔχει τὴν αἰτία του;

Ἔγγονος. Φυσικά. Αὐτὸ δὰ εἶναι ὁλοφάνερο.

Παππούς. Καὶ κάθε φαινόμενο λοιπόν, εἴτε φυσικό, εἴτε ἱστορικό...

Μὰ ἔτσι θὰ πέσουμε σὲ πολὺ βαθειὰ νερά... Νὰ σοῦ διηγηθῶ καλύτερα κάτι... Εἶχα κάποτε ἕνα φίλο... Θάμουν τότε στὴν ἡλικία σου. Φτωχὸ παιδὶ γεωργοῦ, μὰ μὲ πόση θέληση νὰ δράση, νὰ ἀναδειχτῆ ἀνάμεσα στοὺς ὅμοιους του!

Εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ περιστάσεις τὸν ἐβοήθησαν πολύ... Στὴν ἀρχὴ ἐργάτης, ἐπιστάτης ἀργότερα σ' ἕνα ἐργοστάσιο... κατάφερε στὸ τέλος νὰ γίνη ἐργοστασιάρχης. Αὐτός, φρόνιμος. Ποτὲς δὲν ἀποφάσιζε κάτι, ἂν δὲν τὸ μετροῦσε ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Μὰ σὰν τ' ἀποφάσιζε, τίποτα πιὰ δὲν τὸν κρατοῦσε. Μὲ πεῖσμα ἀφάνταστο τραβοῦσε μπροστά, βέβαιος γιὰ τὴν ἐπιτυχία.

Τὸ ἐργοστάσιο μεγάλωσε... Ἔρριξε παρακλάδια στὶς ἐπαρχίες... ὑποκαταστήματα, πρακτορεῖα. Καὶ παντοῦ ὁ ἴδιος ρυθμός, ὁ δικός του, ποὺ ἐπιδροῦσε στοὺς διευθυντές, ὑπαλλήλους, ἐργάτες... κανονίζοντας τὴ δουλειὰ σὰ ρολόϊ.

Δὲν προσέχεις;..

Ἔγγονος *(ποὺ ἐνῶ ὁ παππούς μιλοῦσε κοίταξε μὲ ἀνησυχία δυὸ τρεῖς φορὲς πρὸς τὸν κῆπο).* Ὄχι, παπποῦ, προσέχω, μά...

Παππούς *(γελώντας).* Φοβᾶσαι μήπως ἡ ἱστορία μου εἶναι ἀτέλειωτη... καὶ τὸ χειρότερο, ἄσχετη μὲ τὸ ζήτημά μας. Κι' ὅμως... δὲν ἔχεις δίκιο.

Λοιπὸν τελειώνω:

Ὁ φίλος μου ἔγινε μέγας καὶ πολύς, κυριάρχησε πάνω στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας.

Γιατί; Ἂν σὲ ρωτήση κανείς, γιατί;..

Ἔγγονος. Τὸν βοήθησαν οἱ περιστάσεις.

Παππούς. Δὲν τὸ ἀρνήθηκα. Ὅμως κι ἄλλοι πολλοὶ βρέθηκαν σὲ παρόμοιες συνθῆκες.

Ἔγγονος. Κανόνισε μὲ τέτιο τρόπο τὴ ζωή του...

Παππούς. Κανόνισε μὲ τέτιο τρόπο τὴ ζωή του. Πάει καλά. Τώρα ἄκουσε καὶ τὴ συνέχεια τῆς ἱστορίας.

Ὁ φίλος μου γέρασε πρόωρα. Βλέπεις, οἱ κόποι, ἡ ἐντατικὴ θέληση...

εἰρήνη ποὺ στηρίζεται πάνω στὴ βία!

Τὰ νεῦρα χαλαρώνονται ξαφνικὰ καὶ σπᾶνε σὰν πολυκουρδισμένα ἐλατήρια.

Τὸν διαδέχτηκαν οἱ γιοί του. Ἀναθρεμμένοι στὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἄνεση, εἶχαν διαφορετικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴ ζωή. Σπάταλοι, ἐγωϊστές, φιλόδοξοι! Δὲν ἀντικρύζουν τὸ ἔργο τοῦ πατέρα σὰν κληρονομία κοινή, ποὺ πρέπει ἀπὸ κοινοῦ νὰ μεγαλώσουνε. Ὁ καθένας θέλοντας νὰ κρατήση γιὰ τὸν ἑαυτό του αὐτὴ τὴ δόξα, ἄσκεφτα, χωρὶς φρόνηση καὶ ὑπολογισμό, χτίζει καινούργια ἐργοστάσια, ποὺ οὔτε νὰ διοικήση, μὰ οὔτε νὰ ἐπιβλέψη εἶνε μπορετό. Ἔχτρα καὶ κρυφὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξύ τους. Ὁ πλοῦτος ποὺ μαζεύτηκε μὲ τόση φρόνηση σπαταλιέται τώρα. Ποῦ φαντάζεσαι πὼς θὰ πάη αὐτὴ ἡ κατάσταση;

Ἔγγονος. Βέβαια, παπποῦ, στὴν καταστροφή.

Παππούς. Κι' ὅμως, ἂν ἐπιπόλαια κοιτάξεις τὰ πράματα, ἔτσι ἀπὸ τὴν ἐξωτερική τους ἐμφάνιση μονάχα, θὰ πῆς: Ποτὲς ἡ ἐπιχείρηση δὲν πήγαινε καλύτερα ἀπὸ τώρα!

(Ὁ παππούς σώπασε μιὰ στιγμὴ καὶ κοίταξε κατάματα τὸν ἔγγονό του σὰ νὰ τὸν ρωτοῦσε: Λοιπὸν ἀκόμα δὲν κατάλαβες;.. Ξαφνικὰ τὸ πρόσωπο τοῦ Παύλου φωτίστηκε ἀπὸ χαρά).

Ἔγγονος. Ναί, ναί, μάλιστα... καναλαβαίνω, παπποῦ...

Παππούς. Ὅσο ἡ σύγκλητος κυβερνοῦσε μὲ φρόνηση καὶ πάνω ἀπ' ὅλα στεκόταν τὸ συμφέρο τῆς Ρώμης... Θυμᾶσαι, ὁ Τ. Μάνλιος σκοτώνει τὸ γιό του ἐπειδὴ παράκουσε τὴν ὑπατικὴ διαταγή του... Ὁ Κιγκινάτος παίρνει τὴν ἐξουσία γιὰ νὰ σώση τὴν πατρίδα καὶ μόλις τὸ κατάφερε ξαναγυρίζει στὸ χωράφι του... Ὁ Ρήγουλος θὰ πεθάνη ἂν ἡ σύγκλητο δὲν συνθηκολογήση μὲ τὴν Καρχηδόνα... μὰ δὲν τὸ σκέφτεται κἂν καὶ συμβουλεύει τὸ ἀντίθετο. Ἡ Ρώμη, ἀπὸ μικρὸς κι ἀσήμαντος συνοικισμὸς ψαράδων κι ἐμπόρων στὶς ἐκβολὲς τοῦ Τίβερη, ἁπλώνεται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση παντοδύναμη. Γιατί;..

Ἔγγονος. Γιατὶ οἱ πολίτες σκέφτονται περισσότερο τὸ συμφέρο τῆς πολιτείας ἀπὸ τὸ δικό τους.

Παππούς. Καὶ πῶς τὸ δείχνουν αὐτό;

Ἔγγονος. Μὲ τὶς πράξεις τους...

Παππούς. Ὡραῖα... Στὸν πόλεμο ἀψηφοῦν τὸν κίνδυνο... Στὴν εἰρήνη εἶναι δίκαιοι, ἐργατικοί, φιλόνομοι.

Ἡ Ρώμη περνᾶ τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς της.

Μὲ τὸν καιρὸ ὁ πλοῦτος καταστρέφει τοὺς χαρακτῆρες τῶν ἀρχόντων. Πιέζουν τοὺς ὑποδούλους λαοὺς γιὰ ν' ἁρπάξουν ὅσα μποροῦν περισσότερα. Οἱ λιτοδίαιτοι γίνονται σπάταλοι, ἀκόλαστοι, ἐγωϊστές, ματαιόδοξοι. Τὸ ἐγὼ τους σὰν τὸ θεριὸ τοῦ παραμυθιοῦ μεγαλώνει καὶ «δὲν ἀφήνει τὸ νερὸ νὰ κατεβῆ στὴ χώρα». Ἡ ἰδέα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς πατρίδας μαραίνεται. «Oh tempora! oh mores!» φωνάζει ὁ Κικέρωνας. Πῶς θὰ τὴν ποῦμε αὐτὴ τὴν ἐποχή;.. ὅπως καὶ τὴν πρώτη... ἐποχὴ ἀκμῆς δηλαδή;

Ἔγγονος. Ὄχι βέβαια. Ὅλως διόλου τὸ ἀντίθετο: ἐποχὴ παρακμῆς.

Παππούς. Τί σημασία ἔχει ἂν οἱ φιλόδοξοι στρατηγοὶ γιὰ νὰ κερδίσουν δόξα κι ἐπιρροὴ ὑποδουλώνουν ὁλοένα λαοὺς κι ἁπλώνουν τὰ σύνορα τοῦ κράτους;.. Θυμᾶσαι πῶς φέρθηκαν οἱ γιοὶ τοῦ φίλου μου ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα τους;

Ἔγγονος. Ναί, παπποῦ...

Παππούς. Καὶ ποιὰ ἐντύπωση κάνει ἡ ἐπιχείρησή τους γιὰ κεῖνον ποὺ σκέφτεται ἐπιπόλαια νὰ κρίνει μονάχα ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση;

Ἔγγονος. Ναί, παπποῦ.

Παππούς. Ἔλειψαν οἱ αἰτίες ποὺ τοὺς ἔκαναν πλούσιους καὶ δυνατούς. Τώρα, καθὼς εἶπες κι ὁ ἴδιος, τραβᾶνε γιὰ τὴν καταστροφή.

Τὸ ἴδιο καὶ δῶ. Οἱ ὑπόδουλοι κάτω ἀπὸ τὴ βαριὰ φορολογία δὲν μποροῦν νὰ σηκώσουν κεφάλι. Εἰρήνη βασιλεύει παντοῦ. Μὰ εἰρήνη ποὺ στηρίζεται πάνω στὴ βία. Ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία μοιάζει μὲ τεράστιο δέντρο. Μ' ὅλο ποὺ φαίνεται ἀνθηρό, κρύφιο σκουλήκι κατατρώει τὶς ρίζες του. Μιὰ μέρα θὰ σωριαστῆ κάτω.

Ἔγγονος *(σκεφτικὸς καὶ σὰ λυπημένος).* Τί κρίμα!

Παππούς. Τὸ σκουλήκι γεννιέται μέσα στὸν ἴδιο τὸν ὀργανισμὸ μὲ τὸν καιρό.

Ἔγγονος. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνη διαφορετικά;

Παππούς. Χμ... μερικοὶ πιστεύουν πὼς ὄχι... Εἶναι λέει νόμος τῆς ζωῆς.

Ἔγγονος. Νόμος τῆς ζωῆς; Δὲν τὸ καταλαβαίνω.

Παππούς. Νά, καθὼς ὁ ἄνθρωπος π.χ., ἔτσι καὶ οἱ πολιτισμοὶ γεννιοῦνται, ἀκμάζουν καὶ παρακμάζουν. Ὁ ἕνας διαδέχεται τὸν ἄλλο σὰν τὰ ὀργανικὰ ὄντα πάνω στὴ γῆ. Ὁ αἰγυπτιακός... ὁ κρητικός... ὁ μυκηναϊκός... ὁ ἑλληνικός... ὁ ρωμαϊκὸς κ.λ.π. Τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς μοιάζουν σὰν διάφοροι ὁμόκεντροι κύκλοι μεταξύ τους.

Ἔγγονος. Κι' ὁ δικός μας πολιτισμός... αὐτὸς ποὺ ζοῦμε σήμερα, πῶς λέγεται, παπποῦ;

Παππούς. Εὐρωπαϊκός. Γιατὶ κέντρο ἔχει τὴν Εὐρώπη.

Ἔγγονος. Καὶ θὰ ζήσει πολὺ ἀκόμα; Βρίσκεται στὰ νιάτα του ἢ στὰ γερατιά του;

(Ὁ Παῦλος μόλις ἔκανε αὐτὴν τὴν ἐρώτηση, γέλασε σὰν νὰ παραξενευόταν ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν ἐρώτηση).

Παππούς. Γιατὶ γελᾶς;

Ἔγγονος. Δὲν μοῦ χωρεῖ στὸ κεφάλι πῶς μποροῦμε νὰ μιλοῦμε γιὰ ἕναν πολιτισμὸ καθὼς γιὰ ἕναν ἄνθρωπο... σὰν νάταν ὀργανικὸ πλάσμα.

Παππούς *(χαμογελώντας).* Σοῦ εἶπα... Μερικοὶ ἔτσι πιστεύουν... Ἄλλοι πάλι διαφορετικά.

Ἔγγονος. Δηλαδή;

Παππούς. Ὤ! αὐτὸ εἶναι μεγάλη ἱστορία. Ἂς τ' ἀφήσωμε γι' ἄλλη φορά.

(Παύση).

Ρώτησες ὅμως καὶ κάτι ἄλλο, ἂν θὰ ζήση πολύ. Αὐτὸ θὰ μποροῦσες νὰ τὸ κρίνης καὶ μόνος σου.

Ἡ παρακμὴ ἔχει φανερά, κλασσικά, ἂς τὸ ποῦμε ἔτσι, σημάδια σ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἐκδηλώσεις... στὴν τέχνη... στὴν ἰδιωτικὴ καὶ πολιτικὴ ζωὴ κ.λ.π.

Εἶσαι μικρὸς ὅμως ἀκόμα καὶ δὲν καταλαβαίνεις.

Ὁ παππούς εἶπε κι' ἄλλα πολλὰ αὐτὴ τὴ μέρα, μὰ παρασυρμένος ἀπὸ τὴ σκέψη του σὰν ἀπὸ ρέμα, μεταχειριζόταν λέξεις καὶ νοήματα ποὺ ὁ Παῦλος δὲν καταλάβαινε. Τὸν ἄκουε ὅμως μ' εὐχαρίστηση.

Ὡς τόσο μιὰ ἐρώτηση τούκαιγε τὸ στόμα: Ποιὰ εἶν' αὐτὰ τὰ σημάδια τῆς παρακμῆς; Θὰ τὰ φυλάξω γιὰ μιὰ ἄλλη φορά, εἶπε μέσα του καὶ παρηγορήθηκε.

Κάτω στὸν κῆπο ὁ ἀέρας εἶχε φρενιάσει. Τὰ δέντρα στέναζαν θαρρεῖς σὰν ἄνθρωποι κάτω ἀπὸ τὴν ὁρμή του.

Ἔγγονος. Ἄχ! τί βρωμοαέρας!

Παππούς. Εἶναι ὁ φουσκοδεντριᾶς... ἔτσι τὸν λέει ὁ λαός. Ζεστός, θὰ κάμη τοὺς παγωμένους χυμοὺς νὰ κυκλοφορήσουν. Τ' ἀκρόκλωνα θὰ πάρουν νέα ζωὴ καὶ θὰ γεμίσουν ὕστερα ἀπὸ λίγο ἀνθοὺς καὶ φύλλα. Ἀπὸ τὰ μάτια ποὺ φουσκώνουν θὰ τιναχθοῦν τὰ νέα βλαστάρια. Εἶναι ὁ ὁρμητικὸς ἄγγελος τῆς νέας ἄνοιξης!

ΜΑΝ

ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΣΙΓΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

ΕΚΕΙ, σὲ κάθε καλοκαιριάτικη μέρα συναντᾶς ἀλογολάφια κι ἀρκοῦδες· αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀληθινοὶ κυρίαρχοι τοῦ δάσους. Χιλιάδες ἀγριολάφια περιπλανοῦνται κοπαδιαστὰ μέσα στὰ δάση καὶ στὶς χέρσες ἐρημιές· οἱ λύκοι τὰ παραμονεύουν. Τὰ ποταμόσκυλα, ποὺ δὲν ἄλλαξαν μορφὴ ἀπὸ τὶς παλιότερες γεωλογικὲς ἐποχές, τὰ σαμούρια, οἱ βύδρες, οἱ ἑρμίνες, οἱ μοσχοπόντικοι, οἱ ἀγριόγατοι, οἱ ἀλεποῦδες, τὰ καστόρια, ζοῦν μέσα στὰ νερὰ καὶ στὰ δάση.

Οἱ Ἰνδιάνοι τῶν δασῶν μὲ τὰ λεπτότατα αἰσθητήρια καὶ τὴν πρωτόγονη ζωὴ κατοικοῦν σὲ καλύβια ἀπὸ δέρματα ἢ δεντρόφλουδες, στήνουν παγίδες, ψαρεύουν καὶ κινοῦν στὶς μεγάλες τους ἀποδημίες, σὰν ἀγριόπαπιες, ἀκολουθώντας τὸ ἔνστικτό τους. Τὸν ἥλιο καὶ τὸν ἴσκιο, τὴ βροχή, τὸ κρύο, τὸ χιόνι, τὴν πεῖνα, τὴν ἀφθονία, τὸ φούσκωμα καὶ τὸ φύραμα τῶν ποταμῶν, ὅλα αὐτὰ ὁ Σὰμ Μπόλτον τὰ εἶχε ξεσκολίσει ὁδεύοντας τὴ Μεγάλη Στράτα. Τὴ στιγμὴ τούτη θαμπά, ὁρμέμφυτα, τὰ ἔνοιωθε πὼς βρίσκονταν πάλι πρὸς τὸ δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρει.

Ὁ Σὰμ Μπόλτον εἶχε ζήσει στὸ δάσος πολλὰ χρόνια ὁλομόναχος. Γι' αὐτὸ κι' ἡ φαντασία του εἶχε μεγαλώσει. Ἴσως δὲν εἶταν τέλεια ἡ ποιότητά της· μὰ μὲ τὴ φαντασία του αὐτὴ ὁ Σὰμ Μπόλτον ἔβλεπε τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων.

Ἀπὸ τὴν κατασκήνωση ὅπου βρίσκουνταν τώρα ἀσφαλισμένος, στὸ λιγόχρονο διάστημα ποὺ δὲν πάλευε μὲ τὴ φύση, ὁ Σὰμ κοίταζε κατὰ τὴν Ἐρημία... Καὶ μέσα στὴν Ἐρημία ἔνοιωθε τὴν παμπάλαιη ἐχθρικὴ Παρουσία ὅπως τὴν ἔνοιωθε τώρα καὶ σαράντα χρόνια.

Ἡ εὐλυγισία ποὺ εἶχαν τὰ δυνατά του χέρια, ἡ ἐλαστικότητα ποὺ εἶχαν τὰ μέλη του, ἡ φρονιμάδα ποὺ εἶχε διαδεχτεῖ τὴν ξεγνοιασιὰ τῆς νιότης του, τὸ βλέμμα του ποὺ εἶχε γίνει πιὸ διαπεραστικο, ἡ ὑπομονή του—ὅλα τοῦτα εἶσαν πληγὲς ποὺ ἔλαβε καὶ νίκες ποὺ κέρδισε παλεύοντας μὲ τὸν Ἐχθρό.

Ἡ Ἐρημία, ἥσυχη, ἀπάνθρωπη, ἀνήλεη, περίμενε μέσα στὸν ἴσκιο τοῦ δάσους, καὶ δὲν προκαλοῦσε κανέναν πόλεμο, δὲν ἀπόφευγε κανένα, καταχτοῦσε, σὰ νάταν γραφτό της νὰ νικήσει τὰ πάντα, ὑποχωροῦσε μὲ ἀλαζονεία, ὡς ἐὰν ἡ στιγμὴ τῆς νίκης, ποὺ μὲ τόση δύναμη καὶ λαχτάρα εἶχε ἐπιθυμήσει ὁ ἄνθρωπος, δὲν εἶταν τὸ κάτω-κάτω παρὰ κάτι ἐντελῶς ἀσήμαντο.

Ποτὲ δὲν κουράζουνταν, ποτὲ δὲν ἀναγάλλιαζε ἀπὸ χαρά, εἶταν ἀμείλιχτη, δυνατή, ἀδιάφορη· ἡ μόνη της συγκίνηση εἶναι ἡ σιωπή, ἡ μόνη της ἔκφραση εἶναι ἡ σιωπή, τὸ μόνο της ὅπλο, τὸ φοβερώτερο, εἶναι ἡ μεγάλη ἄσπρη Σιωπὴ ποὺ πνίγει τὴν ἐνέργεια τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Σὰμ Μπόλτον εἶχε καθαρὰ μέσα του τὸ δράμα τοῦ βορρᾶ. Ἔνοιωθε νὰ πλακώνεται τὸ στῆθος του ἀπὸ τὴν ἀδιάφορη κι' ἀδιάκοπη ἀντίσταση.

Ἡ μεγάλη Ἐρημία μποροῦσε μιὰ στιγμὴ νὰ ὑποχωρήσει, μὰ ξαναγύριζε πάλι κυρίαρχος. Οἱ προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων μποροῦν νὰ κουραστοῦν· ὁ δυνατὸς ὅμως μηχανισμός της δὲ γνωρίζει κούραση. Ὅ,τι χάνει τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἀντίπαλος εἶναι δυνατός, τὸ κερδίζει στὶς μεγάλες ὧρες τῆς ἀδυναμίας του· κ' ἔτσι, στὸ τέλος, αὐτὴ θριαμβεύει.

Ὅλα τοῦτα τὰ ἔνοιωθε θαμπὰ μέσα στὸ νοῦ του ὁ Σὰμ Μπόλτον. Ἔδινε πρόσωπο στὴν Ἐρημία καὶ ταχτοποιοῦσε μέσα στὸ νοῦ του τὰ ὅπλα τῆς δύναμης καὶ τῆς πανουργίας.

Κάπου μέσα στὰ δάση αὐτά, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τριάντα δύο σημεῖα τῆς πυξίδας, ἕνας ἄνθρωπος κρύβουνταν. Μποροῦσε νάταν μακριὰ πέντε μίλλια ἢ πεντακόσια μίλλια· κ' εἶταν συνηθισμένος στὰ δάση. Ἀπότομα ὁ Σὰμ φανέρωσε δυνατὰ τοὺς λογισμούς του:

— Πρέπει ν' ἀποφύγουμε μὲ κάθε τρόπο νὰ μάθουν πὼς τρέχουμε νὰ τὸν πιάσουμε. Γιατὶ τότε εὐκολώτατα θὰ μᾶς ξεφύγει. Εἶναι εὐτύχημα ποὺ ὁ Γίνγκος εἶναι ἀπὸ τὴ φυλὴ τῶν Ὀγιμπγουαίη ποὺ βρίσκεται μακριὰ κατὰ τὸ νότο. Μποροῦμε εὔκολα νὰ παραπλανήσουμε τοὺς ἀνθρώπους ἐδῶ· θὰ τοὺς ποῦμε πὼς πηγαίνουμε νὰ βροῦμε νέες τοποθεσίες γιὰ χειμωνιάτικους σταθμούς.

(Συνέχεια στὸ ἄλλο φύλλο)

Ἐκεῖ μέσα συναντᾶς ἀλογολάφια κι' ἀρκοῦδες.

ΑΠΟ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗ

ΥΟΝΤΟ

ΚΑΘΩΣ περνούσαμε τὸν ποταμὸ Κό, παρατηρήσαμε πὼς κάτι παράξενοι ἄνθρωποι μᾶς κοιτάγανε μὲ μεγάλη προσοχή. Κάθονταν σὲ σκαμνιὰ κοντὰ στὴν ὄχθη. Τὸ κορμί τους ἦταν ἀλειμμένο μὲ κόκκινο χρῶμα κ' εἶχαν βαλμένα στὸ κεφάλι τους φτερὰ στρουθοκαμήλου.

Οἱ βαρκάρηδες τοὺς κοιτάγανε μὲ μεγάλο σεβασμό. Τοὺς ρωτήσαμε ἂν ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἀρχηγοί τους.

—Ὄχι, μᾶς ἀπάντησαν, εἶναι οἱ παντοδύναμοι Ὑόντο... Καὶ τοὺς ἀρχηγούς μας ἀκόμα διατάζουν.

Ὑποθέσαμε πὼς ἦσαν μάγοι. Σὰν φτάσαμε ὅμως στὸ Φὸρτ-Ἀρχαμπό, ὁ γιατρὸς Παρὰζ ποὺ μελέτησε πολύ, καιρὸ τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Σαρὰ μᾶς ἔλυσε τὸ αἴνιγμα.

Ὑόντο λέγονται κεῖνοι ποὺ ὑποβάλλονται σὲ μύηση γιὰ νὰ λυτρωθοῦνε ἀπὸ τὸ πρωτόγονο «ζῶο».

Νά, ποιὲς εἶνε οἱ βασικὲς πράξεις τῆς μύησης, καθὼς μᾶς εἶπε ὁ γιατρὸς Παράζ:

Οἱ ἔφηβοι ἀπὸ δώδεκα ὡς δεκάξι χρόνων βάφονται μὲ κόκκινο χρῶμα ποὺ κατασκευάζουν οἱ ἴδιοι μὲ σιδεροῦχο χῶμα καὶ λάδι. Τὸ χῶμα τὸ φέρνουν οἱ ὑποψήφιοι γιὰ τὴ μύηση στὸ γέρο ἀρχηγὸ τῶν Ὑόντο ποὺ τοὺς βάφει μὲ τὸ χέρι του. Αὐτὸ γίνεται σὲ μιὰ περιοχὴ ποὖναι γιομάτη ἀγκαθωτοὺς θάμνους. Τὴν ἴδια μέρα ἀρχίζει γι' αὐτοὺς τὸ στάδιο τῆς ἀπομόνωσης καὶ τῆς σκληραγωγίας.

Ὁ Ὑόντο θὰ πάη νὰ μείνη ἕνα μῆνα στοὺς Σαρὰ-Μπαγιὲ (οἱ κακοὶ Σαρὰ) κι' ἕνα χρόνο στοὺς Σαρὰ-Μαντζογιάγιε (οἱ καλοὶ Σαρά). Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δῆ τοὺς συμπατριῶτες του, οὔτε τὴ μάνα του.

Ὅλον τὸν καιρὸ τῆς μύησης φοράει μιὰ χοντρὴ πρόστυχη πουκαμίσα ποὺ τοῦ σκεπάζει ὅλο τὸ κορμί, ἀκόμα καὶ τὸ κεφάλι. Εἶναι καμωμένη ἀπὸ φλούδα δέντρου καὶ χορτάρι.

Ὁ νεαρὸς Ὑόντο συντροφεύεται πάντα ἀπὸ ἕνα μεγαλύτερο Ὑόντο, ἕναν δηλ. ποὺ μπῆκε νωρίτερα στὸ τάγμα. Δουλειά του εἶναι νὰ προστατεύη τ' νεοσύλλεκτο ἀπὸ τὴ μαστίγωση. Ὅτα δηλ. ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ὑόντο πρόκειται νὰ μαστιγώση, γιατὶ μόνο αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ τὸ κάνει κάθε μέρα, ὁ παλαιὸς Ὑόντο κρατάει τὸ νεοσύλλεκτο ἀνάμεσα στὰ πόδια του καὶ τρώει αὐτὸς τὰ χτυπήματα στὴν πλάτη. Μόνο στὸ τέλος τῆς μύησης οἱ νέοι Ὑόντο μαστιγώνονται.

Ἡ μύηση κρατάει πάνω κάτω δυὸ χρόνια. Στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ γέρο ἀρχηγὸς τοὺς διδάσκει πῶς νὰ μεταχειρίζωνται τὰ δηλητήρια· ἀκόμα μιὰ ἐντελῶς ἰδιαίτερη γλῶσσα καὶ χοροὺς παράξενους. Ὅταν πρόκειται νὰ χορέψουν οἱ Ὑόντο, κάνουν μὲ χιμωλία διάφορα σχήματα στὸ κορμί τους. Καὶ τὴν ὥρα τοῦ χοροῦ κρατᾶνε στὸνα χέρι τους μικρὲς θῆκες μὲ δηλητήριο ἀπὸ φυτὰ καὶ στ' ἄλλο τὶς δυὸ βέργες ποὺ τοὺς μαστιγώνουν. Στὴν πλάτη τους κρεμᾶνε τσόφλια ἀπὸ σαλιγκάρια περασμένα σὲ σπάγγους καὶ μὲ τὶς γοργὲς κινήσεις τοῦ χοροῦ χτυπιοῦνται τόνα μὲ τ' ἄλλο καὶ κάνουν ἕνα ἦχο παράξενο.

Σὰν τελειώση ἡ περίοδο τῆς μύησης, οἱ Ὑόντο βγάζουν τὴν πουκαμίσα ποὺ εἴπαμε, τὴν κρεμᾶνε σ' ἕνα δέντρο κι' ἀρχίζουν νὰ χορεύουν ὁλόγυρα ἄγριους χοροὺς μὲ τὸν ἦχο τοῦ τάμ-τάμ. Ὕστερα γυρίζουν πίσω στὰ χωριά τους καὶ ξαναρχίζουν τὴν παληὰ ζωή, μὰ μεταξύ τους σχηματίζουν ὁμάδες μὲ μυστικοὺς ὅρους καὶ σκοτεινὸ σκοπό, πού, καθὼς λένε, εἶναι ἡ καλυτέρευψη τῆς ἀνθρωπότητας. Τὶς περισσότερες φορὲς ὅμως πρόκειται ἁπλούστατα γιὰ ἀτομικά τους συμφέροντα καὶ ἐκδικήσεις. Οἱ ὁμάδες ἀποτελοῦνται ἀπὸ τοὺς νεοφώτιστους, τοὺς προστάτες τους καὶ τὸν ἀρχηγό. Οἱ νεώτεροι ὀφείλουν στοὺς παλαιότερους κι' ὅλοι μαζὶ στὸν ἀρχηγὸ ἀπόλυτη ὑπακοή. Ἂν παρακούσουν, τιμωροῦνται αὐστηρότατα, ἀκόμα καὶ μὲ θάνατο...

*

Τί παράξενα πράματα μᾶς ἀποκαλύπτουν αὐτὰ τὰ ἔθιμα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Βρίσκομε δῶ τὸ ἀρχέγονο ζῶο, ποὺ προσπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ νικήσει μὲ τὴν ἀτομική του συνείδηση καὶ μὲ τὴ δύναμη τῆς θελήσεώς του.

Τί μᾶς δείχνει αὐτὴ ἡ ἀπομόνωση τῶν Ὑόντο; Μιὰ ἀκατάλυτη προσπάθεια, κουραστική, γιὰ νὰ φτάση στὸ σκοπό του... (Μετάφραση ἀπ' τὸ Γαλλικό)

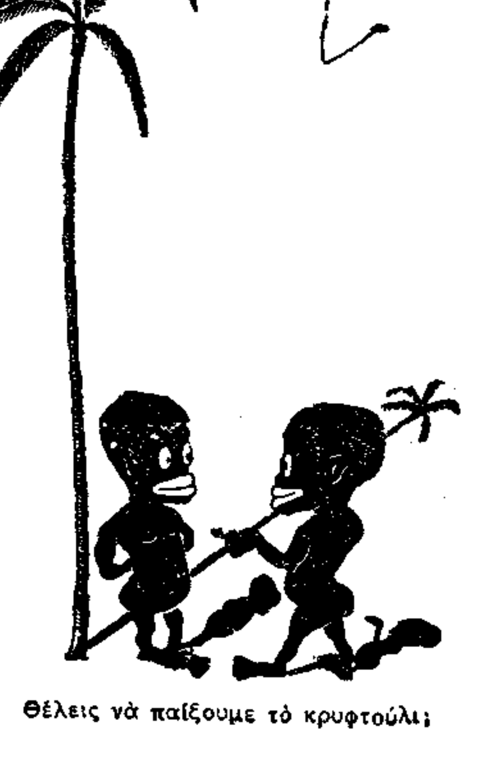

Θέλεις νὰ παίξουμε τὸ κρυφτούλι;

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

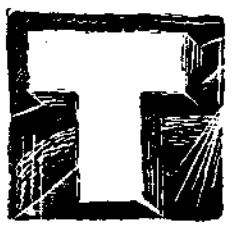

ΤΗΝ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΑΝ ἑβδομάδα, εἰς τοὺς Ἀθηναϊκοὺς κινηματογράφους ἐνεφανίσθησαν φίλμ ἀνάξια προσοχῆς.

Εἰς τὸ «Πάνθεον» ἔδωσαν τὴν ἀνούσια γερμανικὴ ὀπερέττα «Παρθένες τοῦ 1935» καὶ τὰ «Νέα ἐπικαιρα ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμο» ποὺ ἐπαίχθησαν γιὰ δεύτερη φορὰ εἰς τὸν ἴδιο κινηματογράφο! Ρεπορτὰζ φωτογραφικό, ἀμερικάνικο, βαρετὸ καὶ... ἐκκωφαντικό, διὰ τὸ ὁποῖον ἐγράψαμε καὶ τὴν ἄλλην φοράν.

Τὸ «Πάλλας» ἀνέβασε «25 χρόνια Ἑλλάς», φίλμ, ἀτελὲς καὶ κακοβαλμένο.

Ἡ «Τιτάνια» ἔδωκε τὸ «Ἕνας ἄγγελος μέσα στὸ σκότος», ἄτεχνο, μὲ καμμιὰ συνοχὴ στὶς εἰκόνες καὶ κακοπαιγμένο.

—Εἰς τὶς ξένες πρωτεύουσες παίζεται ὁ «Γολγοθᾶς», ἀριστούργημα γαλλικῆς παραγωγῆς, ὅπου παίζει ὁ Χάρρυ Μπὼρ τὸν ρόλο τοῦ Ἡρώδη, ὁ Φεγιέρ, ἡ Βερνὲ καὶ ἄλλοι καλλιτέχνες πρώτης

Ἄλιαν Χάρβεϋ

τάξεως. Τὸ φίλμ αὐτό, ποὺ φαίνεται ὅτι σημειώνει ἕνα γεγονὸς εἰς τὴν κινηματογραφικὴ τέχνη, εἶνε ἀνεβασμένο μὲ ἀπερίγραπτον πλοῦτο καὶ ἐπιμέλεια. Ἡ μουσική, ἡ ὁποία συνοδεύει τὸ φίλμ, εἶνε γραμμένη ἀπὸ τὸν Ἰμπέρ, τὰ δὲ θέματά του, εἰς διάφορα μέρη, παρμένα ἀπὸ βυζαντινὰ θέματα.

Διαδίδεται ὅτι ἡ περίφημος Μαρλὲν Ντήτριχ δὲν θὰ ἐργασθῇ πλέον μὲ τὸν μεγάλο σκηνοθέτη Στένμπεργκ, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ἀνεκάλυψε εἰς τὸ Βερολῖνο ἄσημον καὶ... χοντρήν. Ὁ Στένμπεργκ θὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ζωγραφικὴ ποὺ ἰδιαιτέρως ἀγαπᾶ. Τὸ τελευταῖο φίλμ ποὺ ὁ Στένμπεργκ ἀνέβασε εἶνε «Ὁ Διάβολος - γυναῖκα», ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Πιὲρ Λουΐς «Ἡ γυναῖκα καὶ τὸ νευρόσπαστο». Σημειώνει σταθμὸ εἰς τὴν ἱστορία τῆς κινηματογραφικῆς τέχνης διὰ τὴν τολμηρή του τεχνικὴ καὶ διὰ τὴν χαρακτηριστικὴ εὐαισθησία, ἰδιαίτερη στὸν Στένμπεργκ. Ἐπίσης ἀνέβασε ὁ ἴδιος σκηνοθέτης τὴν «Κόκκινη Αὐτοκράτειρα» (βίος τῆς Μ. Αἰκατερίνης), ποὺ εἶχε τὴν ἴδια ἐπιτυχία. Ἂς ἐλπίσωμε ὅτι τὴν ἐρχόμενη σαιζὸν οἱ ἀθηναϊκοὶ κινηματογράφοι θὰ μᾶς δώσουν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔργα, μιὰ ποὺ βάλαν ἀρχὴ νὰ φέρνουν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καλὰ φίλμ.

— Εἰς τὴν Γερμανίαν, τὸ κινηματογραφικὸ γεγονὸς ὅλης τῆς ἐποχῆς τῆς φετεινῆς εἶνε ἕνα φίλμ, ὅπου τὸν πρῶτο ρόλο ἔχει ὁ ἴδιος ὁ... Χίτλερ! Ὀνομάζεται «Ὁ θρίαμβος τῆς θελήσεως», ἀνεβασμένο ἀπὸ τὴν Λένι Ρίφενσταλ, τὴν ὁποίαν οἱ Ἀθηναῖοι εἶδαν νὰ παίζῃ εἰς τὸ φίλμ «S.O.S.» στὸ «Πάνθεον». Φαίνεται ὅτι εἶναι φίλμ ἐξόχου ἐνδιαφέροντος καὶ ὅτι εἶνε, καὶ θὰ μείνῃ, ἕνα πολύτιμο φωτογραφικὸ ρεπορτάζ. Δίνει τὴν βαθύτερη ψυχολογικὴ ἐξήγηση τῆς στάσεως τοῦ πλήθους ἀπέναντι τοῦ Φύρερ. Ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν Νυρεμβέργη μὲ τὸ ἀεροπλάνο, μὲ τὸν κόσμο ποὺ ἔξαλλος τὸν περιμένει εἰς τὸν σταθμόν, καὶ τέλος δείχνει ὅλη τὴν σταδιοδρομία του τὴν τόσο ἔνδοξη. Φυσικὰ τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς τόσο ἐνδόξου καριέρας του παραλείπονται. Οἱ σκοτωμοί, τὰ φρικαλέα ἐγκλήματα ποὺ γίνηκαν στὸ ὄνομά του, φυσικά, δὲν ἀναφαίνονται πουθενά. Οὔτε τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεων, ὅπου τόσοι διανοούμενοι ὑποφέρουν, οὔτε τὸ κάψιμο τῶν βιβλίων, ποὺ θυμίζει ἄλλες σκοτεινὲς καὶ βάρβαρες ἐποχὲς τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Μόνο τὸ ὡραῖο, τὸ τερπνὸ καὶ τὸ ἐνθουσιῶδες μέρος τῆς βιογραφίας τοῦ Χίτλερ προβάλλεται. Συνιστᾶται ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς ἐπιστήμονας, τοὺς ἰατρούς, τοὺς ψυχολόγους. Διότι τὸ κεφάλι τοῦ Χίτλερ, φωτογραφημένο ἀπὸ χίλιες μεριὲς καὶ φωτισμένο μὲ ἀπερίγραπτη τέχνη, εἶνε ἄξιο βαθύτερης προσοχῆς καὶ μελέτης.

—Ὁ Μωρὶς Σεβαλιέ, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τοὺς δημοσιογράφους τί τὸν ἔκανε περισσότερο νὰ γυρίσῃ πίσω εἰς τὸ Παρίσι, ἀπήντησε ὅτι μόνο ἡ ἐπιθυμία νὰ φιλήσῃ τὴν γρηὰ μητέρα του τὸν ἔκανε νὰ διαβῇ τὸν ὠκεανό! «Ἐπεθύμησα ἐπίσης νὰ ξαναδῶ τὴν ἀγαπημένη λαϊκὴ συνοικία ὅπου γεννήθηκα. Τοὺς στενοὺς δρομάκους τῶν Μπὶτ-Σωμὲν ὀτὸ Παρίσι — ὅπου σὲ κάθε γωνιὰ πουλᾶνε καὶ τηγανίζουν τραγανιστὲς πατάτες. Νὰ ξαναθυμηθῶ τὸν παλιὸ καὶ ἀγαπημένο καιρό, ὅπου ἤμουν μαθητευόμενος σ' ἕνα μαραγκό. Ἄ! οἱ ἀλησμόνητες ὧρες ποὺ περνοῦσα χαζεύοντας σὰν μ' ἔστελναν γιὰ δουλειά! Καὶ τὸ βράδυ, σὰν γύριζα σπίτι, ποὺ ἡ μητέρα μου μὲ περίμενε... Ὅλα τὰ πλούτη καὶ οἱ δόξες τοῦ κόσμου δὲν θὰ μὲ κάνουν νὰ ξεχάσω τὸν καιρὸ ἐκεῖνο...».

—Ὁ Χάρρυ Μπὼρ παίζει εἰς τὸ φίλμ «Ἔγκλημα καὶ τιμωρία» ποὺ τελειώνει τώρα τὸν Μάϊον. Φαίνεται ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα ἔργο μεγάλης ἀξίας. Ἡ σκηνὴ τῆς ἀνακρίσεως, ὅπου ὁ Χάρρυ Μπὼρ παίζει τὸν ρόλο τοῦ ἀνακριτοῦ, εἶνε ἀπὸ τὶς πλέον ἀγωνιώδεις καὶ ἀλησμόνητες κινηματογραφικὲς σκηνές.

— φίλμ γιὰ παιδιά — ποὺ ἐλπίζομε τὴν ἐρχομένη σαιζὸν νὰ μᾶς φέρουν καὶ οἱ ἀθηναϊκοὶ κινηματογράφοι— εἶνε τὸ φίλμ «Σεκόϊα». Πρόκειται περὶ ἀριστουργήματος. Παίζεται σ' ὅλες τὶς ξένες πρωτεύουσες μὲ καταπληκτικὴ ἐπιτυχία, καὶ οἱ αἴθουσες γιομίζουν περισσότερο ἀπὸ «μεγάλους». Εἶνε ἡ ἱστορία ἑνὸς ἐλαφιοῦ καὶ δύο μικρῶν ἀγρίων ζώων, ποὺ ἐξημερώνει ἕνα κορίτσι εἰς τὰ δάση τῆς Καλιφορνίας. Τὸ φίλμ αὐτὸ εἶνε γεμᾶτο ποίηση καὶ φρεσκάδα. Καὶ τὸ συνιστῶμεν ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς κ.κ. διευθυντὰς τῶν ἀθηναϊκῶν κινηματογράφων, πρὶν ἀγοράσουν τὰ ἔργα γιὰ τὴν ἐρχομένη σαιζόν.

Α. ΝΑΚΟΥ

ΕΝΑ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ ΡΟΝΤΕΝ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ ΤΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ

ΕΚΕΙΝΟΝ τὸν καιρὸ ἤμουν στὸ Παρίσι κι' ἐργαζόμουν στὸ φολὶ - Μπερζέρ», ὅπου ἔπαιζα ἕναν κάπως πρωτότυπο ρόλο. Μὲ τὸ κορμί μου βαμμένο ὀρειχάλκινο (ἡ μόδα δὲν εὐνοοῦσε ἀκόμα τὶς ἡλιοκαμμένες ἐπιδερμίδες), ἐμιμόμουν ἀπάνω στὴ σκηνὴ διάφορες στάσεις περιφήμων ἀγαλμάτων. Μεταξὺ αὐτῶν ἦταν καὶ διάφορα γλυπτικὰ ἔργα τοῦ Ροντέν, ποὺ βρισκόταν τότε στὸ κατακόρυφο τῆς δόξας του.

Ἐξαφνα, λίγες μέρες ἔπειτ' ἀπὸ τὴν πρώτη ἐμφάνισή μου, δέχτηκα στὸ καμαρίνι μου τὴν ἐπίσκεψη ἑνὸς ἀνθρώπου καμιὰ τριανταριὰ χρονῶν, μὲ πρόσωπο λεπτὸ καὶ χλωμό, μὲ μαῦρα μαλλιὰ καὶ μὲ ὀνειροπόλα μάτια. Συστήθηκε ὡς συμπατριώτης μου καὶ μοῦ διηγήθηκε, ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης ἔβγαζε ἀπὸ πάνω μου τὸ ἐπίχρισμα, πὼς ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε δῆ μιὰ τόσο πετυχημένη ἀπομίμηση στάσεων ἀπεικονισμένων ἀπὸ μεγάλους γλύπτες.

Τοῦ ἐξήγησα πὼς αὐτὸ τὸ εἶχα κατορθώσει ἔπειτ' ἀπὸ μακριὰ καὶ ἐπίμονη ἄσκηση, ὅταν ὁ ἐπισκέπτης μου, ποὺ βιαζόταν νὰ φτάσῃ στὸ σκοπό του, μὲ ρώτησε ἀπότομα:

—Μὰ πῶς σᾶς κατέβηκε νὰ ἀπομιμηθῆτε σύγχρονα γλυπτικὰ ἔργα, καὶ μάλιστα τοῦ Ροντέν;

—Γιατί, ἁπλούστατα, τὰ ἀγαπῶ καὶ γιατὶ ἤθελα νὰ ἐκφράσω μὲ τὸν τρόπο μου τὸ θαυμασμό μου πρὸς τὸν κορυφαῖο τῆς σύγχρονης γλυπτικῆς.

Ἀφοῦ βγῆκαν ἀπὸ πάνω μου τὰ χρώματα, ἔκαμα ὅπως πάντα μερικὲς ἀσκήσεις εὐκαμψίας καὶ ὁ συμπατριώτης μου, ποὺ μὲ κύτταζε ὅπως κυττάζει ἕνας καλλιτέχνης τὸ μοντέλο του, μοῦ πρότεινε νὰ μὲ παρουσιάσῃ στὸ Ροντέν, ποὺ καθὼς μὲ βεβαίωσε ἦταν φίλος του.

— Πολὺ εὐχαρίστως, τοῦ ἀποκρίθηκα. Κι' ἔβωσα τὴ διεύθυνσή μου στὸ φίλο τοῦ μεγάλου γλύπτη, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν παραμικρὴ ἀμφιβολία ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ τὸ ποιητὴ Ραινὲ Μαρία Ρίλκε.

Τὴν ἄλλη μέρα ἔλαβα ἀπὸ τὸν ἴδιο ἕνα μπιλέτο, ὅπου μὲ πληροφοροῦσε πὼς ὁ Ροντὲν μᾶς περίμενε τὴν ἴδια μέρα στὸ ἐργαστήριό του.

Ἐπήγαμε καί, μόλις παρουσιάστηκα στὸ μεγάλο Γάλλο, μὲ παρεκάλεσε νὰ ξεντυθῶ. Ἔκαμα τὸ χατῆρι του καὶ πῆρα κατόπιν τὴ στάση ἑνὸς ἀπὸ τοὺς περιφήμους «Σκλάβους» του, ἐνῶ ὁ Ροντέν, πολὺ ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή μου καὶ ἀπὸ τὴν κίνηση τῶν μυώνων μου, μ' ἔβαλε νὰ κάνω μερικὲς κινῆσεις καὶ νὰ περπατήσω ἐλεύθερα μέσα στὸ ἐργαστήριό του. Ὁ Ἴδιος εἶχε καθίσει σ' ἕνα σκαμνὶ καὶ μὲ τὸ μολύβι στὸ χέρι σημείωνε τὶς στιγμαῖες στάσεις ποὺ ἔπαιρνα βηματίζοντας ἐκεῖ μέσα.

Κατὰ τὶς τριάντα μέρες ποὺ εἶχα συμφωνήσει μὲ τὸ «Φολὶ Μπερζέρ», δὲν ἔλειψα κανένα ἀπόγεμα ἀπὸ τοῦ Ροντέν. Σχεδίαζε χωρὶς διακοπή, μιλοῦσε στὸ Ρίλκε—ὁ ποιητὴς ἦταν ἐκεῖ σχεδὸν κάθε μέρα—καὶ παρακολουθώντας τὶς διάφορες στάσεις μου μιλοῦσε γιὰ τὴν τέχνη καὶ γιὰ τοὺς τεχνίτες μ' ἕναν πλοῦτο παρατηρήσεων καὶ ἐκφράσεων, ποὺ τὶς ἀποδίνουν πολὺ ἀμυδρὰ οἱ βιογράφοι του στ' ἀπομνημονεύματά τους.

Οἱ ὧρες ποὺ πέρασα στὸ ἐργαστήριο τοῦ Ροντὲν ἦταν ἀπὸ τὶς ὡραιότερες τῆς ζωῆς μου. Χάρις στὸ μεγαλοφυᾶ ζωγράφο τῆς Γαλλίας ἔμαθα κι' ἐγὼ πολλὰ ἀπὸ τὰ μυστικὰ τῆς γλυπτικῆς τέχνης καὶ κατόρθωσα νὰ φέρω τὶς ἐπιδόσεις μου ἴσαμ' ἕνα σημεῖο ὅπου μονάχα μὲ τὴ φαντασία μου ἔφτανα πρωτύτερα.

Franz LOESER

ΕΥΘΥΜΙΑ

Θὰ σκάσῃ.

Ὁ γιατρός: Ἀντὶ γιὰ κρασὶ ποὺ πίνετε καὶ σᾶς βλάφτει, νὰ τρῶτε μῆλα: στὸ κάθε ποτηράκι ἕνα μῆλο.

Πελάτης: Τί, γιατρέ μου, ἔπινα μῆλα τὴν ἡμέρα;

Κοπλιμέντο ἤ...;

— Πάλι θαυμάσια τουαλέττα φορᾶτε, ἀγαπητὴ κυρία.

— Δῶρο γιὰ τὴν εἰκοστὴ ἐπέτειο τῶν γενεθλίων μου.

— Ἀλήθεια! Κ' εἶναι ἀκόμα ἐντελῶς μοντέρνα!

Γλέντι.

— Διασκέδασες στὸ χορὸ χτές, Ἐλενίτσα;

— Περίφημα. Ὁ Ἀλέκος ζήλεψε τόσο, ποὺ ἦταν ἀπαρηγόρητος ὅλη τὴ βραδυά.

Τὸ πῆρε πίσω.

— Τί χάρισες στὴν ἀρραβωνιαστικιά σου στὴ γιορτή της;

— Ἕνα κραγιὸν γιὰ τὰ χείλη, μὰ τὸ περισσότερο τὸ πῆρα κιόλα πίσω.

Ἔρωτας.

Ὁ Στέλιος θέλει νὰ φέρῃ βόλτα μιὰ κοπέλλα.

Ἡ κοπέλλα δὲν παίρνει κάβο.

—Ὁ ἔρωτας εἶναι ἀρρώστεια...

Ἡ κοπέλλα κουνάει καταφατικὰ τὸ κεφάλι της καὶ κάνει:

— Σύμφωνοι. Καὶ σεῖς εἴσαστε τὸ ἐρωτοκτόνο φάρμακο.

Παραλληλισμός.

Μιὰ μέρα ἕνας ἐπαρχιώτης παρουσιάστηκε στὸ Βολταῖρο:

— Εἶμαι ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, τοῦπε, καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Σαλόν κι' ὅπως ξαίρετε, ἡ Ἀκαδημία αὐτὴ εἶναι κόρη τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

—Ὦ! ναί, εἶπε ὁ Βολταῖρος, τὴν ξαίρω... εἶναι ἕνα καλὸ κορίτσι... ποὺ κανένας ποτὲ δὲν ἔκανε λόγο γι' αὐτήν...

Ἀπιθανότητες.

Στὸ θέατρο:

— Πῶς σοῦ φαίνεται αὐτὸ τὸ κομμάτι, ἀγαπητή μου;..

—Ὄχι καὶ τόσο κακό... μά, λιγάκι ἀπίθανο. Ἡ δεύτερη πράξη γίνεται τρεῖς μῆνες μετὰ τὴν πρώτη κι' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι... ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ὑπηρέτρια!

Ἡ ἀπορία τοῦ μικροῦ.

— Δὲ μοῦ λές, μαμά, τὰ γενέθλιά μου πέφτουν τὴ Δευτέρα;

— Ναί, μικρέ μου, Μπόμπη.

— Πέρσι ὅμως πέσανε Κυριακή! Τοῦ χρόνου;..

— Τρίτη.

— Μὰ τότε... γεννήθηκα σ' ὅλες τὶς μέρες τῆς βδομάδας;

—Θὰ πρέπει, Γιάννη, νὰ πάρουμε ἕνα Ὁδηγὸ τῆς Ἑλλάδος, γιατὶ στὴ διάλεξη τοῦ «Παρνασσοῦ» ἄκουσα τὰ ὀνόματα Ἀριστοφάνης, Περικλῆς, καὶ δὲν ξέρω ποῦ νὰ τοὺς ἀφήσω τὴν κάρτα μου.